

KARABÜK YÖRESİ EFSANELERİ

2021

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Yeliz YILDIRIM

**Danışman
Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI**

KARABÜK YÖRESİ EFSANELERİ

Yeliz YILDIRIM

Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI

**Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi
Olarak hazırlanmıştır**

**Karabük
OCAK/2021**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	13
KAPSAM ve SINIRLILIKLAR	13
GİRİŞ	15
1.BÖLÜM: KARABÜK İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	16
1.1.Karabük İlinin Tarihi.....	16
1.2.Karabük İlinin Coğrafi Özellikleri	19
1.3.Karabük İlinin Ekonomisi	19
1.4.Karabük İlinin İlçeleri.....	20
1.4.1.Eflani İlçesi	20
1.4.2.Eskipazar İlçesi	22
1.4.3.Ovacık İlçesi	23
1.4.4.Safranbolu İlçesi	24
1.4.5.Yenice İlçesi	25
2.BÖLÜM: EFSANE KAVRAMI ve KARABÜK EFSANELERİNİN TASNİFİ	26
2.1.Efsanenin Tanımı.....	26
2.2.Karabük Efsanelerinin Tasnifi	28
2.2.1.Şahıslar Hakkında Anlatılan Dinî Efsaneler	30
2.2.1.1.Hayalî veya Kimliği Belirsiz Şahıslarla İlgili Anlatılan Efsaneler .	30

2.2.1.2.Gerçek ve Tarihî Şahıslarla İlgili Anlatılan Efsaneler	38
2.2.2.Tarihî Yapılar ve Yerleşim Yeri Adları ile İlgili Efsaneler	45
2.2.2.1.Tarihî Yapılarla İlgili Efsaneler	45
2.2.2.2.Yerleşim Yeri Adlarıyla İlgili Efsaneler	51
2.2.3.Tabiat İle İlgili Efsaneler	54
2.2.3.1.Ağaçlarla İlgili Efsaneler	54
2.2.3.2.Dağlarla İlgili Efsaneler	56
2.2.3.3.Dereler İle İlgili Efsaneler	57
2.2.3.4.Göllerle İlgili Efsaneler	58
2.2.3.5.Sularla İlgili Efsaneler	58
2.2.3.6.Taşlar ve Kayalarla İlgili Efsaneler	59
2.2.3.7.Türebelerle İlgili Efsaneler	62
2.2.4.Olağanüstü Kişi, Yaratık ve Olaylarla İlgili Efsaneler	73
2.2.4.1.Kader ve Ölüm İle İlgili Efsaneler	73
2.2.4.2.Olağanüstü Varlıklar İle İlgili Efsaneler	75
2.2.4.3.Şekil Değiştirme Efsaneleri	77
2.2.5.Hayvanlarla İlgili Efsaneler	79
2.2.6.Türkü ve Deyimlerle İlgili Efsaneler.....	82
2.2.6.1.Türkülerle İlgili Efsaneler.....	83
2.2.6.2.Deyimlerle İlgili Efsaneler.....	93
SONUÇ	95
KAYNAKÇA.....	97
EKLER	104
ÖZGEÇMİŞ	105

TEZ ONAY SAYFASI

Yeliz YILDIRIM tarafından hazırlanan “Karabük Yöresi Efsaneleri” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI .....
Tez Danışmanı Edebiyat Fakültesi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 22.01.2021

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu) İmzası

Başkan : Doç. Dr. Zhyldyz ISMAILOVA(KBÜ).....

Üye : Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI(AİBÜ).....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Kerim TUZCU(SİÜ).....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ .....
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Adı Soyadı :Yeliz YILDIRIM

İmza :

ÖNSÖZ

İnsanoğlu tarih sahnesine çıktığı ilk günden beri; varoluşunu, içinde bulunduğu çevreyi, kader inancını, ölümü ve ölümden sonraki hayatı sorgulayarak merak ettiği soruların cevabını aramıştır. Bu merak; insanların gördüklerini anlamlandırıp yorumlamasını ve bu yorumlar neticesinde bildiklerini diğer insanlarla paylaşma arzusunu kamçulamıştır. Böylece nesilden nesile aktarılan halk anlatıları ortaya çıkmıştır. Zamanla bu anlatılar yeni türlerin varlığına kaynaklık ederek çeşitlenmesine katkı sağlamıştır.

Gerçeklikle hayal dünyası arasında yer alan ve halk edebiyatının anlatmaya dayalı bir türü olan efsaneler; belirli bir şekli bulunmayan içinde bolca mübalağa ve olağanüstülükler barındırmasına karşın anlatan ve dinleyenin inandığı hikâyelerdir. Bu hikâyeler, anlatıcı ve dinleyicinin bir arada bulunduğu ortamlarda dilden dile anlatılarak varlığını sürdürmüştür.

Geçmişten günümüze kadar kendi kültürünü ortaya koymuş olan milletlerin sahip olduğu topraklarla özdeşleşmiş ve buldukları yerin sahibi olduklarının sembolü olan efsaneleri mevcuttur. Anadolu da birçok eski uygarlığa ev sahipliği yapmasından dolayı ovasında, ormanında, suyunda, taşında başka bir deyişle her köşesinde efsane barındıran bir coğrafyadır.

Şimdilerde devrini sonuçlandırmış pek çok edebi tür gibi efsaneler de icra ortamlarının günden güne azalmasıyla unutulmaya yüz tutmuştur. Bu durumun en önemli sebebi ise teknolojinin gelişimiyle birlikte insanların yaşam tarzlarının ve hayata bakış açılarının değişmesidir. Teknoloji bir taraftan bilgiye daha kolay ve hızlı bir şekilde ulaşma avantajını sağlarken diğer taraftan da insanların bir arada toplanıp sohbet edebilecekleri ortama olan ihtiyacı azaltmıştır. Bu durum ise, efsane başta olmak üzere diğer sözlü kültür ürünlerinin varlığını da tehlikeye atmaktadır. Efsanelerin ve diğer sözlü kültür ürünlerin yok olmaktan kurtarılması ve gelecek nesillere aktarılması halkbilim araştırmacılarının en önemli görevlerinden biridir.

Ülkemizde halkbiliminin bir bilim dalı olarak ele alınması Avrupa ve Amerika'ya göre oldukça geçtir. Türkiye'de bu çalışmaların temelini atan isim Pertev Naili Boratav olmuştur. Ülkemizdeki üniversitelerde halkbiliminin bir ders olarak verilmesiyle beraber Anadolu efsaneleri üzerine çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu

çalışmayla birlikte sözlü kültür ürünleri açısından zengin bir il olan Karabük iline ait gün yüzüne çıkmamış efsaneler derlenip yazılı hale getirilerek tek bir kaynakta birleştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında çalışmadaki amaç ve hedefler, araştırma hipotezleri, kapsam ve sınırlılıklar ve yöntem gibi temel konular ele alınmıştır. Birinci bölümde Karabük ili; tarihi, coğrafi özellikleri, ekonomisi ve ilçeleriyle birlikte tanıtılmıştır. İkinci bölümde Karabük ilinde derlenen efsaneler sınıflandırılmış şekilleriyle yer almaktadır. Sonuç bölümünde tezde ulaşılan veriler kısaca özetlenmiştir.

Çalışmanın hazırlanmasında anlayışıyla ve teşvik edici yaklaşımıyla her zaman yanımda yer alan; tez konusunun tespitinden başlayarak tezin bitişine kadar düşünce ve tecrübeleriyle bana yol gösteren ve her daim öğrencisi olmaktan onur duyduğum danışman hocam Doç. Dr. Mustafa KUNDAKÇI' ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Bu vesileyle Karabük Yöresi Efsaneleri tezimle ilgili araştırmalar yaparken tanıştığım çok değerli hocam Hüseyin Lütfi ERSOY'a yardımları, ilgisi ve desteği için çok teşekkür ederim.

Karabük Yöresi Efsaneleri adlı tezimde hem sözlü kaynaklara hem de yazılı kaynaklara ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen Yasemin GÜMÜŞ'e ilgisi ve desteği için çok teşekkür ederim.

Ayrıca hayatım boyunca beni destekleyen, maddi manevi her türlü konuda yanımda olan, hayallerimin peşinden gitmem için beni cesaretlendiren, üzerimde ödenmesi imkânsız hakları bulunan, annem Sevgi ALAGÖZ'e, babam Murat ALAGÖZ'e, ablam Rukiye ÖZKEŞKEK'e ve kardeşim Umut ALAGÖZ'e benden hiçbir zaman desteklerini esirgemedikleri için sonsuz teşekkür ederim.

Derleme faaliyetleri sırasında beni yalnız bırakmayan, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Sevgili eşim Emirhan YILDIRIM' a desteği için çok teşekkür ederim.

Son olarak tez çalışmamız boyunca desteğini eksik etmeyen aileme ve derleme aşamasında bildiklerini paylaşan, bize evini açarak efsaneleri anlatan Karabük halkına misafirperverlikleri, sabır ve hoşgörülerini için, teşekkürü bir borç bilirim.

Yeliz YILDIRIM

ÖZ

Halk Edebiyatının anonim türlerinden biri olan efsaneler, belirli bir şahıs, yer ve olaylar üzerine anlatılan, kalıplaşmış bir üsluba sahip olup belirli bir şekli ve yapısı bulunmayan, içerisinde çokça olağanüstülükleri barındıran anlatılardır. Bununla birlikte Halk Edebiyatının sözlü ürünlerinden biri olan efsaneler, günümüz modern dünyasında gerek insanların vakit geçirme davranışlarının değişime uğramasıyla gerekse de teknolojik ilerlemenin etkisiyle unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Karabük ili, sözlü kültür ürünleri bakımından son derece zengindir. Bu sebeple çalışmada, Karabük'teki halkın ortak belleğinin oluşmasına kaynaklık eden efsaneler çalışma konusu olarak seçilmiştir. Böylece Karabük ve ilçelerinde dağınık halde mevcut olan efsaneler alan çalışması neticesinde derlenip tek bir kaynak altında toplanmıştır. Elde edilen verilerin bilimsel şekilde tasnifi gerçekleştirildikten sonra kültürel değerlerimizden yola çıkarak, milli kültüre ve ardından da evrensel kültüre katkı sağlayabilmek amaçlanmıştır. Bununla birlikte Karabük yöresi efsanelerinin tasnifini yaparak bu konuda yapılacak diğer çalışmalara da bir basamak oluşturmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada Karabük ilinde kayıt altına alınamamış ve unutulmak üzere olan efsaneler gerek Karabük iliyle ilgili yazılı kaynak taraması yaparak gerekse de derleme (görüşme yöntemi) yöntemiyle, yazıya aktarılmıştır. Çalışma Karabük ili, ilçeleri ve köyleriyle sınırlı tutulmuştur.

Çalışmalar neticesinde toplam 104 tane efsane derlenmiştir. Derlenen bu efsane metinleri 6 ana başlık olmak üzere her biri kendi içerisinde alt başlıklara ayrılarak tasnif edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anonim Halk Edebiyatı, Efsaneler, Folklor, Karabük, Sınıflandırma

ABSTRACT

Legends, one of the anonymous genres of Folk Literature, are narratives that are told about a certain person, place and events, have a stereotyped style, do not have a certain form and structure, and contain many extraordinary things. However, legends, which are one of the oral products of Folk Literature, face the danger of being forgotten both by the change of people's time-consuming behaviors and by the effect of technological progress in today's modern world.

Karabük province is extremely rich in oral cultural products. For this reason, the legends that are the source of the common memory of the people in Karabük were chosen as the study subject. Thus, the legends that exist scattered in Karabük and its districts were compiled as a result of the field study and gathered under a single source. After the scientific classification of the obtained data, it is aimed to contribute to the national culture and then to the universal culture based on our cultural values. In addition, it aims to form a step for other studies on this subject by classifying the legends of the Karabük region.

In this study, the legends that could not be recorded in the province of Karabük and are about to be forgotten, were transferred to the article by either scanning the written literature about the province of Karabük or by compiling (interview method) method. The study was limited to the province of Karabük, its districts and villages.

As a result of the studies, a total of 104 legends have been compiled. These collected legend texts have been classified into 6 main titles, each with subtitles.

KeyWords: Anonymous Folk Literature, Legends, Foklore, Karabük, Classification

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Karabük Yöresi Efsaneleri
Tezin Yazarı	Yeliz YILDIRIM
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	22/01/2021
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	105
Anahtar Kelimeler	Anonim Halk Edebiyatı, Efsaneler, Folklor, Karabük, Sınıflandırma

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of theThesis	Legends of Karabuk Region
Author of theThesis	Yeliz YILDIRIM
Advisor of theThesis	Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI
Status of theThesis	Master Thesis
Date of theThesis	22/ 01/2021
Field of theThesis	Turkish Language and Literature
Place of theThesis	KBÜ/LEE
Total PageNumber	105
Keywords	Anonymous Folk Literature, Legends, Folklore, Karabük, Classification

KISALTMALAR

C.	: cilt
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
m.	: Metre
MÖ.	: Milattan Önce
MS.	: Milattan Sonra
K.K.	: Kaynak Kişi
Km.	: Kilometre
s.	: sayfa
S.	: sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
Ünv.	: Üniversite
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire
Yay.	: yayınları

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çeşitli etnik kökenleri bünyesinde barındırmasından dolayı Karabük folklorik malzeme bakımından zengin bir araştırma alanıdır. Bu bağlamda biz de araştırmanın konusunu Karabük Yöresi Efsaneleri olarak tanımladık. Araştırmanın konusu; Karabük il, ilçe ve köylerinde anlatılagelen efsanelerin derlenerek bilimsel metotlar kullanılarak sınıflandırılmasıdır.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Bu tez çalışmasında amaç Karabük ili, ilçeleri ve köylerindeki halk arasında oluşmuş ve nesilden nesile aktararak günümüze ulaşan efsaneleri derleyerek kayıt altına almak ve bilimsel yönden sınıflandırmaktır.

Oluşum ve icra ortamının giderek azaldığı efsaneler tespit edilip kayıt edilmediği müddetçe kaybolma tehlikesi yaşayacaktır. Özellikle teknolojinin etki alanının giderek artmasıyla ülkenin hemen her köşesine hızla ulaşan popüler kültür, ulaştığı kişilerde izler bırakarak onları tek tip insan modeli olmaya doğru sürüklemektedir. Bununla birlikte insanların hayat biçiminin de eskiye oranla değiştiği gözlemlenmiştir. Bu yeni hayat zihniyetinin kültürel çeşitliliklere, eskinin belleğini oluşturan yerel kültüre değer vermediği görülmektedir. Dünyadaki medeniyetlerin hepsinin birbirinden farklı dilleri, dinleri ve yüzlerce yıllık birikimlerinin neticesinde oluşan değerleri, yeni medeniyet anlayışının benimsenmesi tehlikesine maruz kalmıştır.

Zorunlu ve önlenemez tercih muvacehesinde eskinin değerini yitirmemesi adına bir an önce kayıt edilmesi Halkbilimcilerin en önemli işlerinden biridir. Çalışma parça parça kaynaklarda yer alan efsanelerin araştırmalar neticesinde bir araya toplanması ve gün yüze çıkmamış efsanelerin de derlenerek tek bir kaynak altında birleştirilmesi bakımından önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Tezin hazırlanışında efsaneleri derlemek ve incelemek için kaynak taraması, alan araştırması, saha çalışması ile kaynak kişilerle görüşme yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışmamız kütüphanelerde literatür taraması ile başlamış akabinde de kaynak kişilerle yüz yüze müzakerelerle devam etmiştir. Çalışma sırasında çağdaş derleme

araçlarından biri olan ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Bu cihaz vasıtasıyla kaydedilen görüşmeler arşivlenmiştir. Daha sonra ise toplanan efsanelerin deşifreleri yapılmış ve yazıya aktarılıp tasnif edilmesiyle de tez sona erdirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türkiye’de televizyonun kırsal alanlarda çok fazla yaygınlaşmadığı dönemlerde folklor araştırmalarına başlanması hatta sonlandırılması gerekiyordu. Çünkü 1980’li yıllardan sonra köylere kadar ulaşan televizyonla birlikte halkın yaşam şekli değişmeye başlamıştır. Hatta televizyonun kırsal alanlarda çok fazla izlenmeye başlanması, o yörelerin terk edilmesinin yanı sıra başka sosyolojik olayların da baş göstermesine neden olmuştur.

Bu bağlamda ülkemizde 1980’li yıllardan sonra yapılan derlemelerin icra ortamlarını yavaş yavaş yitirmesi sebebiyle geç kalınmış çalışmalar olduğunu ve bu çalışmaların eksikleri bulunabileceğini de dile getirmek yanlış bir ifade olmayacaktır.

Halkbilimi araştırmacılarının 2020 yılı itibariyle derleme çalışması yapmak için gittiği kırsal bölgelerde görüştüğü kaynak kişilerin televizyonla tanışmamış olmasını ve bulunduğu bölgeden hiç çıkmamış olmasını beklemek hayalden başka bir şey olmayacaktır.

Bu nedenle icra ettiğimiz bu çalışmada efsaneyi çok iyi bildiği söylenen kaynak kişileri bulamama ve dolayısıyla derlenen efsanelerde farklı etkilenmeler olması, son mümessilcisinin de hayatını kaybetmesiyle derlenmeden yok olmuş efsaneler olduğu güçlü hipotezlerdir. Lakin bir araştırmacının amacı zayı olan ürünlere üzülop vakit kaybetmekten ziyade kaybolmayan ürünlere ulaşip onları gün yüzüne çıkarmak olmalıdır.

KAPSAM ve SINIRLILIKLAR

Çalışmamızın kapsamı Karabük ilçeleri ve köyleri ile sınırlandırılmıştır. Başta il merkezi olmak üzere beş ilçesi ve iki yüz yetmiş beş köyü de çalışmaya dâhil edilmiştir.

Alan çalışması esnasında birtakım güçlüklerle de karşılaşmıştır. Çalışmanın neredeyse tamamının pandemi sürecine denk gelmiş olması karşılaşılan en büyük zorluk olmuştur. Karabük halkının yabancı bir kişiyle konuşmak istememesi, önyargı

ile davranması karşılaşılan bir diğerk zorluktur. Fakat sohbet koyulaşınca kadar ortak özelliklerden bahsedilmesi insanların rahat davranmasına imkân tanımıştır. Çalışmalar sürdükçe Karabük halkının özünde oldukça sıcakkanlı ve misafirperver olduğu görülmüştür. Bu güzel değerlere sahip Karabük halkı, inançları hususunda hiç taviz vermemektedir. Özellikle kadınların birçoğu, tanımadığı bir kişiyle konuşmayı ve ses kaydı vermeyi reddetmektedir. Bu gibi durumlarda kişilerin isteklerine saygı gösterilmiştir.

GİRİŞ

Karabük, ilçe ve köylerinden derlenen efsaneler ve bu efsanelerin tasnifi çalışmada yer almaktadır. Çalışmaya geçmeden önce derleme alanının coğrafi özellikleri, derleme yöntemi, derleme yaparken karşılaşılan sorunlar ve derlemeleri yazıya geçirme aşaması hakkında bilgi verilmiştir.

Türkiye'nin kuzeyinde Batı Karadeniz bölgesinde yer alan Karabük, batıda Zonguldak, kuzeydoğuda ve doğuda Kastamonu, kuzeyde Bartın, güneydoğuda Çankırı, güneybatıda Bolu illerine komşudur. İklim olarak kısmen Karadeniz ikliminin özellikleri görülse de genelde karasal ikliminin özellikleri daha ağır basmaktadır. Çalışmanın büyük bir kısmının kış mevsimine ve beraberinde pandemi sürecine denk gelmesi hasebiyle kaynak kişi bulmakta biraz güçlük çekilmiştir.

Karabük ili ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar tek tek incelenip kaynaklarda bulunan efsaneler bir araya toplandı. Daha sonra ilçe ve köylerde görev yapan muhtarlardan, akrabalarından bilgi alarak hem efsanenin anlatıldığı bölgeler tespit edildi hem de kaynak kişilere ulaşıldı. Onlardan dinlenen efsaneler kayıt altına alınarak derlendi.

Teknolojinin hızla ilerlemesi, tarımın makineleşmesi ve televizyonun her eve girmesi sözlü kültür üreten mekânın ortadan kalkmasında büyük yol oynamıştır. Hatta sözlü kültürü oluşturan her folklorik malzeme gibi efsanelerde icra ortamları ortadan kalktığı için unutulmaya başlanmıştır. Efsane derlemesi sırasında nesilden nesile aktarılan folklorik ürünlerin bilgi deposu konumundaki bilge kimselerin, televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte eskisi gibi can kulağıyla dinlenilmediği fark edilmiştir. Genç nesil bunun çok büyük bir sorun olduğunun ciddiyetine er ya da geç varacaktır.

Başta Karabük olmak üzere tüm illerde efsane, masal, atasözü, türkü ve mani gibi folklorik ürünlerin bir an önce derlenmesi gerekir. Çünkü milletlerin yaşam şekillerinin, geleneklerinin, kültürünün, inançlarının simgesi durumunda olan sözlü kültür ürünlerinin tamamen yok olması demek geçmişin de silinmesi demektir.

1. BÖLÜM: KARABÜK İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Karabük İlinin Tarihi

Karabük sınırlarında yer alan höyükler ve birbirinden farklı tarihi yapılar bu şehrin çok zengin ve köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Anadolu'nun en eski yerleşim bölgelerinden biri olan Karabük'ün tarihi, MÖ 3000-2000'li yılları arasında yaşanan Erken Tunç çağına dayanmaktadır(Ersoy,2011, s. 13).

MÖ 3.yy başlarında Anadolu'nun yazıyla tanışmasıyla beraber Anadolu'nun Asur ile Kaneş=Neşa/Kayseri Kültepe kenti ile diğer kentleri arasında ticari bir ağ oluşturulmuştur. Daha sonra bu dönemi Anadolu'da Hitit imparatorluk devri izlemiştir. Hatta bu dönem, Kastamonu Merkez ilçe, Taşköprü, İhsangazi, Daday ve Araç gibi ilçe hudutlarında Eski Hitit ve imparatorluk dönemi yerleşmelerinin kalıntlarına rastlanılır (Karağuz, 2016, s. 23).

1998 yılında, İngiliz arkeolog Dr.Roger Matthews'in önderliğinde bir ekip kurulur ve bu ekip Çankırı ve Karabük şehirlerinde arkeolojik araştırmalarda bulunur. Bu araştırma neticesinde Karabük kısmında, Ovacık ve Eskipazar yerleşmelerine yer verilmiş ama Karabük merkez bölgesiyle ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır (Ersoy,2011, s. 12).

Tarih öncesinden günümüze kadar pek çok kavmin hâkimiyetine uğrayan Karabük ve çevresi, Paflagonya (Paphlagonia) denilen bölgenin sınırlarına dâhildi. Antikçağ 'da Paflagonya olarak bilinen bölge, kuzeyde Karadeniz'e ulaşmakla beraber Filyos ve Bartın (Billaios ve Parthenios) çayları, Paflagonya ve Bitinya arasında kalan sınırlardan meydana gelmektedir. Doğuda Kızılırmak (Halys)'a kadar uzandığı varsayılsa da, daha doğuda kalan Vezirköprü de (Phazemonitis) Paflagonya sınırları içindeydi. Güneyde ise Çankırı (Gangra) havzasını içine almaktaydı (Ağaoğlu vd., 2015,s. 52).

MÖ 7. yüzyılın başlangıcından beri Miletos, Megara ve Phokaia'lılar tarafından koloni bölgeleri ve emporion'lar (Pazar yerleri) kurulmaya başlanmıştır (Çam, 2016, s. 71). Bununla birlikte Paphlagonia Bölgesinin güneyde hudutlarını oluşturan taraflarında, MÖ 8. yüzyılda Yunan kolonilerinin oluşmasıyla birlikte daha sağlıklı bilgilere ulaşılabilmektedir (Karasalihoğlu, 2014, s. 152).

Paflagonya kendi içinde bir devlet olmayı başaramamış, farklı toplulukların istila ve saldırılarıyla karşılaşmıştır. Paflagonya'nın istilasına uğradığı kavimlerden biri de Kimmer'dir. Kimmerler Kırımdayken Sakalar da Türkistan bölgesinde yaşıyordu. Daha sonra Sakalar'ın Kimmerler'in topraklarına girmesi ve onları sıkıştırmasıyla birlikte Kimmerler bir araya toplanarak bu konu üzerine konuştular ama bir karara varamadılar. Bunun üzerine Kimmer halkı, yurtlarında kalıp Sakalarla savaşmak ve yurdu terk etmek konusunda fikir ayrılığı yaşayınca ikiye bölündüler hatta bu uğurda kan döktüler. Geride kalanlar ise buldukları bölgeden çıkarak Anadolu'ya geldiler ve Urartu devletini parçalayıp batıya doğru ilerleyerek Frigya'nın başkenti Gordiyon'u ele geçirdiler. Daha sonra bütün Karadeniz sahilini işgal ederek Karabük'ün de içinde bulunduğu Paflagonya'yı merkez edindiler (Ersoy,2011, s. 19-20).

MÖ 561-46 yıllarına gelindiğinde ise Lidyalıların hâkimiyetine giren bölge, daha sonrasında ise İran kralı Kroisosa'nın hâkimiyetine girdi. İranlılar Karabük ve çevresinde hâkim oldukları bu bölgede 200 yıl hüküm sürdüler (Ersoy,2011, s. 21).

MÖ 333 yıllarında ise Büyük İskender'in egemenliği altına girmiştir. MÖ 298 yılında Mithradates I Ktistes, Olgassys Dağları'ndaki Kimiata da Mithradates Hanedanlığı'nı kurarak bölgeyi hâkimiyeti altına alır. Zaman zaman farklı liderler arasında el değiştiren Paphlagonia, MÖ 71-70 yıllarında Roma komutanı Lucullus tarafından kıyı kentlerinin ele geçirilmesi, MÖ 64 yılları arasında ise komutan Pompeius Magnus tarafından tüm bölgenin istilasıyla Roma İmparatorluğu'na dâhil edilmiştir (Karasalihoğlu, 2014, s. 152).

Romalılar zamanında ise bölge MÖ 74'lü yıllarda Bithynia, sonra da MÖ 64'lerde Bithynia-Pontus Eyâleti olarak adlandırılmıştır. Romalıların Karabük hudutları içersinde kurduğu en önemli yerleşim yeri günümüzde Eskipazar sınırlarında bulunan Hadrianapolis ve Kimistene'dir (Ağaoğlu vd., 2015, s. 61). Dış faktörlerle birlikte iç çekişmelerinde yıprattığı Roma imparatorluğu, MS 395 yılında doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrıldı. Karabük'ün de içinde yer aldığı Paflagonya Doğu Roma (Bizans)'ya geçti.

Göçebe Türkmen boyları Malazgirt savaşından sonra, Anadolu içinde büyük bir hızla batıya doğru göç ederek önce Kastamonu - Çankırı - Ankara - Eskişehir - Kütahya - Denizli yakınlarında ve daha sonra ise kuzeyde bu hattın batısını zorlayarak

Kastamonu - Safranbolu - Gerede bölgeleri üzerinde tutunmaya çalışmışlardır. Bilinçli bir şekilde yapılan bu ilerleme sonucu Süleyman Şahın (1075) yılında İznik'i ele geçirmesiyle birlikte Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur (Yazıcıoğlu ve Al, 1982, s. 12).

Safranbolu bölgesinde ise Türklerin kesin hâkimiyeti 1190 yılı yakınlarında gerçekleşmiştir. O dönemde Selçuklu Sultanı II. Kılıç Aslan'ın Ankara bölgesi hükümdarı olan Muhiddin Mesud Şah, Kastamonu civarlarında gazalar yapmıştır. Bu gazalar esnasında, o zamanki adı "Dadybra" olan Safranbolu kalesi dört ay süresince mancınıklarla kuşatılmış ve sonunda Melik Muhiddin Mesud, Hristiyan halkın bölgeden ayrılmasıyla yerlerine Türkleri yerleştirmiştir. Bu muhasara sırasında Bizans İmparatoru'nun yardım için gönderdiği Babadağı garnizonu neferlerini Türkler pusuya düşürmüştür. Safranbolu kalesinin alınmasıyla Türkler bölgeye hukuken de egemen olmuşlar ve şehrin "Dadybra" olan adını "Zalifre" olarak değiştirmişlerdir (Yazıcıoğlu ve Al, 1982, s. 13-14).

1354 yılından beri Safranbolu bölgesi Osmanoğulları ile Candaroğulları arasında kaldığından dolayı beylikler arasında birkaç kez el değiştirmiştir. Daha sonra 1392 yılına gelindiğinde ise Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid Candaroğlu Beyliği üzerinde hâkimiyet kurarak beyliğin Kastamonu'ya kadar olan topraklarını Osmanlı Devletine katmıştır (Yazıcıoğlu ve Al, 1982, s. 15-25).

I.Murat ve Yıldırım Beyazıt'ın hükümdarlıkları zamanında, Kastamonu bölgesi iki defa Osmanlı egemenliğine girmesine rağmen bu hâkimiyet çok uzun sürmemiştir. Nihayet Fatih Sultan Mehmet, 1461 yılında Candaroğullarına son vermiştir. Safranbolu bölgesi bu tarihten sonra Kastamonu sancağının kazası olmuştur. Osmanlı Devletine 460 yıl bağlı kalan Kastamonu ve çevresi bazı zamanlarda Osmanlı Devletinin en önemli merkezlerinden biri olmuştur (Ağaoğlu vd., 2015, s. 68-73).

Karabük 1927 yılına kadar Kastamonu'ya bağlı Safranbolu sınırlarında yer almıştır. Bu tarihten sonra ise Safranbolu Kastamonu vilayetinden ayrılarak Zonguldak kazasına bağlanmıştır. Böylece Karabük Zonguldak ilinin Safranbolu ilçesine bağlı Aktaş bucağı sınırları içerisinde yer almıştır. Ulus Nahiyesi 1944 yılında, Eflani nahiyesi ise 1953 yılında kaza yapılmıştır. Aktaş ise 1940 yılında Karabük adıyla karşılanmış ve Karabük 1953 yılında ilçe olmuştur (Ağaoğlu vd., 2015, s. 69).

Karabük'ün il olarak adı ilk kez 1955 nüfus sayımında karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de en önemli demir çelik ağır sanayinin yayılmasına liderlik eden ve bu konuda okul görevi gören Karabük, 550 sayılı Kanun Hükmünde yer alan Kararname ile 6 Haziran 1995 tarihinde 78.il olarak Türkiye siyasî haritasındaki yerini almıştır. Karabük ilinin Safranbolu, Eskipazar, Eflani, Ovacık ve Yenice olmak üzere beş ilçesi vardır (Ağaoğlu vd., 2015, s. 68-73).

1.2. Karabük İlinin Coğrafi Özellikleri

Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Karabük, kuzeyde Bartın, kuzeydoğu ve doğuda Kastamonu, güneydoğuda Çankırı, güneybatıda Bolu, batıda Zonguldak illerine komşudur. Ankara- Zonguldak demiryolu üzerinde, Araç ve Soğanlı çaylarının birleştiği noktada kurulmuştur (Çiftçi vd., 1999, s. 51).

Karadeniz bölgesinde Karadeniz ikliminin özellikleri kısmen görülmektedir. Yalnız Karabük, kıyıda ziyade iç tarafa yakın olduğu için, Karadeniz'in nemli havasından yeterince faydalanamamakta karasal iklimin özellikleri daha ağır basmaktadır (Şahin vd., 2010, s. 16).

Dağların geniş yer kapladığı Karabük'te ormanlar da yaygındır. Karabük ilinin yüzölçümünün %60'ı ormanlarla kaplıdır. Merkez ilçe, Safranbolu, Yenice ve Eskipazar ormanlarının gür olduğu bölgelerdir. Yenice ormanları, çok sayıda ağaç türünü bünyesinde barındırır. Gökpınar bölgesinde dört hektarlık alan "Açık Hava Orman Müzesi" olarak belirlenmiştir. Eflani çevresinde çayır ve otlaklar da geniş yer kaplar (Şahin vd., 2010, s. 16).

Bununla birlikte Karabük ilimde pek çok akarsu da bulunmaktadır. Filyos, Araç, Soğanlı ve Eskipazar çayları Karabük'ün başlıca akarsularıdır.

1.3. Karabük İlinin Ekonomisi

Zonguldak'ın 1924 Cumhuriyet'in ilanından sonra vilayet olmasıyla birlikte Karabük Köyü'nün bağlı olduğu Aktaş Nahiyesi ve Safranbolu kazası, Kastamonu vilayetinden ayrılıp Zonguldak vilayetine bağlanmıştır (Tuncel,2001,s.373; Genç,2013,s.13).

Daha sonra Zonguldak'ta bulunan kömürün nakli için Karabük'e demir yolu hattı döşenmiştir. 29 Kasım 1932'de Karabük garının faaliyete geçmesi Karabük'ün

gelişmesinde etkili olmuştur (Karacakaya vd.,2013,s.28). Demiryolu yakınlarına kurulan Hürriyet Caddesi üzerinde iş yerleri açılması ekonominin gelişmesinde rol oynamıştır (Tuncel,2001,s. 373).

Türkiye'nin ilk demir-çelik tesisine sahip Karabük ili, demir-çelik alanında faaliyet gösteren pek çok işletmeye kaynaklık eder (Fındıkoğlu,1963,s.7). Karabük'e demir-çelik fabrikasının kurulmasındaki temel amaç hammaddeye yakınlığı ve jeolojik özelliğidir. Demir-çelik sektörünün ana hammaddesi olan taş kömürünün Zonguldak'ta çıkarılması ve demir yolu ulaşımı ile Karabük'e taşınması bölgenin sosyo-ekonomik yapıya etki eden faktörlerinin başında gelir. Ekonomik gelişimi için önemli katkı sağlamıştır(Karacakaya vd.,2013,s.28-29).

Karabük ili sanayi sektöründe olduğu kadar turizm sektöründe de oldukça gelişmiştir. Safranbolu ilçesi bu yönüyle bölgeye önemli katkısı sağlamaktadır. Safranbolu sahip olduğu zengin kültürel miras ile birlikte UNESCO tarafından "Dünya Miras Listesi"ne alınmıştır.

1.4. Karabük İlinin İlçeleri

1.4.1. Eflani İlçesi

Mehmet Behçet'in "Kastamonu vilayetinde bölgenin en eski ve tarihi bakımından en zengin yer burasıdır" diye bahsettiği Eflani'nin bilinen tarihi MÖ 1400'lü yıllara, yani Hititler dönemine dayanmaktadır (Ersoy,2005, s. 2).

Hitit İmparatoru I.Suppiluliuma dönemindeki Hitit tabletlerinde Kastamonu ve çevresi "Yukarı Ülke" diye adlandırılmaktadır. "Yukarı Ülke" diye isimlendirilen küçük devletçikler arasında Hulana adı da geçmektedir (Şahin vd.,2010, s. 88).

Eflani de Eflani-Daday-Azdavay havalisini kapsayan Hulana ülkesi içinde yer almaktadır. Hulana ülkesiyle beraber bir de ülkenin başkenti olduğu anlaşılan Hulana kenti vardır. Bu kentinde Eflani bölgesinde olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır (Ersoy,2005, s. 7).

Paflagonyalılar dönemine gelindiğinde ise Eflani'nin zaman zaman idari bir merkez olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Nitekim Eflani bölgesinde bulunan birçok tümülüsün Paflagonya döneminde kral soyu olan Pylameneslere ait olduğu sanılmaktadır. Eflani bölgesine tarih boyunca Kaşkalar, Hititler, Lidyalılar, Frigler,

Persler, Helenler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Çobanoğulları, Candaroğulları ve Osmanlılar pek çok beylik hâkim olmuştur (Şahin vd.,2010, s. 88).

1071 yılından sonra Anadolu ile birlikte Eflani ve çevresine de yoğun bir Türkmen göçü olmuştur. Bugün Eflani yöresinde Avşar, Saçak, İğdir, Karlı, Alpagur gibi Türk boy ve oymaklarından kalma birçok köy ve yer adı vardır (Şahin vd.,2010, s. 88).

1243 yılına gelindiğinde ise Anadolu'yu işgal eden Moğollar, Şemseddin Yaman Candar'a Eflani'yi tımar olarak vermiştir. Eflani, Candaroğulları Beyliğine 17 yıl merkezlik yapmıştır. Candaroğlu Süleyman Paşa 1309 yılında Mahmut Beyi bir baskınla öldürmüş, Kastamonu'yu almış ve Çobanoğulları Beyliğine son vermiştir (Şahin vd.,2010, s. 88)

Eflani, Osmanlı- Candarlı arasında zaman zaman el değiştirdikten sonra 1423 yılında son kez Osmanlıların eline geçmiştir (Şahin vd.,2010, s. 88).

1953 yılında 6608 kanun ile ilçe olan Eflani, 1995 yılına kadar da Zonguldak'a bağlı kalmıştır. Daha sonra Karabük'ün 1995 yılında 550 sayılı kanun hükmünde kararname ile il yapılmasının ardından Eflani Karabük'e bağlanmıştır (Ersoy, 2005, s. 63-64).

Eflani bölgesi kaya mezarları, tarihi su ve antik yolları, eski türbeleri, camileri, höyük ve Tümülüsleri ile dikkat çekmektedir. Bölgenin en eski yerleşim yeri olan Eflani yağışlı bir iklime ve dolayısıyla zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Yüz ölçümü 536 km², denizden yüksekliği 930 metredir. Karabük'e 47 km, Daday'a 53 km, Pınarbaşı'na 27 km, Kastamonu'ya 83 km, Bartın iline 91 km uzaklıkta olan Eflani, bölgenin en önemli pazarı durumundadır (Ersoy, 2005, s. 64).

Önemli gelir kaynakları tarım ve hayvancılık olan Eflani, Hitit, Roma, Bizans dönemlerinde olduğu gibi Selçuklular döneminde de önemli bir tımar merkezidir. Osmanlılar döneminde de bu özelliğini koruyan Eflani de tarımın yanında kerestecilik, dokumacılık, çizme ve pabuç dikimi, hayvancılık, yağ ve peynir, çökelek gibi hayvansal ürünlerle, odunculuk, değirmencilik ve hızcılık gibi meslekler ticari faaliyetin ağırlığını oluşturmuşlardır (Ersoy, 2005, s. 64).

1.4.2. Eskipazar İlçesi

Eskipazar'ın bilinen tarihi Romalılar Dönemi'nde Roma İmparatoru Hadrianus'un, Hadrianopolis kentini yeniden imar etmesiyle başlar. Bugün ilçedeki Viranşehir-Hadrianopolis kalıntıları, kaya mezarları Paflagonya ve Roma dönemlerinden kalmadır. Çeşitli medeniyetlerin hüküm sürdüğü bu bölgenin adının da Paflagonya döneminden beri kurulan pazarlardan geldiği düşünülmektedir (Dağdelen, 2011, s. 10).

Hititlerden sonra sırasıyla Frigya ve Kimmer devletinin hükümdarlığı altına giren bu bölge MÖ 543-333 yılları arasında ise Perslerin hâkimiyetine girmiştir (Vefa vd., 1982, s. 336.).

MÖ I.yy'dan itibaren Roma hâkimiyetine giren bu bölge daha sonra da Roma'nın doğu ve batı olarak ikiye ayrılmasından sonra Doğu Roma İmparatorluğunun (Bizans) egemenliğine girmiştir ve o dönemde Hadrianapolis olarak bilinen Eskipazar, dini açıdan büyük bir ehemmiyet kazanmıştır (Şahin vd.,2010,s.68).

X.yüzyılda Anadolu'daki nüfusun azaldığını gören Bizanslılar, Slavlar, Germenler, Katalanlar gibi Avrupa kökenli kavimlerle birlikte Kuman (Kıpçak), Peçenek, Uz, gibi Hıristiyanlığı kabul etmiş savaşçı Türk topluluklarını da Anadolu'ya yerleştirmeye mecbur kalmıştır. Bizans yönetiminin adeta bir politika haline getirdiği bu iskân hareketi Eskipazar ve Eflani'nin pek çok yerleşim yerinden önce Türkleşmesine sebep olmuştur.

1071 Malazgirt zaferinden sonra, Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan'ın oğlu Ankara meliki Mesud, Sakarya'ya kadar yaptığı fetihler sonucunda Devrek'i kendi topraklarına katmıştır. Selçuklular bugünkü Eskipazar'ı da aldıklarında Handrianapolis kentini harap bir şekilde buldukları için şehre Viranşehir adını vermişlerdir (Yücel, 1988,s. 33).

Viranşehir başta olmak üzere bölgedeki diğer şehirlerinde tam anlamıyla imar edilmesi ve Türkleşmesi Çobanoğulları ve Candaroğulları zamanına denk gelir. Bölgede takriben bir asır hüküm süren Çobanoğullarının hâkimiyetine 1309'da Candaroğulları son vermiş ve bölge Candaroğullarının egemenliğine girmiştir (Yücel, 1988,s. 49-50).

Osmanlı Devleti padişahı Yıldırım Beyazıt tarafından 1392’de fethedilen Viranşehir 1417’de ise kesin olarak Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir. Ayrıca aynı yıl kaza yönetimi oluşturulmuş ve Viranşehir kaza olarak Bolu Sancağına bağlanmıştır (Özdemir, 2006, s. 99).

XVII yüzyılın ortalarında Eskipazar bölgesini gezen Evliya Çelebi, O dönemde Bayındır Köyünün bucak olduğunu ve Eskipazar’ın Bayındır’a bağlı olduğunu nakletmiştir. Daha sonra 1870’te yürürlüğe giren bir kanun ile Viranşehir Sancağına bağlı kazalar Kastamonu vilayetine bağlanmıştır (Dağdelen, 2011,s. 13).

Eskipazar, Cumhuriyetin ilanından sonra sancak teşkilatı kaldırıldığı için Çankırı vilayetinin Çerkeş kazasına bağlanmıştır. Kazada kurulan pazarın eskiliğinden dolayı da Çankırı valisi tarafından bölgeye Eskipazar adı verilmiştir. 1945 yılında ilçe merkezi olan Eskipazar 1946 yılında da Çankırı iline bağlanmıştır. Daha sonra ise 1995’te Eskipazar ilçesi Çankırı ilinden alınarak Karabük iline bağlanmıştır (Özdemir, 2006, s. 99).

Bugün Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümü içerisinde yer alan Eskipazar doğuda Çankırı’ya bağlıdır. Yüzölçümü takriben 755 km² olan Eskipazar, merkez, ilçe ve 49 köyden oluşmaktadır. Ayrıca bahçe evleri, yayla ve değirmenler gibi geçici yerleşme şekillerine rastlanır (Dağdelen, 2011,s. 13).

1.4.3. Ovacık İlçesi

Batı Karadeniz sınırlarında bulunan Karabük ilinin 47 km güneybatısı yönünde yer almaktadır. Doğusunda Kastamonu, güneyinde Çankırı bulunmaktadır. İlçe 376 km²’lik alana sahip olup, rakımı 1100 m’dir (Dikilitaş,2016,s. 5).

İlçe tarihi süreç içerisinde sırasıyla Eti, Lidya, Paflogonyalılar, Galatlar, Roma, sonraki dönemlerde ise Bizans, Selçuklu ve Osmanlı imparatorluklarının etkisi altında kalmıştır. Pürçükören köyü Karakoyunlu Mahallesi sınırlarında yer alan gerdek boğazı ve Karasin kaya mezarları Paflagonya döneminden izler taşımaktadır (Çetin,2019,s.27).

1350 tarihinde Osmanlı egemenliği altına giren Ovacık, 1416 yılında Çelebi Sultan Mehmet tarafından Çankırı Sancak beyliği, Çerkeş Kazasına bağlanmıştır. Osmanlı tarihçileri Şemseddin Sami ve Ali Cevat’ın araştırmalarına göre 1869 tarihli Kastamonu salnamesinde ilçemizin ismi Ulak (Şehbettün) olarak belirtilmiştir. 25

köyü, 2145 hanesi ve 7381 nüfusu ile Çerkeş ilçesine bağlı bir nahiye olduğu bilgileri de mevcuttur. Ayrıca o dönemlerde Amasra Limanı-Çankırı-İç Anadolu ticaret yolunu kullanan katırcı ve kervancıların Çerkeş-Ovacık-Safranbolu-Bartın güzergâhını izledikleri de tespit edilmiştir (Toker ve Karabıyık,2012,s.13).

Cumhuriyetin ilk döneminde Ovacık, Çankırı ili Çerkeş ilçesine bağlı bir bucak iken, 1957 yılında ilçe olarak kurulması öngörülmüş 01.04.1959 tarihinde kuruluşunu tamamlayarak Çankırı ilinin ilçesi olmuştur. 1995 yılında Karabük'ün il olmasıyla birlikte Ovacık ilçesi Karabük iline bağlı bir ilçe olarak belirtilmiştir(Toker ve Karabıyık,2012,s.14).

1.4.4. Safranbolu İlçesi

Homerod'un İlyada destanında adından söz ettiği, "Paflagonya" denilen bölgenin sınırları içinde bulunan Safranbolu'da yerleşim Paleolitik Çağ'da başlar. Gasgaslar'ın Paflagonya bölgesinde yaşayan en eski kavim olduğu bilinmektedir. Daha sonra Etiler kavmiyle karşı karşıya gelen Gasgaslar bu savaşıardan sonra bölgeden çekilerek Etiler'e bırakmıştır. Bölgede yaklaşık bir asır egemenliğini sürdüren Etiler MÖ 1200'lü yıllarda Dorlar'la yaptığı savaşı kaybetmiş ve neticesinde bu bölgedeki egemenliği son bulmuştur. Daha sonra ise MÖ 1000'li yıllarda bölgeye Hint ırkından olan ve çok iyi savaştıkları bilinen Paflagonlar hâkim olmuştur. Bölgeye uzun süre hâkim olan bu beylik, MÖ 700 yılında Kimmerler tarafından bertaraf edilmişlerdir. Kimmerler'in hâkimiyetine son veren ise Lidyalılar'dır. MÖ 585 yılında Lidya kralı Alyattes ve Med kralı Kresus arasında daha önce yapılmış olan anlaşma bozulunca yapılan savaşta Lidyalılar yenilmiş ve bölgenin hâkimiyeti İranlıların eline geçmiştir. MÖ 277 yılında İranlıları da bölgeden Kapadokyalılar atmıştır. MÖ 334 yılında Helenler'in Paflagonya'yı işgali sırasında şehir ve halk çok zarar görmüştür. MÖ 104 yılında bölgeyi Pontuslar ve Britanyalılar yaptıkları bir anlaşmayla aralarında paylaşmışlar ve Safranbolu civarının hâkimiyeti Britanyalıların eline geçmiştir. MÖ 64 yılında Romalılar iki devletin egemenliğine de son vererek bölgede egemen olmuştur. Safranbolu ve çevresine özellikle Roma ve Bizans döneminde yoğun yerleşme olmuştur. MS Büyük Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesi nedeniyle bölge Doğu Roma İmparatorluğunun eline geçmiştir. 6.Haçlı seferinden sonra ise Bizans İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu durumdan yararlanan Cenevizliler kıyıdaki Amasra ve Filyos'u ele geçirerek, ticari bir ağ kurmuşlardır. 1071 Malazgirt Savaşı

neticesinde Anadolu kapılarının Türklere açılmasıyla birlikte Paflagonya Bölgesi'ndeki yerleşim merkezleri de bu savaşı takip eden yüzyıl içinde Türkler' in eline geçmiş böylece bölgedeki Bizans egemenliği de sona ermiştir (Tunçözgür, 2012, s. 16).

1995 yılında il olduktan sonra Karabük'e bağlanan ilçelerden biri olan Safranbolu bu tarihten önce ise Zonguldak iline tabiydi (Karatay,2017, s. 284).

Anadolu'nun Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan Safranbolu, denize 90 km uzaklıkta ve kuruluş hikâyesi çok eski dönemlere dayanan bir kenttir. Coğrafi konumu itibariyle tarih boyunca bulunduğu bölgenin; askeri, idari ve ticari merkezi olmuştur (Tunçözgür, 2012, s. 15).

Çok eski yerleşim yerlerinden biri olan Safranbolu; evleri, çarşısı, gelenekleri ve folkloruyla eski Türk toplum yapısını en iyi yansıtan kentlerimizden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydın,2000, s.1).

1.4.5. Yenice İlçesi

Türkler, Anadolu'ya gelmeden önce Yenice ve çevresinde Hıristiyan medeniyetlerin kurulduğu yapılan arkeolojik çalışmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Paflagonya diye adlandırılan bölgenin sınırlarında yer alan Yenice, o dönemlerde Bizanslılarla Selçukluların arasındaki sınırı belirlemiştir (Şahin vd.,2009,s.84).

15. ve 16. yüzyılda Osmanlıların elinde olan Yenice Bolu Sancağına bağlanmıştır. Bu dönemde Yenice'nin 5 divanı, 33 köyü bulunmaktadır(Şahin vd.,2009,s.84).

Karabük'e bağlı bir bucak merkezi olan Yenice, 1988 senesinde ilçe olmuş ve Zonguldak vilayetine bağlanmıştır. 1995 'te çıkan kararname sonucunda Karabük'ün il olmasıyla Karabük'e bağlı bir ilçe olmuştur. 11 mahallesi ve 32 köyü olan bu ilçenin şehir merkezine uzaklığı 30 km'dir. Yüzölçümü 832 km² olan ilçenin, denizden yüksekliği 140 m'dir (Çiftçi vd.,1999,s.84).

Selçuklular döneminden itibaren önemli bir yerleşim bölgesidir. Yenice'de dünyada ender bulunan ağaç türleri bulunmaktadır. 40 çeşit ağaç türü bulunması sebebiyle ormanları gerçek bir ağaç müzesi görünümündedir. Ormanların yanı sıra çeşitli yaylaları, mağaraları ve kanyonları ve tabiat parkları ilçenin görülmeye değer önemli yerlerindedir(Çiftçi vd.,1999,s.84).

2. BÖLÜM: EFSANE KAVRAMI ve KARABÜK EFSANELERİNİN TASNİFİ

2.1. Efsanenin Tanımı

Halk kültürünün sözlü ürünlerinden bir olan efsaneler, ait olduğu toplumun kültürel belleklerini, inançlarını yansıtan, nesilden nesile aktarılarak günümüze ulaşmış hikâyelerdir. Batı dillerinde, *Latince “Legendus”, Almanca’da “legende” ve “sage”, İngilizce’de “legend”, İtalyanca’da “legenda”, İspanyolca’da “leyenda” Fransızca’da “lègende”* terimleri efsanenin karşılığı olarak kullanılmaktadır(Sakaoğlu, 1980, s. 4).

Efsane türü halkbiliminin ortaya çıkmasından sonra terim olarak karşımıza çıkmış ve daha sonra efsaneyi tanımlama çalışmaları başlamıştır. Efsane terimi ile ilgili kabul gören genel tanımlardan birkaçını burada zikretmek gerektiği kanaatindeyiz. Daha sonra yapılacak çalışmalara da kaynaklık eden ilk tanımı Alman Grimm kardeşler yapmıştır. Alman Grimm kardeşler efsaneyi “*Efsane, gerçek ve hayali, muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir*” (Sakaoğlu, 1980, s. 4) şeklinde tanımlamışlardır.

Halkbilimi alanında önemli çalışmalar yapan Şükrü Elçin ise efsaneyi; “*İnsanoğlunun tarih sahnesinde görüldüğü ilk devirlerden itibaren aynı coğrafya, muhit ve kavimler arasında doğup gelişen; zamanla inanç, adet, anane ve merasimlerin teşekkülünde az çok rolü olan bir çeşit masaldır*”(Elçin, 1986, s. 314) diye tanımlar.

Türk folklorunun önde gelen araştırmacılarından biri olarak kabul gören Pertev Nâili Boratav ise “100 Soruda Türk Halk Edebiyatı” adlı eserinde efsaneyi; “*kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri olmayan, düz konuşma dili ile bildirilen bir anlatı türüdür*” (Yakın, 2017, s. 10) şeklinde ifade eder.

Efsanenin diğer edebi türlerden farkını ortaya koymasıyla dikkate alınan bir başka tanımı ise masal araştırmacısı olan Max Luthi yapar:

“*Efsane kavramı, duygusal bir anlatımla, anlatıcı tarafından bilinçli olarak gerçek olaylar anlatıldığını iddia eden, dinleyicilere bu olayın gerçek olup olmadığını,*

gerçek ise nasıl olduğunu düşündüren ve gerçekten haberdar olmayı isteten, nesilden nesile sözlü aktarım yoluyla ve karakteristik bir şekle sahip anlatım türünün adıdır” (Luthi, 2006, s. 349). Ona göre efsane, hem anlatan hem de dinleyen için gerçek ya da gerçekmiş gibi kabul edilen ve gerçekliği hakkında düşündüren sözlü anlatımdır.

Lauri Simonsuuri ise günümüze kadar yapılmış efsane tanımlarını uyumlu bir şekilde birleştirir: *“Efsane, belirli bir yer ve zamanda meydana gelen; bir kişi, bir görüntü ya da olay hakkında hatıra gibi nakledilen anlatımlardır. İnandırıcı ve öğretici olduğu varsayılan apaçık, doğru ve konsantre malumatı ihtiva eder. Yöreselliğine karşın bu anlatımlar, çokluk evrensel hakikatleri barındırır”*(Balaban,2013, s. 24).

Bu tanımlarla birlikte efsaneler üzerine önemli çalışmalar ortaya koyan Saim Sakaoğlu'nun çalışmalarında bahsettiği efsane türünün özelliklerine dair tespitleri de burada zikredilebilir (Sakaoğlu, 1980, s. 6-7):

- Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar,
- Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır,
- Umumiyetle şahıs ve hadiselerde tabiatüstü olma vasfı vardır,
- Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatımdır.

Yapılan tariflere ilaveten sözlük ve ansiklopedilerde de efsane tariflerine yer verilmiştir. Bunlardan Şemseddin Sami, Kamus-ı Türkî adlı eserinde efsaneyi, *“1. Masal, asılsız hikâye, hurafat, 2. Şöhret bulup dillere düşen vak'a ve hal, destan”* olarak tarif etmiştir (Sami,1978, s. 136).

Ferit Devellioğlu ise Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat'ında efsaneyi şöyle tarif etmiştir: *“1. Asılsız hikâye, masal, boş söz, saçma sapan lakırdı, 2. Dillere düşmüş, meşhur olmuş hadise”* (Devellioğlu, 2010, s. 234).

Mustafa Nihat Özen ise Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü'nde efsaneyi şu şekilde tanımlar: *“Bir tabiat olayını, bir varlığın meydana gelişini, tabiat elemanlarından birinde olan bir değişikliği, akıl dışı, olağanüstü açıklamalarla anlatan hikâye. Bunun temeli olan olay, halkın muhayyilesinde şekil değiştirerek, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa geçer. Genel olarak, masal ile eş anlamlı olarak kullanılır”*(Işık,1998,s.2).

Efsane terimi ile ilgili dikkate değer diğer bir tarifi hazırladığı Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü'nde Doğan Kaya yapmıştır. Ona göre efsane, *“Gerçek veya hayalî muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan hikâye”* olarak tarif edilmiştir (Kaya, 2014, s. 317).

Türk Ansiklopedisi'nde de efsane şöyle tarif edilmektedir: *“Başlangıçta tabiatüstü nitelikler gösteren aziz hayatlarını, sonraları da, halk muhayyilesinin veya şair yaratmalarının etkisiyle, biçim değiştirmiş tarih olaylarını anlatan harika niteliğinde hikâye”*(Işık,1998,s.4).

Yukarıda bahsettiğimiz tanımlardan ve tariflerden yola çıkarak efsane hakkında şu tanımlı yapabiliriz: Efsaneler, belirli bir şekilleri bulunmayan, içerisinde olağanüstülükler barındırmasına rağmen anlatanın da dinleyeninin de inandığı kısa anlatılar olup anonim halk edebiyatı ürünüdür.

2.2. Karabük Efsanelerinin Tasnifi

Yapılan çalışmalar sonucunda halk bilimi araştırmacıları elde ettiği efsane metinlerini belirli ölçütlere göre sınıflandırmışlar. Türkiye'de yapılan efsane çalışmalarında genellikle görülen şu ki, efsane sınıflandırmalarında çalışılan bölgelere göre farklılıklar mevcuttur. Ortalama diyebileceğimiz bir sınıflandırma çeşidini Türkiye'de uygulamak pek mümkün değildir. Çünkü çalışılan bölge için bazı başlıklar gereksizken bazı başlıklarda yeterli gelmemektedir. Bunun sebebi ise ülkemizin kültür bakımından çok zengin olması ve her bölgenin kendine has özelliklerinin bulunmasıdır. Bu çalışmada da Karabük bölgesine ait efsanelerin düzenlenmesi yapılırken kendine has bir tasnif şekli oluşturulmuştur. Karabük'te kaynak kişilerden derlenen ve yazılı kaynaklardan elde edilen 103 adet efsane metni konularına göre altı ana başlık altında toplanabilir:

- Şahıslar hakkında anlatılan efsaneler
- Tarihî yapılarla ve Yerleşim yeri adlarıyla ilgili efsaneler
- Tabiat ile ilgili efsaneler
- Olağanüstü varlık, güç ve olaylarla ilgili efsaneler
- Hayvanlarla ilgili efsaneler
- Türküler ve deyimlerle ilgili efsaneler

Şahıslar hakkında anlatılan efsaneler kısmında, dinî şahsiyetler etrafında gelişen olağanüstü olaylardan bahsedilmiştir. Bu şahsiyetler; tarihte yaşadıkları belli olan ve haklarında yazılı vesikalar bulunan kişiler olduğu gibi halkın dede, baba, hoca olarak adlandırdığı haklarında herhangi bir yazılı vesika bulunmayan kişilerden de olabilir. Bu nedenle bu bölüm kendi içinde hayalî veya kimliği belirsiz şahıslarla ilgili anlatılan efsaneler; gerçek ve tarihî şahıslarla ilgili anlatılan efsaneler olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır. Tarihî yapılar ve yer isimlerinin menşeyini anlatan hikâyeler bu bölümde incelenmiştir. Bu bölümde kendi arasında, tarihî yapılarla ilgili efsaneler ve yerleşim yeri adlarıyla ilgili efsaneler olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır. Tabiat ile ilgili efsaneler bölümünde göl, dağ, tepe, taş, ağaç, dere, pınar gibi tabiat unsurlarına dair anlatılan efsanelere yer verilmiştir. İçerisinde dinî, tarihî ve tabiata ait unsur barındırmayan olağanüstü efsaneler ise olağanüstü kişi, yaratık ve olaylarla ilgili efsaneler bölümünde sunulmuştur. Bu bölüm; kader ve ölüm ile ilgili efsaneler, olağanüstü varlıklar ile ilgili efsaneler ve şekil değiştirme efsaneleri olarak üç bölümde incelenmiştir. Hayvanlarla ilgili efsaneler bölümünde geyik, inek, kuş gibi hayvanlar hakkında anlatılan efsanelere yer verilmiştir. Son olarak Türküler ve deyimlerle ilgili efsaneler bölümünde de halk tarafından okunan türkülerin ve söylenen deyimlerin efsanelerinden bahsedilmiştir.

Bir efsane metni, olağanüstülük özelliğini taşımak zorunda olduğu için dinî, tarihî veya tabiata ait unsurları içerisinde barındıran efsaneler hususi bölümlerde kendi isimleriyle sınıflandırılmıştır. Bu sebeple dinî, tarihî ya da tabiatla ilgili özelliği bulunmayan efsaneler, bu kavramların dışında geriye kalan efsaneler olağanüstü efsaneler olarak adlandırılmıştır. Kısaca, olağanüstü efsaneler bölümünde yer alan efsaneler için olağanüstülük özel bir durum değil, derlenen tüm efsanelerde olan bir özelliktir. Umuyoruz ki bu çalışmamız Karabük efsanelerinin derli toplu ve daha kapsamlı olarak çalışılmasına bir basamak olur.

Bu bilgiler ışığında Karabük Efsaneleri çalışmasının tasnifi şu şekilde yapılabilir:

- I. Şahıslar hakkında anlatılan dinî efsaneler
  - A. Hayalî veya kimliği belirsiz şahıslarla ilgili anlatılan efsaneler
  - B. Gerçek ve tarihî şahıslarla ilgili anlatılan efsaneler
- II. Tarihî yapılarla ve Yerleşim yeri adlarıyla ilgili efsaneler

- A. Tarihî yapılarla ilgili efsaneler
- B. Yerleşim yeri adlarıyla ilgili efsaneler

III. Tabiat ile ilgili efsaneler

- A. Ağaçlarla ilgili efsaneler
- B. Dağlarla ilgili efsaneler
- C. Derelerle ilgili efsaneler
- D. Göllerle ilgili efsaneler
- E. Sularla ilgili efsaneler
- F. Taşlar ve Kayalarla ilgili efsaneler
- G. Türbelerle ilgili efsaneler

IV. Olağanüstü kişi, yaratık ve olaylarla ilgili efsaneler

- A. Kader ve ölüm ile ilgili efsaneler
- B. Olağanüstü varlıklar ile ilgili efsaneler
- C. Şekil değiştirme efsaneleri

V. Hayvanlarla ilgili efsaneler

VI. Türküler ve deyimlerle ilgili efsaneler

- A. Türkülerle İlgili Efsaneler
- B. Deyimlerle İlgili efsaneler

2.2.1. Şahıslar Hakkında Anlatılan Dinî Efsaneler

Bu bölümde dini şahsiyetler etrafında gelişen olağanüstü efsanelerden bahsedilmiştir. Bu şahsiyetler; tarihte yaşadıkları belli olan ve haklarında yazılı vesikalar bulunan kişiler olduğu gibi halkın dede, hoca, baba diye adlandırdığı haklarında yazılı vesikalar bulunmayan kişilerden de olabilir. Bu bölüm kendi içinde hayali veya kimliği belirsiz şahıslarla anlatılan efsaneler, gerçek ve tarihi şahıslarla anlatılan efsaneler olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır.

2.2.1.1. Hayalî veya Kimliği Belirsiz Şahıslarla İlgili Anlatılan Efsaneler

A. Melek Hanım Efsanesi (1)

1923 Lozan Antlaşmasındaki mübadelede Safranbolu'daki Rumlar Yunanistan'a Yunanistan'daki Türkler de Anadolu'ya gönderilmişler. O dönem, Safranbolu'da Rum Mahallesi ve Müslüman Mahallesi olmak üzere iki bölge varmış.

Bu iki bölge arasındaki sınırı bir dere çiziyor. Derenin sağı Rum Mahallesi, sol tarafı ise Müslüman Mahallesiymiş. Rum mahallesinin olduğu tarafta da Melek Hanım yaşarmış. Müslümanlar ona Rum gözüyle, bakarlarımış. Rumlarda onun ibadetlerini ve yaşantılarını gördükleri için onun Müslüman olduğunu düşünürlermiş. Bu mübadele esnasında Rumlar giderken Melek Hanım gitmemiş ve olduğu bölgede yaşamaya devam etmiş. Kısa bir zaman sonra Melek Hanım'ın neden gitmediğini merak eden bir Müslüman kendisine sormuş. Melek Hanım kendisinin Müslüman olduğunu ve bu yüzden de gitmediğini söylemiş. Melek Hanım, onlara “Her sabah çeşmenin önüne abdest almaya indiğinde oradaki kavak ağacı benim önümde secde ediyor. Eğer inanmazsanız bir gün mahrem ama üzerimdeki elbisemi çıkarıp o kavak ağacının en uç noktasına asacağım” demiş. Bunun üzerine Müslümanlar onun söylediklerine çok kulak asmamışlar ve Rum olmasına rağmen bölgeyi terk etmedi diye söylentilerde bulunmuşlar. Bir gün çeşmenin oraya doğru yürürken kavak ağacının tepesinde Melek Hanım'ın mahramasını görmüşler ve çok şaşırılmışlar. Çünkü o kavak ağacının tepesine bir insanın erişmesi mümkün değilmiş. Aradan üç beş gün geçtikten sonra Melek Hanım kaybolmuş ve oradaki çeşmenin başında bir taş ev bulunmuş. Gel zaman git zaman oradan ayrılan Rumlar eskiden yaşadıkları bu bölgeyi ziyarete gelmişler ve Melek Hanım'ı sormuşlar. Orada bulunanların hiçbiri cevap verememiş. Çünkü Melek Hanım orada bir taş ev olarak kalmış. Daha sonra Melek Hanım'dan hiçbir haber alınamamış.

Bugün o yörede Melek Hanım'ın her gün abdest aldığı o çeşme “Mahrama Çeşmesi” veya “Melek Hanım Çeşmesi” olarak bilinir (K.K.3).

B. Hızır'ın Efsanesi (2)

“Hıdrellezin pırıl pırıl bir gök altında kutlanacağı inancı vardır. Ama o yıl Hıdrellez'e katılanların çoğunluğu kötülük etmişse çok şiddetli yağmur yağar. Hatta bir seferinde 208 saatlerce dolu yağmış, türbedeki tüm ocakları söndürmüş ve kazanlar ağzına kadar dolu ile dolmuştur. Kısacası insanların kötülüğü Hızır'ı köyden uzaklaştırmıştır” (Barlas, 2004, s.47).

C. Cem Cem Ananın Pezmez Küpü Efsanesi (3)

“Bulak köyünde Hızır'ın birkaç yere uğradığı söylenmektedir. Bunlardan biri Cem Cem Ananın Pekmez Küpüdür. Dibek önündeki evlerin pekmez küpünden hep

pekmez almış, ama pekmez azalacağına artarmış. Bunun sırrını gelini zorlatıp syletmişler. Hızır'ın uğuru burada bozulmuş ve pekmez artmaz olmuş. Bu olay 100 yıl kadar önce olmuş”(Barlas, 2004, s.50).

D. Evliya Kunduracı Efsanesi (4)

“Arasta arşısında kunduracılık yapmakta olan bir evliya varmış. Bu evliyanın kardeşi de çobanlık yaparmış. Çobanlık yaparken dağda kendi kendine ermiş. Sonra da kardeşimin yanına gideyim de ona erdiğimi bir göstereyim demiş. oban dağdan şehir merkezine inmiş. İneklerinin sütünü po mendile (beyaz çok ince bir kumaş, sıvıyı çabuk geçirir ve bu yüzden de Safranbolu'da süt süzme içinde sıkça kullanır) sağmış ve sütü po mendilde taşıyarak kardeşinin kunduracı dkknında bulunan ortasındaki engele asmış. ‘Isınsın da içelim’ demiş. Ve oban bu işlemleri yaparken mendilden bir damla bile süt sızmamış. Eskiden ayakkabı yapılırken ayağın ölçüsü alınır ve izilirmiş. Dkkna güzel bir bayan gelmiş ve ayak ölçüsünü çizmeye başlamışlar. Bu sırada da süt asılı olduğu engelden damlamaya başlamış. Kunduracı ayağa kalkmış po mendil içinde damlamaya başlayan sütü almış kzn üstüne koymuş ve süt kaynamaya başlamış” (Oral, 2018, s.210).

E. Koç İmam'ın Eviyle İlgili Yaşanan Sıra Dışı Bir Durum (5)

Bir zamanlar Gayza köyünde Koç İmam diye birisi yaşamış. Onun evinin nnden herkesin geçmesine izin vermezmiş. Ancak Allah'a dua edersen geebilirmişsin. Annem de bir gün pazardan eve dönerken dikkat etmemiş ve Koç İmamın oturduğu yerden geçmeye çalışmış. Ancak ne geçebiliyor ne de geri dnebiliyormuş. Dua etmiş, Allah'a yalvarmış öyle geçebilmiş”(Oral, 2018, s.206).

F. Midris Efendi Efsaneleri 1 (6)

“Safranbolu'nun Toprakcuma köyünde yaşamış bir hocadır. Köylüleri onu derin hoca olarak tabir eder. Göstermiş olduğu bir takım olağanüstü haller vardır: Midris Efendi bir gün tarlada ekin biçerken kendine doğru gelen ve hiç tanımadığu bir çiftin uzaktan doğru ne için geldiklerini bilmiştir. Yanında duran gelini Hanım Acar'a bunların çocuğu olmuyor o yüzden geliyorlar demiş ve iki ay sonra bu çiftin çocukları olmuştur”(Oral, 2018, s.211).

G. Midris Efendi Efsaneleri 2 (7)

“Kaynanamın 7 yıl boyunca hiç çocuğu olmamış. Bu duruma çok üzölen kaynanamın elinin içine bir gün Midris Efendi bakmış ve demiş ki: ‘Ooo sende ne çocuklar var ne çocuklar. Kızlar... Erkekler... Hiç üzölme’ demiş. Bu olaydan sonra kaynanamın çocukları olmuş. 4 kız 4 oğlan. Doğarken ve daha küçükken ölen bebekler haricinde” (Oral, 2018, s.211).

H. Midris Efendi Efsaneleri 3 (8)

“Toprakcuma köyünde Orhan adında çok yakışıklı ve iyi bir delikanlı varmış. Herkes pek sever beğenirmiş. Midris Efendi bir gün bu çocuğun uzaktan geldiğini görmüş ve ona bakarak demiş ki: ‘Ona bakıp ta söylemeye dilim dönmüyor. Çok yazık çok demiş. Ömrü kısa olacak’ demiş içli bir şekilde ah etmiş. Orhan bir gün anasıyla dağa oduna gitmiş annesi odunları topladıktan sonra eşeğin yanına gelmiş, ipe odunları sarıp eşeğe yükleyecekmiş. Ama ne var ki ortada ne ip var ne Orhan. Kadın Orhan’ı etrafta aramış bulamamış. Kadın hemen köye gelmiş köylüye durumu anlatmış. Ahali toplanıp bütün köyde Orhan’ı aramaya başlamışlar akşam vakti bir çam ağacında kendini asmış vaziyette bulmuşlar. Orhan neden kendini astı nasıl oldu kimse bilmez ama Midris Baba onun bunu yapacağını bilmişti derler”(Oral, 2018, s.211).

İ. Midris Efendi Efsaneleri 4 (9)

Midris Efendi’nin torunu Mehmet Erdoğan’ın eşi Hanım Acar anlattıklarına göre: “Midris Efendi oğlunu evlendirdikten sonra gelinin bir gün yüzüne ve ellerinin içine bakmış. ‘Senin bir oğlun olacak 30 yaşında bir kaza geçirecek ve bu kazayı atlatabilirse 65 yaşına kadar yaşayacak’ demiş. Bu gelinin bir oğlu olmuş yani Midris Efendi’nin torunu Mehmet Erdoğan. Bu kişi otuz yaşlarında geçirdiği trafik kazası sonucu kaldırıldığı hastaneden iyi haberleri beklenirken ölüm haberini almışlar”(Oral, 2018, s.212).

J. Midris Efendi Efsaneleri 5 (10)

Midris Efendi’nin torunu Mehmet Erdoğan’ın oğlu Adem Erdoğan’ın anlatıklarına göre: “Karabük köylerinde geçen akarsuya çay denir. Bazı mevsimler bu akarsu dolar taşar ve etrafındaki bahçe ve evleri de önüne alıp sürükleyip götürür. Toprakcuma’da bir gün yine çay taşmaya ve köylünün ekili-dikili olan bahçelerine

doğru ilerlemeye başlamış. O sırada bahçede çalışmakta olan Midris Efendi'nin oğlu Lütü isimli genç babasına haber vermek için koşarak eve gitmiş. Eve ulaştığında ise babası Kuran-ı kerim okuyormuş. Heyecanlı ve nefes nefese bir şekilde babasının Kuran-ı kerim okumasını bitirmesini beklemeye başlamış. Ancak Midris Efendi de çok sakin ve yavaş yavaş Kuran-ı Kerim okumaya devam ediyormuş. Daha sonra Midris Efendi yavaşça yerinden kalkmış ve oğlu daha bir şey söyleyemediğen oğluna bir kâğıt uzatmış; 'bu kâğıdı bahçedeki ağaçlardan birine as, su bahçemize girmez' demiş. Oğlu şaşkınlıkla bahçeye gitmiş ve bir ağaca Midris Efendi'nin verdiği dua yazılı kâğıdı asmış. Coşkun bir şekilde akan çay suyu aniden diğer tarafa doğru coşarak akmaya devam etmiş"(Oral, 2018, s.212).

K. Midris Efendi Efsaneleri 6 (11)

Midris Efendi'nin torunun oğlu Adem Erdoğan'ın anlattıklarına göre: "Midris Efendi'nin oğlu olan Lütü adındaki genç her zamanki gibi koyunları otlatmaya çıkmış. Ancak bir ara uyuyakalır. Bir de uyanır bakar ki koyunların hiç biri orta da yok. Akşama kadar koyunları arar. Köyde aramadık yer bırakmaz. Akşam olunca mecburen eve gelir babasına olanları anlatır. Midris Efendi de köyde bulunan bir kayalıkların dibine bakmasına söyler. Hemen gider ve kayalıkların dibine bakar ki koyunları hepsi de orada toplaşmış duruyordur"(Oral, 2018, s.212).

L. Midris Efendi Efsaneleri 7 (12)

Midris Efendi'nin torunun oğlu Adem Erdoğan'ın anlattıklarına göre: "Toprakcuma her Cuma büyük bir pazar kurulurdu. Pazar yerinde herkes alışverişini yapıyordu. Cuma namazı vakti yaklaşırken Midris Efendi pazar meydanına gelip herkese seslenerek: 'Haydii!! Cuma namazına yetişin, geç kalmayın' diye bağırmış. Herkese böyle seslenip duruyormuş ama kendi de bir yere gitmiyormuş. Orada bulunanlardan biri : 'Sen gelmiyor musun hocam?' diye sormuşlar. Midris Efendi de: 'Evladım benim nerede Cuma namazı kılacağım belli olmaz sen git var, namaza yetiş' demiş. Aynı gün cumadan çıkanlar Midris Efendi'nin atını ayağının kumlara bulaşmış olduğunu görürler. Hac vazifesini yaptıktan sonra köye dönenler Mekke'de Midris Efendi'yi hac vazifesi yaparken gördüklerini söylemişler. Oysaki Midris Efendi'nin hacca hiç gitmediği, köyden ayrılmadığı bilinmektedir. Köy halkı Midris Efendi için türbe yapmayı çok istemişlerdir. Ancak Midris Efendi kesinlikle bir türbe istemediğini

ve mezarının kaybolmasının ve yerinin bilinmemesinin daha doğru olduğunu söylemiştir”(Oral, 2018, s.213).

M. Şeyh Mehmet Efendi Efsanesi (13)

Hacı Emin Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmet Efendi ile ilgili şöyle bir rivayet de Yazıköy'de anlatılmaktadır: “Köyden birkaç kişi şeyhin üzüm bağına girip, üzümünü çalmışlar ve bir hayvana yükletmişler. Bu esnada hocaya da küfür etmişler. Yola çıkmışlar, yükü kendi evlerine getiriyoruz zannederek hocanın evinin önüne getirmişler. Hocayı karşılarında görünce şaşırılmışlar. Şeyh onlara “ay oğlum, üzümü çalılıyorsunuz iyi de bir de niye küfür ediyorsunuz demiş” (Akman, 2000, s.91).

N. Hacı Emin Efendi Efsanesi (14)

Hacı Emin Efendi, tarikat şeyhi, ilim ve irfan sahibi bir zattır. Hakkında konuşulan bir rivayet şöyledir: “Safranbolulu bir tüccar ticaret amacıyla Mekke'ye gider. Orada parasını kaybederek zor duruma düşer. Mekkeli Araplara dert yazar. Nereli olduğunu öğrenen Araplar ona:

- Burada bir Safranbolulu Emin Efendi var. Biz ne zaman sıkıntıya düşsek ondan medet, ondan çare ararız. Kaldı ki sen hemşehrisin, niye ona gitmiyorsun? derler. Safranbolulu tüccar kendisine tarif ettikleri Şeyh Emin Efendi'nin her öğle namazını Harem-i Şerif'te kıldığını söyleyerek tüccara öğle vakti beytin yanında namaz kılan Emin Efendi'yi gösterirler. Adam namazdan sonra Emin Efendi'nin omzuna dokunur. Arkasını dönüp karşısında hemşehrisini gören şeyh sapsarı kesilir zira kerameti ortaya çıkmıştır. Hoş sohbetten sonra Emin Efendi:
- Beni burada gördüğünü kimseye söylemezsen seni memleketine ulaştırırım, der. Adam kimseye söylemeyeceğine dair yemin verir. Sonra Emin Efendi:
- Eteğimden tut ve gözlerini yum. Adam gözlerini yumar. Az sonra tekrar seslenir:
- Aç gözlerini.

Adam gözlerini açar, bir de ne görsün, ikisi de Safranbolu'da Köprülü Camii'nin avlusundalar. Kerameti ifşa olan Emin Efendi çok yaşamaz. Safranbolulu tüccar ise olayın şokunu üzerinden atamamıştır. Üstüne üstlük herkes, bu kadar kısa süre içinde, Arabistan gibi çok uzak bir diyardan nasıl dönebildiğini sorup

durmaktadır. Adamcağız ısrarlı sorulara daha fazla dayanamaz ve gerçeği söylemek zorunda kalır. Açıkladığında hemen oracıkta can verir” (Tunçözgür, 2012, s.108-109).

O. Yanmış Türbedeki Ermiş İle İlgili Anlatılan Bir Rivayet (15)

“Navsaklar köyünde bir adam hacdan dönerken yolda kalmış. Yanmış türbede yatan ermişlerden birini orada namaz kılarken görmüş. Ancak ermiş namaz kılarken sağına selam vermiş soluna selam verdikten hemen sonra kaybolmuş. Sonra olanları köyün imamını bulup anlatmış. İmam da türbeden adama diyor ki: ‘sol tarafıma selam vermeden beni tut ve gözlerini kapat’ Ermiş yolda kalan adamı köyüne bırakıyor.

Ermiş adama: ‘Ben Yazıköy’denim bir gün gel ziyaretime der’ ve gider. Daha sonra adam vefat eder ve musalla taşındayken üstüne kuşlar gölge yapar ve adamı yanık türbe içine koyarlar. Daha sonra anlaşılır ki Yazıköy’de genç bir çocuk her sabah namaz kılarken ayakları kumlu olurmuş. Annesi bunun sebebi hep soruyormuş ama delikanlı söylemiyormuş. ‘Söylersem ölürsün anne’ demiş. Daha sonra genç kendisi ölmüş. Anlaşılmış ki hac dönüşü yolda kalan adamı köyüne bırakan ermiş bu delikanlı imiş”(Oral, 2018, s.210-211).

P. Çobanın Kavalı ve Efsanesi (16)

“Kaval” denilen halis Türk çalgısının çok yaygın bir efsanesi vardır.” Bir çoban yanaşması bulunduğu Ağa’nın kızına âşık olur. Bu sevdayı haber alan Ağa, çobanı kovmak ister; ancak araya girenlerin ısrarı üzerine, şöyle bir şart koşar: Koyunlara, bir hafta süre ile tuzlu yem verilecek, hafta sonunda sürü suya salınacak, eğer çoban kavalı ile koyunları su içirmeden sudan çekebilirse, kızını çobana verecek.

Hafta sonu gelir sürü suya salınır. Çoban, dereye doğru koşan sürüyü su içirmeden döndürmek için kavalını çalmaya başlar. Sürü kaval sesine birden duraksamıştır; yalnız kara koyun, başını suya eğmiş, içmekte inat etmektedir. Çoban yalvarır:

Gara goyun sana da ziller dakayın

Dakayın da ben derdime yanayın

Ah dedikçe dağı başı yakayın

İçme guzum içme bağırim gan olur

Fakat kara koyun, başını sudan kaldırmaz. Çoban kavalının en içli sesiyle yalvarır.

Gara goyun goyunların başısın
Ak kâğıt üstünde gara yazısın
Görgede beslenmiş emlik kuzusunn
Dön gel guzum dön gel gara yastayım
Elleri böğründe garip hastayım
Gara goyun sana çember bağlayın
Bağlayında yaylara yaylayın
Bir arzum var onu sana söyleyin
İçme guzum içme gara yastayım
Elleri böğründe garip hastayım

Kara koyun suya eğilen başını kaldırıp, ön ayaklarıyla girdiği sudan içmeden geri çekilir. Kavalın büyüğü sesi onu su içmekten çekmiştir, ama susuzluktan bağı yana guzucuk çatlayıp can vermiştir. Böylece çoban muradına ermiştir” (Ataman,1994, s.233).

R. Çoban Hıdır’ın Kavalı ve Efsanesi (17)

“Çoban Hıdır Kavalın efsanesini şöyle anlattı: “Vakti zamanında bir çoban, Ağasının kızına sevdalanmış. Gız da onu sevmiş. Bu sevda çok geçmeden ağanın gulağına vaamış. Govmuş çobanı yanındasn. Çoban gızın sevdasıynan dağlardan olaşır durur, ağlar gezerimiş. Biguün yine böyle dağlaada dolaşuken, garşusuna bi dervüş çıkaa:

- Ne diye böyle ağlar dururdun ay oğul? Deyince, çoban halini dervüşe anlattı. Dervüş, goynundan bir gaval çıkarup, çobana:
- Al bunu oğul eftarlandukça üfürü, oyalanusun der.

Çoban gavalı nasıl üfüreceğini bilmediği için dervüşe soracak olu, bakar ki dervüş yok olmuş. Çoban gavalın orasını burasını elleeken, bakmış ki ses veriye, başlamış çalmaya. Çoban gavalı çala durdun, gavalın sesi dağ taş dememiş, gızın gulağına çalınmış. Gız da zaten çobanın sevdasıynan yanar dururmuş ya. Bi golayın bulup evden gaçaa, gavalın sesine çobanı dağda bulu. Gızın bubası, bakaa ki gız yok. Anlamuş çobana gaçtuğunu, hemen ardından adamlarını salmış. Meğer gızı, yanaşmalaadan Ağa’nın kâhyası da severimiş. Çobanı dağda bir arduç ağacının dibinde gızınan halleşirken gömüşlee, hemen varup çobanı öldürmüşlee, kimse goömesin deyi, arduç ağacının dibine gömmüşle, gızı da alıp gitmişlee.

Gel zaman git zaman, bu arduç ağacına örüzger vurdukça yanuk sesler çıkarımış dalalalrından. Bundan soora, en iyi ses çıkaran gavalın bu arduç ağacının dallarından yapılanudu dellee”(Ataman, 1994, s. 233-234).

S. Şehit Askerlerin Efsanesi (18)

“Safranbolu eski çarşıda eskiden şehit olmuş bir askeri gömmüşler. Fakat askerin ayakları mezardan dışarıya her seferinde çıkıyormuş. Ahali gömüyor, şehit askerin ayakları yine mezardan dışarıya çıkıyormuş. Bu şehit asker askerler aslında üç kişiymiş. İnanılan şu ki bu askerden biri Kastamonu’da biri Bolu’da biri de Safranbolu’da yatmakta imiş. Bu askerle savaş zamanı birbirlerine söz verdikleri için ayakları mezarın dışına çıkarmış. Bu durumu gören ahali eski çarşı Safranbolu bu şehit için küçük bir türbe yapmışlardır” (Oral, 2018, s.203).

2.2.1.2. Gerçek ve Tarihî Şahıslarla İlgili Anlatılan Efsaneler

A. Geyikli Dede Efsanesi (19)

Efsane halk ağzı ile şu şekilde anlatılmaktadır. Çok eski zamanlarda Öğlebeli köyünde fakir bir çoban varmış. Nereden geldiğini, ne zaman geldiğini kimse bilmezmiş. Bir babası, bir anası, bir de kocamış karısı varmış. Bu çobana Dede derlermiş. Okuma yazması yokmuş ama güzel sözleri, esrarlı hali ile kendisini çok sevdirmiş.

Çoban kurak ve kıraç alanlarda sığırlarını güder, Araç Çayı’nın öte geçesindeki çayırlara geçemediği için canı sıkılırmış. Bir gün çayın üstüne köprü yapmayı düşünmüş, ormandan kestiği ağaçları danasının sırtında taşımaya başlamış. Dananın sırtında taşınan ağaçlardan ne olur diye Tanrı’ya yalvarmış, Tanrı’da ormandaki geyikleri onun hizmetine vermiş. Gece geyikler ağaçları taşımış gündüz ağaçları birbirine çatarak Kayabaşı Köprü’sünü kurmuş.

Gel zaman git zaman Dede bir de cami yapmak istemiş. Köyün meydanını kazmış. Sabahleyin bir de bakmışlar ki her tarafa kum, taş çekilmiş. Köylüler buna inanamamışlar ve gözetlemeye karar vermişler. Bunu hisseden Çoban karısına; köylüler benim işime mani oluyor, camiyi yapmak nasip olmayacak. “Eğer beni görürlerse beni artık burada arama. Kara danayı ardımca sal, o benim yerimi bulur” demiş. Gece gözetleyen köylüler taşların geyikler tarafından taşındığını görmüşler.

Sırrı aşikâr olan ermişler yaşayamazlarmış. Çoban bunun üzerine köylülere; evinizin sayısı yirmiye geçmesin diye beddua etmiş ve ertesi gün evden çıkmış. Karısı iki gün beklemiş gelmeyince kara danayı salıvermiş, o da peşinden yürümeye başlamış. Dana evvela mezarlıkta durmuş, sonra Dede Yaylası'na kadar yürümüş. Orada bir yerde düşmüş ve ölmüş. Bu ermiş çobanın yattığı yer günümüzde “Bahattin Gazi Türbesi” olarak bilinmektedir (K.K.3).

B. Cinci Hoca Efsanesi (20)

“Anlatılan o dur ki Cinci Hoca zengin olmak için İstanbul'a gitmiş. İstanbul'da beş parasız zor durumda kalan Cinci Hoca çok zeki bir adammış. Elinde sadece Safranbolu'dan giderken getirdiği 3 taş varmış. Bu 3 taşla ne yaparım da para kazanabilirim diye düşünmüş. Cinci Hoca bu taşları ellerinde sallayıp yere atarak insanların fallarına bakmaya başlamış. Herkesi kendine inandırmayı başarmış ve İstanbul'daki ünü zamanla saraya kadar yayılmış. Padişah'ın çocuğu olmuyormuş. Buna bir çare arayan Kösem Sultan Cinci Hoca'nın da methini duyunca saraya çağırır. Cinci Hoca başta korksa da saraya gitmeye mecburdur. Talih bu ya sarayda baktığı fallar doğru çıkmış. Zeki ve uyanık olan Cinci Hoca şifalı otlar hazırlayarak padişahın çocuk sahibi olmasını sağlamış. Çok büyük bir servetle memleketine gelen Cinci Hoca memleketine Cinci Hanı'nı yaptırmıştır”(Oral, 2018, s.206-207).

C. Ali Baba Efsanesi 1 (21)

“Ali ve Hasan Baba türbeleri, kentin Çavuş mahallesinde Kemerağzı sokağındadır. Türbenin kesin yapım tarihini belirten bir kitabesi yoktur. Yalnız batının cephesinde 1871- 1872 tarihini taşıyan bir yazıya rastlanmıştır. İçindeki üç sandukadan ilki halveti şeyhlerinden Hasan Baba'ya, ikincisi babası şeyh Ali Baba'ya, üçüncüsü Hasan Baba'nın oğluna aittir. Bu türbede bulunan evliyalardan Ali Baba'nın ilginç öyküleri vardır:

Eskiden bu mahalde bulunan tekkede zikir edilmektedir. Bunlardan birinde yine Ali Baba birden heyecan içinde ayağa fırlar ve duvarda asılı duran kılıca sarılır ve dışarı çıkar. Dervişlerin ve halkın şaşkın bakışları arasında tekkenin etrafında bulunan ısırgan kümelerine kılıç sallamaya başlar ve ısırganları biçer. Herkes yine şaşkın bir şekilde Şeyhin ruhi yapısından şüpheye düşer. Ne var ki bu olaydan bir süre sonra Rus cephesinde savaştan yaralı olarak dönen bir Safranbolulu zabıt doğruca tekkeye

gelerek Ali Baba'nın ellerine sarılır, teşekkür eder. Zabitin defterine düştüğü tarih ve notlara göre şeyhin tekkenin bahçesinde ısırğanları kılıçla biçtiği gün cephede Ruslar bu zabitin birliğini kuşatmışlardır. Artık hiç ümitlerinin kalmadığı bir sırada Ali Baba elinde kılıç ortaya çıkarak Rus askerlerini ısırğan biçer gibi kılıçtan geçirmiştir” (Tunçözgür, 1997, s.106-107).

D. Ali Baba Efsanesi 2 (22)

“Ali Baba dervişlerine fakir fukaraya yemek verilmesi talimatı verir. Ne var ki tekkenin buğday ambarında birkaç avuç buğdaydan başka bir şey yoktur. Ali Baba dervişlerine bunu dert etmemelerini, ateş yakıp üzerlerine üç kazan koymalarını emreder. Kazanın içindeki sular kaynayınca Ali Baba eline bir avuç buğday alır, okuyarak bu kazanlara birer avuç atar. Bir müddet sonra kazanlar ateşten indirilir ve kapakları açılır. Bir de bakılır ve görülür ki, bir kazanda çorba, bir kazanda pilav ve bir kazanda zerde vardır. Bu enfes tattaki yemekler gelen giden herkesçe yenilir, yenilir de bitmek bilmez”(Tunçözgür, 1997, s.107).

E. Ali Baba Efsanesi 3 (23)

“Ali Baba'dan sonra postuna oturan oğlu Hasan Baba da bir evliyadır. Onunla ilgili bir olayı da burada aktaralım: Dervişler zikir için tekkeye gelirken yolları üzerinde oturan bir devlet memuru onlara, köpekler ulumaya gidiyor, şeklinde takılarak onlarla alay etmektedir. Uzun süre sabreden dervişlerin bir gün gelir sabrı taşar. Ve Hasan Baba'ya şikâyet ederler. Hasan Baba onlara gülererek, merak etmemelerini, bu memur vatandaşın yarın gelip kendilerinden özür diyeceğini söyler. Nitekim ertesi gün, bu memur perişan, bitkin bir şekilde tekkeye gelir ve önceden alay ettiği dervişlerin ayakların kapanarak affetmelerini ister. Meğerse o gece devlet memurunun evini binlerce köpek kuşatmış ve sabaha kadar uluyarak onu hem rahatsız etmişler hem de korkutmuşlardır. Tabii ki bu ona öyle görülen, Hasan Baba'nın kerametidir”(Tunçözgür, 1997, s.107-108).

F. Hızır'ın Efsanesi (24)

Birsen Hanım'ın annesinden Hızır ile ilgili duyduğu bir rivayet şöyledir:

Bu olay Yenice merkeze yaklaşık 25 dakika uzaklıkta olan Bağbaşı Köyünde geçmiştir. Birse Hanım'ın annesi ve arkadaşları 15-16 yaşlarındayken yün eğirmeye

gideceklermiş. Yün eğirmesi için de süte ihtiyaç varmış. Annesi ve arkadaşları inekten sağdıkları sütü bir şişeye koymuşlar. O zaman yün eğirme aparatı da Bağbaşı köyündeymiş. Yollara düşmüşler ve yün eğirmek için köye gitmişler. Sütü kullanmak için şişeyi açmışlar. Sütü döküyorlarmış ama süt dökülmüyormuş. Daha sonra merak edip bakmışlar ve şişedeki sütün yoğurt olduğunu görmüşler. Çok şaşırılmışlar çünkü yün eğirmek için geldikleri köye olan mesafe bir saatmiş. Bir saat önce sağıp şişeye koydukları süt neredeyse bir saat içinde yoğurt olmuş. O zaman bu olaya şahit olan yaşlı kadınlar “Bugün Hıdrellez. Bunun üzerinden Hızır geçmiş” demişler. O sütü yoğurt yapanın Hızır olduğu söylenince oradaki kişiler evlerinde damızlık olarak kullanmak için o yoğurttan almışlar. Birsen Hanım’ın annesi buna inanmamış ve yoğurttan almamış. Daha sonra aradan zaman geçmiş. O bölgede yaşayan ve o yoğurttan alan insanlar birer birer zenginleşmeye başlamış.

Bugün yöredeki insanlar bu bölgede yaşayanların zengin olmasını bu yoğurda bağlamışlar. İnanişâ göre o yoğurdu almadan önce fakir olan insanlar o yoğurdu aldıktan sonra zengin olmuşlar. O yoğurdu evine alanlar ya ticaret yaparak ya da Almanya’ya giderek zenginleşmişler. Günümüzde de Bağbaşı Yenice’nin ekonomik olarak en zengin mahallelerinden biridir (K.K.11).

G. Şeyh Hacı Hafız Mehmet Hilmi Efendi Efsaneleri 1 (25)

“1868 Safranbolu doğumlu olan Hacı Hafız Mehmet Hilmi Efendi son dönem Halveti şeyhidir. Zulmiye Camii’nde 35 yıl imamlık yapmış aynı zamanda caminin yanındaki tekkenin de şeyhi olarak irşatlarına devam etmiştir. Kentte Hacı Hafız olarak tanınan zat ilim irfan sahibi, ikna yeteneği çok yüksek ve kalp gözü açık bir insandır. Tekkeler kapatılıp, tarikatlar dağıtıldıktan sonra da irşatlarına evinde devam etmiştir.

11 yıl süren askerlik hayatında sıcak cephelerde savaşmış. I.Dünya Savaşındaki Kanal Seferinde İngilizlere esir düşmüş, Sina ve Bağdat esir kampında iki yıl geçirmiştir. Bu süre içinde yalnız Türk esirlerin değil, İngiliz askeri görevlilerinin dahi saygı ve sevgisini kazanmış, birçok İngiliz asker ve subayının Müslüman olmasına vesile olmuştur. İngiliz asker ve subaylar abdest alırken şeyhe su dökmüşlerdir.

Safranbolu-Araç yolu üzerindeki Ak Geçit denilen yerde yerleşmiş olan doğu kökenli insanlara İslamiyet’i öğretmiş, onların saygı ve sevgisini kazanmıştır. Tarikatına alarak yaşam tarzlarının düzenlenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Öğrencilerinin arasında tanınmış kişiler vardır. Gerçek bir Allah dostu ve kalp gözü açık olan bu zatla ilgili anlatılan bir rivayeti naklediyorum:

Bir gün şeyhin eşinin saati çalınır fakat saati çalan hırsız geceleri uyku uyuyamaz, rahatsız edilir. Eski belediye başkanlarından Ömer An'a gelip pişman olduğunu söyleyerek saati kendi adına şeyhe götürüvermesini rica eder. Ömer An ricasını yerine getirir. Şeyh, Ömer An'a:

Saatın geri geleceğini zaten biliyordum. Ona söyle bir daha hırsızlık yapmasın, der”(Tunçözgür, 2012, s.113).

H. Şeyh Hacı Hafız Mehmet Hilmi Efendi Efsaneleri 2 (26)

“Şeyhin etrafındakilerden biri şeyhin eşinin radyosunu çalmış. Çalmış ama o da geceleri uyku uyuyamamış. Radyoyu getirip gizlice şeyhin evinin merdiveninin altına koymuş ve şeyhin yanına gelerek:

- Şeyhim Hacı annenizin radyosunu çalmışlar, demiş. Şeyh gülerek:

Evladım ne yalan söylüyorsun? Radyoyu sen çaldın ve geri getirdin. Hırsızlık günahdır, yalansa çok ayıptır. Bir daha yapmamasını söyleyerek ona nasihatte bulunmuş”(Tunçözgür, 2012, s. 113).

İ. Şeyh Hacı Hafız Mehmet Hilmi Efendi Efsaneleri 3 (27)

“Duasını almak için ziyaretine gelen yeni evli bir çiftte elini öptürmez, dua etmez hatta çiftin yüzüne dahi bakmaz. Sonra onları kendisine getiren torununun eşine şöyle der:

- Bir daha benim yanıma gusül abdesti almayanları getirme.

Sonradan bu evli çiftten erkeğin, abdest alma adetlerinin olmadığını itiraf ettiğine bizzat şahit oldum” (Tunçözgür, 2012, s.114).

J. Bahaddin Gazi (28)

Allah dostu veli bir zat olduğu halk tarafından da öteden beri bilinen, çevrede herkes tarafından sevilen ve sayılan Bahaddin Gazi hanımıyla birlikte yaşamış olduğu Karabük köyüne bir cami yaptırmak istemiştir.

Bir rivayete göre aslında Araç ve Soğanlı çaylarının birleştiği noktada olan Köprübaşı Camiinden de adını aldığı köprüyü yaptırmak istemiştir. Kendisi bu konuda oraya tomruk ve taş çekmek için ahalden kendisine yardımcı olmalarını, birlik ve beraberlik içinde hareket etmeleri gerektiğini söylemiştir. Ahalinin hiçbiri buna yanaşmamıştır. Bunun üzerine Bahaddin Gazi bu yoldan dönmeyeceğini beyan ederek bugün bahsedilen Zopran ve Kale köyünün başında uzanan Aladağlara gitmek suretiyle oradan tomruk çekmiştir. O tomrukları ise elbette Aladağ'dan aşağıya indirmektedir. Tomruk çektiği yer ile caminin ya da diğer bir rivayetle köprünün arasında olan kısımda biraz meyilli bir yerdir. Ahali her ne kadar onun tek başına bu işi yapamayacağını düşünseler de bir de bakmışlar ki cami yapacağım veyahut köprü yapacağım dediği yerde tomruklar yığılakalmış. Bütün millet tek başına bir çift danayla ya da öküzle bu tomrukları bu kadar kısa bir sürede Aladağ'dan nasıl taşıdığını çok merak etmiş. Bu olay halk arasında hızla yayılmış ve halk merakını gidermek için Bahaddin Gazi'yi takip etmeye başlamışlar.

Bir sabah şafak sökerken köydeki kadınlardan biri rivayete göre Kayabaşından baş aşağı doğru yolun kenarındaki tarlalarda hasat ettiği ekinlere doğru bakınca Bahaddin Gazi'yi ve tomruklu yüklü geyikleri görmüş. En çok dikkatini çeken şey ise göbeğe kadar yükselmiş yeşil ekinlerin içinden geçerken ekinler onların ayakları altında yatıyor ama tomruk geçtikçe de ekinler ayağa tekrar kalkıyormuş. Bu durumu gören kadın feryat ve figan ile öteden beri merak ettikleri tomrukların çabucak gelme hadisesini bütün millete anlatır.

Evine gelen Bahaddin Gazi kerametinin aşikâr olduğunu ve artık buralarda duramayacağını, buralardan gideceğini söyler. Rivayet odur ki nereye gideceğini de beyan etmez. Evden çıktığı zaman bugün Aydınlikevler'de bulunan Fevzi Çakmak Lisesinin hemen dibinde, yolun kenarında oturup dinlenir ondan sonra onun nereye gittiği kimse bilmez. Lakin o hanımına tembih etmiştir. “Ben evden gittikten sonra arkamdan dananın tekini salıver, o beni bulur” der. Bahaddin Gazi gittikten sonra eşi danayı salar ve dana Bahaddin Gazi'nin geçtiği bütün güzergâhlarda devam eder ve dinlendiği yerlerde de böğürür ve en son gittiği yer ise Karabük merkeze 28 km uzaklıkta bulunan Dede Yaylasıdır. Bahaddin Gazi kerametinin aşikâr olmasının ardından yol boyu dua etmiştir. Çünkü kerametlerinin aşikâr olması evliyalar için ölümden beter bir durumdur. Yo boyu dua eden Bahaddin Gazi'nin duası dede yaylasında kabul olmuştur ve orada ruhunu teslim etmiştir.

Daha sonra ardı sıra kokusunu ala ala oturduğu her yerde böğürmek ve eşinmek suretiyle onu takip eden danayı da takip eden ahali onun orada ölüsünü bulmuşlar ve oraya defnetmişlerdir diye rivayet edilir (K.K.16).

K. Ecir Efendi Efsanesi (29)

Eflani Aday köyü Eflani'nin kuzeydoğusunda merkeze yaklaşık 17 km uzaklıkta olan köylerden biridir. Pınarbaşı sınırında yer alır. Çıraklı, Aday, Merkez, Sarıkayaaltı, Şükrüşeyh mahallelerinden müteşekkir bir köydür.

Şükrü Şeyh köyünün adı halk dilinde Şükürşük olarak ifade edilmektedir. Osmanlı kayıtlarında ve kaynaklarda ise köyün esasında Şükrü Şeyh isimli bir şeyh ve onun kurmuş olduğu tekeden adını almıştır. Köyün özgün adı Şükrü Şeyh Tekkesidir. Burada adı geçen Ecir Efendi'nin halkın hafızasında ve belleğinde ve sorulduğunda bilenleri anlatacağı bir hikâyesi vardır:

Efsaneye göre iki kardeş vardır. Bunlardan biri Şık diğeri de ermiş biriymiş. Biri birinin abisiymiş. Köyün yaklaşık 1 km kuzeyinde köyün içinden geçip Pınarbaşı çaylarına karışan bir dere mevcuttur. Bu derenin aşağı tasmana çörekli dediğimiz köy ile Şükrü Şeyh Mahallesi arasında bulunan Ece deresi denilen mevkide yan yana iki üç tane değirmen varmış. Hadisenin geçtiği efsanede Bu şükrü Şeyh Mahallesiyle bu Ecir Efendi değirmenleri arasındadır. Günlerden bir gün Ecir Efendi'yi abisi Şık değirmene yollar ve değirmenden un alıp gelmesini ister. Abisi Ecir Efendi'ye sıkıca tembih eder. “Amma sakın ola ki tekneye bakma” der. Malumun su değirmenlerinde buğdayın değirmenin boğazına aktığı bir tekne ve onun da aktığı bir tekne vardır. Buğdayın aktığı tekne sallanır ve un olarak diğerk tekneye dökülür.

Ecir Efendi abisinin dediği gibi yola düşer dere boyu gider, ununu aldıktan sonra döner ve tekneye bakmak ister. Tekneye dönüp baktığında kocaman bir yılanın ağzından buğday aktığını görmüştür. Yani esasında yukarıdan kimsenin buğday koymadığı ama teknenin ağzından da buğdayın eksik olmadığı, değirmenin boşa dönmediği ve devamlı un çıktığına dair bir keramet ortaya çıkmıştır. Bu kerametın sahibi de elbette tekneye bakma diye kardeşine tembih eden Şükrü Şeyh'tir.

Ecir Efendi tekneye baktığı zaman buğdayın ağzından akan yılan derhal kaybolmuş ardı sıra buğday kesilmiş ve akabinde de değirmen durmuştur. Bu durum üzerine “Ben ağabeyimin dediğini etmedim, tekneye bakma sözünü tutmadım, şimdi

ben köye varınca ağabeyime ne söyleyeyim, keramet aşikâr oldu, ağabeyime durumu nasıl izah edeyim” diye düşünmüş. Daha sonra “Ya rabbi benim canımı al, Ya rabbi benim canımı al” diye yalvara yalvara köye gelirken köye 350-400 metre mesafe geldiğinde orada Azrail canını almıştır ve ahali onu oraya defnetmiştir (K.K.16).

2.2.2. Tarihî Yapılar ve Yerleşim Yeri Adları ile İlgili Efsaneler

Bu bölümde eski uygarlıklardan kalan tarihi değere sahip kemer, cami konak gibi yapılarla ilgili anlatılan efsanelere ve yerleşim yerleri adlarının oluşumuyla ilgili efsanelere yer verilmiştir. Bu bölüm kendi içinde Tarihi yapılarla ilgili efsaneler ve yerleşim yeri adlarıyla ilgili efsaneler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

2.2.2.1. Tarihî Yapılarla İlgili Efsaneler

A. İncekaya Su Kemerinin Efsanesi (30)

Sadrazam Mehmet İzzet Paşa'nın kente kazandırdığı en önemli eserlerden biri olan bu eserin 1794-1798 yılları arasında yapıldığı bilinmektedir. Bu yıllar içinde kente büyük hizmetlerde bulunan paşanın en büyük hizmetlerinden birisi de kente bu kemer üzerinden su getirtmesidir. Rivayete göre bu kemer köprü ile ilgili ilginç bir olay vardır:

Köprü'nün inşaatı bittikten sonra sıra oradan geçecek olan suyun kente kadar uzayacak olan yolunun yapımına gelir. Ustalar suyun açık arkla kente ulaştırılmasından yanadır. İzzet Mehmet Paşa ise bunu sıhhi yönden sakıncalı bularak künk boru döşenmesini emreder. Kendisine zamanla boruların içinin kireç bağlayıp tıkanacağı söylenince de paşa:

“Siz onu bana bırakın” der. Paşa Balıkesir'deki çiftliğinden irili ufaklı 110 bin küp dolusu zeytinyağı getirerek köprü'nün başında bulunan su yoluna boşaltır. Kentteki su giden 7 çeşmeden 7 gün zeytinyağı akar. Bu gün bile aradan geçen 2 asra rağmen boruların içinde kirece rastlanılmamıştır(Oral, 2018, s.204).

B. Köprü'lü Mehmet Paşa Cami Efsanesi 1 (31)

“Safranbolu'nun en önemli tarihi ve mimari yapıtlarından biri olan Köprü'lü Mehmet Paşa Camii yapılış nedeni Paşa'nın başından geçen olaylarla ilgilidir.

Köprü'lü Mehmet Paşa aslen Arnavut'tur. Arnavutluk'un Berat Sancak'ının Rodnik köyünde 1578 yılında doğmuştur. Küçük yaşta devşirme usulü ile saraya

alınmış, sonra devlet hizmetinde yükselerek vezir olmuş, devletin üst kademelerinde görev yapmış, özellikle Anadolu'daki isyanların bastırılmasında etkin bir rol oynamış, bu görevi sırasında da gaddar davranışları nedeniyle günahlı günahsız binlerce Anadolu insanının katline neden olmuş sert bir padişah'tır. Padişah tarafından yaptırılan cami hakkında değişik rivayetler vardır. Bu rivayetlerden biri şu şekildedir:

“Köprülü Mehmet Paşa gençlik yıllarında sarayda hazine-i amirede görevli genç bir vezirken serkeşlik ve geçimsizlikle suçlanarak 1623 yılında Safranbolu'ya sürgün edilmiştir. Yanında bir adamıyla şimdi Kazdağlıoğlu Cami'nin olduğu yerdeki Hamide Hatun Medresesin'nde ikamet etmiştir. Zamanla elde avuçta nesi varsa harcamış, eşyalarını satarak geçinmeye çalışmıştır. Koskoca vezir gururundan kimseden de borç para isteyememektedir. Son olarak ellerinde satabilecekleri sadece incili bir peşkir kalmıştır. Köprülü Mehmet Paşa incili peşkiri satarak yanındaki bir kişiye akşam için çorba malzemesi aramasını emreder. Artık paraları ve satacak bir şeyleri kalmamıştır ama yarına Allah kerimdir.

Çorba tam pişmek üzereyken tencerenin üzerine bacadan bir fare düşer. İki de aç kalmışlardır. Köprülü Mehmet Paşa o anın sıkıntısı içinde elleri havaya açarak:

- Allah'ım beni şu sıkıntıdan kurtar, bu şehre bir cami yaptırayım, der.

Bu yakarışı biter bitmez kapı çalınır. Saraydan gelen haberci Paşa'ya affedildiğini ve saraya beklendiğini müjdeler.

Bu adağını 78 yaşında sadrazam olduktan sonra hatırlayan Paşa Safranbolu'ya cami yapılmasını emreder. 1658 yılında başlayan caminin inşaatı Paşa'nın vefatından hemen sonra 1661 tarihinde tamamlanır ve cami hizmete açılır”(Tunçözgür, 2012, s.65).

C. Köprülü Mehmet Paşa Cami Efsanesi 2 (32)

“Safranbolu eski çarşının içinde buluna bu camiyle ilgili çeşitli rivayetler vardır: Kimilerine göre Mehmet İzzet Paşa Safranbolu'da sürgün hayatı yaşamıştır. Bir sıra kendini bir dergâha kapatmış dualar etmiş affedildiği sürgün hayatı bittiği takdirde Safranbolu'ya bir cami yaptıracağına söz vermiş. Ve kendisini affedilip sadrazam olunca bu camiyi yaptırdığı söylenir”(Oral, 2018, s.207).

D. Köprülü Mehmet Paşa Cami Efsanesi 3 (33)

“Rivayete göre ise: Köprülü Mehmet Paşa sürgün hayatı yaşadığı Safranbolu’da büyük sıkıntılar çekmiş. Büyük geçim sıkıntısı çekmekte olan Paşa bir akşam güç bela kendine bulabildiği bir tas çorbasının içine de bacadan kocaman bir fare düşmüş ve aç kalmıştır. Bunun üzerine Allah’a yalvarmış, dua etmiş affedildiği, kurtulduğu takdirde Safranbolu’ya bir cami yapacağına söz vermiş. Akabinde haberciler Paşa’yı bularak Sadrazam olduğu haberini vermişler. Sadrazam olunca da bu camiyi yaptırdığı anlatılanlar arasındadır” (Oral, 2018, s.207).

E. İzzet Paşa Camisi Efsanesi (34)

“Çarşıda bulunan ve kentin en büyük camilerinden olan İzzet Mehmet Paşa Camii, aynı adı taşıyan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

İzzet Paşa memleketinde ismini ebedileştirecek bir cami yaptırmak için harekete geçer. Asıl amacı, artık eski savunma kurallarına göre kale dibinde çukur bir arazide kurulmuş olan kent merkezini düzlük bir alan olan Hastarla Mevkii’ne çıkarmaktır. Bununla ilgili olarak yeğenleri Kaptan-ı Derya Hacı Salih Efendi ve Ragıp Beylere bu mevkide günümüzde “Paşa Çeşmesi” adıyla anılan çeşmeyi yaptırır. Camisini de bu çeşmenin yanına yaptıracaktır. Bir Fransız şehir plancısına yaptırdığı plan gereği caminin etrafına çarşı kurulacak, yine planlı olarak kent yukarı çıkarılacaktır. Paşa bu amaçla kardeşi Ali Ağa’yı görevlendirerek caminin inşaat malzemelerini Paşa Çeşmesi’nin etrafına yığıltmaya başlar. Ne var ki çarşmayı terk etmek istemeyen, ayrıca Hastarla’daki tarlalarından tahıl ihtiyaçlarını karşılayan kişiler Paşa’nın bu ileri görüşüne karşı çıkarlar ve kardeşi Ali Ağa’ya itiraz ederler. Ali Ağa muhataplarının kendisi değil ağabeyi olduğunu söyleyince de İstanbul’a, Sadrazama bir heyet gönderirler. Paşa onlara, artık kale içi kentlerinin önemini kalmadığını, çukur alanda yaşamının abesliğini anlatır. Tarlalarını kendi parası ile alacağını, plan gereği dükkân ve ev için herkese ücretsiz arazi dağıtacağını söyler. Çarşının bulunduğu alanın tümünün de dericiliğe tahsis edilmesinin yararlı olacağını dile getirir lakin halka söz geçiremez. Halk çukurdaki eski kentten vazgeçmemektedir. Halkın bu kararlı tutumu karşısında Paşa bu büyük projesinden vazgeçer. Ama adadığı camii de çarşı da yaptırır.

Bir rivayete göre caminin minaresiyle ilgili şöyle bir anlatı vardır:

Sıra caminin minaresinin yapımına gelmiştir. İşin zorluğu ve caminin yeri itibariyle kimse yapı işini üzerine almak istememektedir. Devrin taş ustalarından biri Rum'a minareyi yapması teklif edilir. Usta minareyi kuzeyden gelen rüzgarlara karşı mukavim olması amacıyla, başlangıçtan âleme doğru 0o 29 dakika açı ve %1.5'lik kuzeye doğru hafif bir eğim vererek inşa eder. Bu gerçekten ustalık eseridir ama minarenin inşası bittikten sonra usta, minarenin yıkılabileceği, bundan da kendisinin suçlanacağı evhamına kapılır ve parasını bile almadan, o günün koşullarında uzak sayılan Kastamonu'ya kaçar ve orda kendisine tam 15 yıl sürgün hayatı yaşatır. Bu arada Kastamonu'ya gelen her Safranboluluya minarenin durumunu sorar. Eserinin sağlamlığına inandıktan sonra Safranbolu'ya döner ve emeğinin karşılığı olan ücreti alır”(Tunçözgür, 2012, s.68).

F. Ulu Cami (35)

“Safranbolu'nun Kıranköy semtinde Rumlardan kalan ve 1956 yılında camiye çevrilmiş bulunan eski kilise, kentin en önemli mimari eserlerinden biri olarak göze çarpmaktadır. Bu yapıyla ilgili bir efsane vardır:

Bizans İmparatoriçesi Evdokia hac için gittiği Kudüs'ten dönerken Dadybra'ya, yani bugünkü Safranbolu'ya uğrar. Yanında Kudüs'ten getirdiği, Hristiyanlık'ın ilk şehidi Aya Stefanos'un kemikleri vardır. Evdokia Dadybra'da kaldığı süre içinde bir ara şimdiki Ulu Cami'nin yanında bulunan ve Rumlarca adına (Ağrı Asma) denilen suya ayaklarını sokar. İmparatoriçe'nin sol ayağında müzmin yara ve ağrılar vardır. Suya soktuğunda ayağındaki ağrıların birden kesildiğini fark eder. İmparatoriçe ayakları suda durdukça yaralarının iyileştiğini görür ve kısa zamanda eski sağlığına kavuşur. Bu mucizeden dolayı Allah'a şükrederek burada bir kilise yaptırır. Bu kiliseye de yanında bulunan Aya Stefanos'un iskelesinin sol ayak kemiklerini kutsal emanet olarak bırakır.”

Aradan yıllar geçmiş ve kilisenin bulunduğu mevkide bir yangın çıkmıştır. Daha sonra Rumlar kiliseyi onarmak için aralarında para toplamışlar ama bu para kiliseyi onarmak için yeterli gelmemiş. O zamanlar imzalanan Aya Stefanos Barış Antlaşmasına konulan ek bir madde gereği Osmanlı Hükümeti, yapımı devam eden kilisenin kalan masraflarını karşılamayı taahhüt etmiş. Bundan rahatsız olan Müslüman ahali ayaklanmış. Bu gençlerin Kıranköy'e kadar yürüme teşebbüsü olmuş. Kanlıkaya Köprüsü'ne kadar gelen bu gençler karşılarında devrin ilmi saygınlığı, hatta

kerametleriyle tanınmış Kızıl Müftü namıyla anılan Mehmet İlmi Efendi'yi bulmuşlar. Dini kıyafetleriyle gençlerin yolunu kesen müftü, gençlere hareketlerinin doğru olmadığını, yapılan binanın ileride İlam'ın yararına kullanılacağını, olaysız bir şekilde geri dönmelerini söylemiş ve olay kapanmış.

1626 yılında Rumların Yunanistan'a göçünden sonra kilise binası bir ara askerlerin barınmasında, saman depolanmasında kullanılmış, sonra da senelerce boş kalmıştır. Yıl 1956'ya gelindiğinde artık harap olmaya yüz tutan bu eski binayı, o zamanın gençleri olanlar spor salonu olarak kullanmışlardır. İşte o sırada 30 yıl sonra Safranbolu'yu ziyarete gelen ilk Safranbolulu Rum olan Pekmezoğlu, kendisine Kıranköy gezdirilirken, kilisenin bu halini görünce çok üzülmüştür. Kendisini gezdiren eski çocukluk arkadaşı Mehmet Kirişçi'ye şöyle demiştir:

“Yazıklar olsun size Mehmet! Biz Yunanistan'da kiliseleri cami yaptık. Hepimizin bir olan Allah'ın adı okunuyor. Siz neden hala bu kiliseyi cami yapmıyor, böyle harap bir halde bırakıyorsunuz?”

Pekmezoğlu'nun bu tavsiyesi üzerine Mehmet Kirişçi ve dava vekili Fahri Oktay hemen bir araya gelip bir dernek kurarlar. Kilise binası camiye çevrilerek kullanılmaya başlanır. Müftü Mehmet Hilmi Efendi'nin 84 yıl önce “Bu bina ileride İslam'ın yararına kullanılacak” demesindeki keramet de bu olayla birlikte gerçekleşmiş olur(Tunçözgür, 2012, s.76-77-78-79).

G. Asmazlar Konağı (36)

Safranbolu eski çarşı mevki üzerinde kalan asmazlar konağı ile ilgili bir anlatı vardır: “Safranbolu'da bir bey çok maharetli bir mimardan kendisi için eşsiz bir konak yapmasını ister. Mimar konağı yapar, beye gösterir. Bey ise konağı çok beğenir. Yalnız bu bey çok acımasız, kibirli bir beymiş. Mimara konağı karşısındaki tepeyi göstererek oraya çıkıp oradan konağa bakmasını ve kendine nasıl göründüğünü söylemesini ister. Mimar yaptığı konağın tam karşısındaki tepeye çıkar. Beyde konağın balkonuna çıkar eline tüfeğini alır ve mimarı vurarak öldürür. Bey o kadar kibirlidir ki, mimarın başkasına aynı ya da benzer bir evi yapmasını istemediği için öldürür. Ve bu bey kimseyi asarak öldürmemiş bu yüzden mimarı nişan alabileceği konağın karşısındaki tepeye çıkartmıştır. Asmazlar konağının adının buradan geldiği rivayet edilir” (Oral, 2018, s.206).

H. İzzet Mehmet Paşa Caminin Yapımıyla İlgili Bir Rivayet (37)

Rivayet şudur ki: “İzzet Mehmet Paşa Safranbolu’ya bir cami yaptırmayı çok istemiş, caminin temelini attırmış ancak ömrü vefa etmemiştir. Bir gece Safranbolu halkı yatmış sabah kalktığında camiyi tamamlanmış olarak görmüşler. Camiyi cinlerin yaptığına dair bir söylenti Safranbolu’ya yayılmıştır. Camini minaresi defalarca yıkıldığı ve sonunda gayrimüslim bir mimarın yapabildiği halk tarafından bilinmektedir” (Oral, 2012, s.202).

İ. Akçakese Divan Camisi (38)

Eflani’nin Akçakese köyünde bulunan bu cami Karabük yöresindeki en gözde en özlü kalmış camilerden biridir. Yapılan karbon testlerine göre 750-800 yıllık bir geçmişe sahiptir. Çivi kullanılmadan ahşaptan yapılmış yöreye özgü bir mimarıyla yapılmıştır. Eflani’nin 27-30 km kuzeyinde en son köylerinden biri olan Akçakese köyünde bulunan Divan cami ile ilgili anlatılan bir efsane vardır. Efsane şu şekildedir:

Köyde Ulu yayla diye bilinen bir yer vardır. Bu yaylanın Ulu yaylanın başladığı yerin hemen kuzeyi Gökbeli Dağının eteğidir. Gökbeli Dağının güneyi Ulu yayladır. Yaklaşık 7-8 km uzunluğundadır. Kuzeyi Pınarbaşı’nın son köyleridir. Batısında da Ulus’un son köyü Güney viran köyü Andız mahalleleri gelir. Dolayısıyla Akçakese köyü hem Pınarbaşı hem Ulus hem de Safranbolu sınırında olan köylerden biridir. Bostancıoğlu, Ahmetçioğlu, Dere mahallesi, merkez olmak üzere dört ana mahalleden meydana gelen bu köy de Bostancıoğlu Mahallesiyle Akçakese merkez arasında ulu ağaçların olduğu ormanlığın içinde yapılış tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmayan Divan Cami mevcuttur.

Vakti zamanında muhtemelen 1890’lı veya 1910’lu yıllarda geçen bu hadisede ahali toplanmış. Bu caminin Bostancı mahallesine mesafesi 2 km, Akçakese Merkezinde çıkışına 1 km ama öteki başına da mesafesi 2 km’dir. “Bu divan camisini köylü köye yakın bir yere alalım. Çünkü 5 vakit namaz kılıyoruz, cami bize yakın olsun” demişler. Ahali bu konuda kendi arasında hem fikir olmuş. Ahali hep birlikte bu caminin ağaçlarını, tomruklarını sökmüş ve gündüz vakti bu söktükleri parçaları öküzlerin yardımıyla köyün yakınına taşımışlar.

Akşam olunca herkes evine dağılmış. Yarın tekrar kalan tomrukları çekmek ve çektiklerini de açtıkları temele yerleştirip inşa etmek için toplanacaklarmış. Ahali

ertesı gün olduğunda bir de bakıyorlar ki dün taşıdıkları tomrukların, ağaçların yerinde yerler esiyormuş, taşıdıkları hiçbir şey yokmuş. Herkes şaşkınlıkla birbirine bakmış. “Allah Allah bunlara ne oldu, kim aldı, kim çaldı” demişler ve söktükleri Divan Camisine tekrar gitmişler ve görmüşler ki cami sanki hiç sökülmemiş gibiymiş. Dün söktükleri tomruklar, ağaçlar gerisin geriye gelerek hiç sökülmemiş gibi camiye konmuş.

Millet buna bir anlam verememiş. Anlam veremedike heyecanları, merakları, şaşkınlıkları artmış. Daha sonra dün yaptıkları gibi yine bir araya gelerek caminin sökebildikleri kadarını söküp öküzlerle birlikte köyün yakınına taşımışlar. Akşam olunca evlerine gitmişler. Herkes Acaba yarın da aynı şey olacak mı? diye merakla yarını beklemişler.

Ertesi gün gidip baktıklarında tomruklar gerisin geriye yine gitmiş ve cami hiç sökülmemiş gibi aynı yerinde duruyormuş. Bu durum üzerine millet bu olayın sebebi nedir ki diye heyecanla, korkuyla, merakla her yerde dile getirir olmuşlar. Bu sırada köyde yaşayan ve evi yol kenarında olduğu için geleni gideni gören Ak Mehmet namındaki şahsiyet bir köylüye “Ben bu akşam sabah namazına kalkınca sokakta bir ses duydum ve şöyle bir yivükten doğru bakınca sakallı sakalı adamlar geyikler ile bizim taşıdığımız tomrukları koşmuşlar geri getiriyorlardı” demiş.

Öyle deyince ahali “Buranın esas sahipleri bu caminin buradan başka bir yere gitmesine müsaade etmiyorlar, biz de o yüzden bu camiye sökmeyelim” derler ve cami yerinde kalır ve günümüze kadar da gelir.

Ayrıca insanlar etrafı kadim mezarlık olduğundan dolayı caminin olduğu yerden geçmeye korkarlar. Ancak o caminin yakınından geçenler de caminin içinden namaz kılarken çıkan gürültü ve sesleri duyduğunu söylerler (K.K.16)

2.2.2.2. Yerleşim Yeri Adlarıyla İlgili Efsaneler

A. Hacılar Obası Köyü'nün Kuruluşu İle İlgili Rivayet (39)

“Eskiden Safranbolu'dan, Eflani'den, Kastamonu'dan ve Sinop'tan hacca gidenler kervanlar halinde bugünkü Hacılar Obası Köyü'nün bulunduğu yerlerden geçerlermiş. Gidiş gelişlerinde orada çadırlar kurarak konaklar, dinlenirlermiş. Yine bir hacı kafilesi orada konaklamış kafiilde bulunan üç hacı burayı beğenmiş ve

yerleşmişler. Bunlardan birisi köye su getirmiş, birisi cami yaptırmış, biri de yol yaptırmış. Bundan sonra buraya Hacılar Obası denilmiş” (Elvan, 2000, s.84).

B. Bulak İsminin Nereden Geldiği (40)

“Bundan 300-400 yıl önceleri Yazıköy ve Bulak Beylikleri varmış. Şöyle ki Yazıköy’de Rum Beyliği, Bulak’ta Müslüman Beyliği varmış. Rum Beyliğinin gayesi Bulak’ı ele geçirip tek arzusunu yerine getirmek için tüm çabalarıyla çalışmıştır. Şöyle ki şu sözlerden anlaşıldığı gibi (Bir Gulak kadar yeri alamadık) şeklindeki telaffuzları ile bugünkü Bulak doğmuştur.

Daha sonraları Rum Beyliği arzusunu gerçekleştirmek için Müslüman beyliğine savaş ilan eder. Bu iki beylik Safranbolu yakınlarındaki bağlar civarında karşılaşılır. İki taraf arasında kıyasıyla savaş hüküm sürer. Neticede Rum Beyliği yenik düşer. İşte bu savaş esnasında Müslüman Beyi askerlerini coşturmak için şu sözcüğü kullanarak bugünkü “Aslanlar” isminin doğmasına neden olmuştur” (Elvan, 2000, s.84).

C. Murat Köyü (41)

Eskiden Eflani’nin merkez mahallesi olan Akçakese ile Dere mahallesinin arasında sığır güdülen sık sık heyelana uğrayan biraz eğimli biraz düz olan bir yer varmış. Bu bahsedilen düzün de içinde eskiden kalma yemiş, ahlat, argun ve bozlak ağaçları varmış. Öğle sığağında hayvanlar bu ağaçların gölgelerinde oturup geviş getirirlerken çobanlarda dilenir, yemeklerini yerlermiş. Bu koyunlarını güttükleri bölgeye de Murat köyü derlermiş. Hem Akçakese’ye hem de Dere mahallesine uzaklığı 2 km olan bu köyün adının Murat Köyü olmasının efsanesi ise şu şekildedir:

“Azrail’den kaçış yok, ölümden kurtuluş yok” deriz ya biz hepsini içinde cem eden bir hikâye halk belleğinde efsaneye dönüşüp bir yer adı olarak günümüze kadar yaşamıştır. Vakti zamanında oralarda hane sayısının bilinmediği ama evlerin kurulduğu yerlerin belli olduğu bir köy varmış. Hatta gölgelerinde dinledikleri ahlat ve argun ağaçları da o zamanlardan kalmamış.

Vakti zamanında köye bir gıran girmiş ve bu gıran girince köyde yaşayanlar sırasıyla tek tek ölmeye başlamışlar. Bir başka ifadeye göre ise köye Azrail dadanmış. Yani Azrail köye girmiş. Bu köyde adı Murat olan biri varmış. Sırayla herkes ölmeye

başlayınca Murat ürkmüş ve Azrail'den kaçmak için malını, mülkünü yani neyi varsa toplamış ve köyü terk etmiş.

Daha sonra aradan aylar mı geçmiş, yıllar mı geçmiş bilinmez fakat günlerden bir gün gittiği yerlerde rahat edememiş, tutunamamış. Derlenmiş, toplanmış, “En iyisi ben gidip bakayım bizim köylerde ne halde? Benden başka kimse kalmış mı? Evime gideyim, bağıma, bahçeme bir bakayım” demiş. Toplandığı gibi geri gelmiş ve bir de görmüş ki evler olduğu gibi yerinde ama kendisinden başka kimse kalmamış. Dosdoğru evine gitmiş, kapısını açmış, içeri girmiş, pencerelerini açmış ve ocağını yakıp oturmuş. Aradan biraz zaman geçince hava kararmış ve hava karardıktan biraz sonra kapı çalmış. Murat irkilmiş. “Benden başka kimsenin olmadığı, aylardır, yıllardır uzak kaldığım köyde benim kapıya kim geldi ki?” diye düşünerek kapıya kadar gitmiş ve “Kim o?” demiş. Kapının ardından bir ses “Geldin mi Murat?” demiş. Murat da “Geldim geldim ama sen kimsin?” demiş. Kapının ardındaki ses “Benden kaçtığın Azrail'im” demiş. Azrail gelmiş ve geldiği gecede köydeki son kişi olan Murat'ın da canını almış. Ondan bu zamana köydeki kimseden eser kalmamış geriye bir tek kuru adı kalmış (K.K.16).

D. Akbaş Köyü (42)

Eflani ilçesinin 5-6 km batısında yer alan Akbaş Mahallesi bugün Osmanlılar köyüne bağlı bir mahalledir. Esasında eskiden beri Akbaş köyü olarak bilinir. Osmanlılar köyü ise Paşabey köyüne komşu bir köy olmakla beraber Çalıkahvesi, Omaroğlu, Türbelioğlu, Gevreköğlü, Paşaköprüsü, Akbaşlargil adlı mahallelerden müteşekkirdir. Köyün en eski yerleşimi şüphesiz ki Akbaş Mahallesi'dir. Akbaş Mahallesinde Eflani'nin en eski ve aynı zamanda özgün mimarisini koruyan Akbaş Camii bulunmaktadır ki eskiden beri kadim divan camilerinden biridir. Akbaş köyünün adının kaynağı ve oraya nereden geldikleriyle ilgili halkın belleğinde unutulmayan ama bunu unutmayanlarında sayısının az olup vefatları durumunda bu efsanelerin onlarla birlikte kaybolacağı çok değerli bir hikâyesi vardır:

Esasında Akbaş köyü halkı ahali vakti zamanında bugün buldukları yerde değil de ceviz arkası denilen yerde meskûn imişler. Ahali köy olarak orada oturuyorlarmış. Günlerden bir gün köyde ahali kendi arasında imece usulü derlenmiş toplanmış birlikte bir ziyafet organize etmişler. Bu ziyafet elbette ki önemli bir günle

alakalıdır. Bu toplanmanın bir düğün dernek ya da hıdrellez için mi olduğu ise bilinmemektedir.

Milletin yiyeceği yemeği hazırlayanlar kazanları kurmuşlar. O kazanlardan birinin içinde de süt kaynamakta ya da başka bir aş kaynamaktaymış. Ahali hep birlikte sofraya oturmuşlar ve yapılan yemekleri afiyetle yemişlerdir ama bilmemektedirler ki kazanlardan birinin içine kimse görmeden bir yılan ağmış(girmiş). O gün milletin bir arada bulunduğu o cemiyete, düğüne veya hıdrelleze birlikte yemek yedikleri o etkinliğe herhangi bir sebepten katılamayan Akbaş isimli kişi hariç geri kalanların hepsi zehirlenip ölmüşler.

Akbaş köye geldiğinde hem yakınlarının hem de komşularının hepsinin sere serpe yerde ölü vaziyette olduğunu görünce orada baltasını, kazmasını alıp ben bir daha burada durmam deyip oraya kahretmiş ve bir tepe aştıktan sonra bugün Akbaş köyünün bulunduğu yere gelip oraya kurulmuştur. Ondan bu yana da Akbaş onun neslinden çoğalarak Akbaş köyü adını almıştır (K.K.16).

2.2.3. Tabiat İle İlgili Efsaneler

Tabiat ile ilgili efsaneler bölümünde; ağaçlarla, sularla, dağlarla, kayalarla, türbelerle ilgili anlatılan efsanelere yer verilmiştir. Bu bölümde kendi içinde ağaçlarla ilgili efsaneler, dağlarla ilgili efsaneleri derelerle ilgili efsaneler, göllerle ilgili efsaneler, sularla ilgili efsaneler, taşlarla ilgili efsaneler ve türbelerle ilgili efsaneler olmak üzere yedi alt başlık da tasnif edilmiştir. Bu bölümde sayıca en fazla efsane türbelerle ilgilidir. Bunun sebebi Horasan'dan Anadolu'ya gelen birçok zatın Karabük'te yaşamaları ve burada vefat etmeleridir. Bu zatların çoğunun türbesi vardır. Bu türbelerde yatan zatlarla ilgili çeşitli efsaneler bulunmaktadır.

2.2.3.1. Ağaçlarla İlgili Efsaneler

A. Hacıağaç (43)

Eflani'nin batısında yer alan, Eflani merkeze yaklaşık 18 km uzaklıkta yer alan bir köyümüzdür. Hacıağaç köyünün Hacıağaç adında bir merkezi yoktur. Gökçeoğlu, Dağcıoğlu, Kararecepöğlu ve Parmaksızoğlu isminde sülalelerin adı üzerine, onlara istinaden oluşmuş mahallerden müteşekkiri bir köydür.

Bu mahallelerden biri de Şeyhoğlu'dur. Bugün Hacıağaç türbesinde meftun 15 yıla kadar da kim olduğu hakkında hiçbir bilgi olmayan bir türbe vardır. Daha sonra

yapılan çalışmalarda o türbede yatan zatın en az 600 yıl önce bölgeye gelen o köyü kuran, bir düzen etrafında ahalinin dini hayatına da yön veren Mevlana Müslihiddin Fakih adlı bir evliya olduğu adıyla sanıyla tarafımızca tespit edilmiştir. Bu isim belli bir süre sonra halkın belleğinden çıkmıştır. Tarafımızca 2003-2005 yılında yapılan yerel araştırma sonucu bu isim tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Bu köyün rivayetini ahali şöyle anlatmaktadır:

Vakti zamanında bizim burada Allah dostu bir evliya varmış. Bu evliya bizim köyde yaşamış. Bu evliya bir gün hacca gitmek üzere yola koyulmuştur. O zaman hacca gitmek günümüzdeki kadar kolay değilmiş. At ile beygir ile yarı yerde deve ile aylarca süren bir yolculuktan sonra hacca varılmış. Buradan yatan evliya da Medineyi münevveri ziyaret etmek üzere hac yoluna çıkmış. Kâbe'ye vardığında, Kâbe etrafında tavaf ederken Hacıağaç köyündeki mezarlıkta bulunan ulu gürgen ağacını yahut meşe ağacını Mekke'de görmüş. Uzun uzun baktıktan sonra ağacı tanımış. “Ey mübarek ağaç sen de mi benim gibi mübarek yerlere ziyarete geldin? demiş ağaca. Daha sonra cebinden çıkardığı mendili ağacın dalına bağlamış.

Bu evliya oradaki Hac vazifesini tamamladıktan sonra köyüne dönmüş. Hacıağaç köyüne geldiğinde o mezarlıkta bulunan ağaçların olduğu yere gitmiş bir de bakmış ki Mekke'deyken Mekke'de gördüğü, dalına mendilini astığı ağaç yerinde duruyor, mendilde dalında duruyormuş. O günden bugüne insanın hacısı olur ağacında hacısı olmuş, köyümüzün adı Hacıağaç kalmış.

Aynı ağaç olup olmadığı bilinmez ama bahsedilen Hacıağaç köyünde adının da Mevlana Müslihiddin Fakih olduğu zatın türbesinin bulunduğu yerde de 700-800 senelik gürgen ve meşe ağaçları mevcuttur. Tabi o ağaçlardan hangisidir bilinemez lakin türbede bir ağacın etrafı taşlarla örülmüş ve eskiden beri o ağacın dibi olarak söylenmektedir (K.K.16).

B. Ağaçla Nikâhlanma (44)

Çavuşlu köyünde yaşayan Abid Kızı Ayşe ile ilgili rivayet şöyledir:

“ Rivayete göre, zengin, güzel ve bekâr olan bu hanım efendi, kendisi ile evlenmek isteyenlere hayır dediği gibi, bu konuda ısrar edenlere de evlenmek gibi bir niyetinin olmadığını kendisini namaz ve niyaza verdiği söyler. Ancak onunla evlenmek isteyenlerin ardı arkası kesilmez. Bu durumdan rahatsız olan hanımefendi kendi

kendine bir çıkar yol arar. Ya münasip biri ile evlenecek ya da bu sıkıntıya katlanacaktır. Sonunda kendisini istemeye gelenlere bugün sadece kitabesi kalan kendi yaptırdığı çeşme yakınındaki ceviz ağacını kastederek “ Ben kendimi bu ceviz ağacına nikâhladım” der ve ondan sonra kimse onu istemeye gelmez” (Ersoy, 2005, s. 137).

2.2.3.2. Dağlarla İlgili Efsaneler

A. Yürüyen Dağ (45)

Eskipazar’ın Şıhlar köyüne çok eski zamanlarda Şeyh Ali Semerkandi gelip yerleşmiş ve o bölgede çobanlık yaparak hayatını idame ettirmiştir. Bir gün çobanlık yaptığı sırada sürüye bir kurt yanaşmıştır. Kurt yanaşıp buzağı yemek istediğinde Şeyh Semerkandi Efendi “Ey mübarek kurt, ben sahibine söyleyeyim senin zarar vereceğini bilsin” demiş. Bunun üzerine kurt buzağıya zarar vermeden geri dönmüş.

Daha sonra Şeyh Ali Semerkandi Hz. köye geri döndüğünde yaşadığı olayı ahaliye anlatmıştır. Ancak ahali onun söylediği şeyin gerçek olacağına inanmamış ve onunla dalga geçmişler.

Ertesi gün çobanlık yaparken aynı kurt yine gelmiş ve Şeyh Ali Semerkandi Hz. “Ey mübarek kurt, buzağının etini ye ama derisini olsun zedeleme” demiş. Kurt Şeyh Ali Semerkandi Hz. Dediği gibi yapmış. Daha sonra Şeyh Ali Semerkandi Hz. köye dönmeden önce buzağının derisini eşeğin üzerine atmış. Şeyh Ali Semerkandi Hz. köye dönerken görenler “Hani bizim buzağıyı kurt yiyecekti? Bakın buzağımız gönderdiğimiz gibi geri döndü” demişler. Eşek ahaliye yaklaşınca herkes şaşırmış. Çünkü uzaktan gördükleri şey buzağı değil onun derisiymiş.

Şeyh Ali Semerkandi Hz. inanmayan ve onun yalan söylediğini düşünen buzağının sahibi ondan şikâyetçi olmuş ve olay kadıya intikal etmiştir. Kadı olayı araştırmak için köye geldiğinde her iki tarafa da şahitlerinin olup olmadığını sormuştur. Buzağının sahibi Şeyh Ali Semerkandi’nin ahalinin önünde söylediği sözü hatırlatarak orada bulunan herkesin şahitlik edebileceğini söylemiş. Bunun üzerine kadı Şeyh Ali Semerkandi’ye dönerek “Buzağıyı sen kesmişin. Bir gün önce buzağıyı kurt yiyeceğini söylemişsin bir gün sonrada buzağı kaybolmuş geriye sadece derisi kalmış. Hem bu kurt buzağıyı bu kadar itinayla parçalayamaz” demiş. Şeyh Ali Semerkandi ise suçlamaları kabul etmemiştir. Bunun üzerine kadı bir kere daha Şeyh Ali Semerkandi’ye dönerek “Peki, şahidin var mı?” demiş Şeyh Ali Semerkandi Hz.

olayın yaşandığı yerdeki dağların, taşların kendisine şahitlik edebileceğini söylemiştir. Kadı ise “Karşı tarafın şahitleri konuşuyor, senin şahitlerin ise konuşmuyor biz sana nasıl inanacağız” demiş. Bunun üzerine Şeyh Ali Semerkandi Hz. olayın yaşandığı yerde ellerini iki yana doğru açarak önce sağ elini sonra da sol elini indirmiştir. Orada bulunanlar Şeyh Ali Semerkandi Hz. elini indirdiği tarafta bulunan dağın hareket ettiğini görünce ona inanmışlar ve ondan özür dilemişlerdir. Sonra Şeyh Ali Semerkandi Hz. elini açarak “Ya mübarek dur” diyerek dağların hareketlerini durdurmuştur.

Bugün yöreyi ziyarete gidenler o dağın yürümüş olduğunu izlerinden anlayabilmektedirler (K.K.13).

2.2.3.3. Dereler İle İlgili Efsaneler

A. Köle Deresi (46)

“Korkoyun Dede isminde mübarek bir zat varmış. Bir Rum Bey’i Korloyun Dede’yi konağına davet etmiş. Dede, davete icabet etmiş. Dedenin de evinde arı kovanları varmış. Dede gidince Rum Bey’in köleleri arıları çalmak istemişler. Arıların yanına geldikleri zaman baksalar ki dede arıların yanına oturmuş sakalını sıvazlıyor. Bu durum birkaç kez tekrar etmiş. Sabah olunca Rum Bey’i “Nasıl rahat edebildiniz mi?” diye sorunca Dede de “Senin köleler olmasaydı daha iyi olacaktı.” demiş. Bunun üzerine bey tam on kölesini öldürtmüş ve köyün güneydoğusundaki dereye gömdürmüş. Bugün bu dereye hala “Köle Deresi” denilmektedir” (Ağaoğlu, 2015, s.184).

B. Köprülü Derenin Efsanesi (47)

“Köylerden birinde bir düğün olacakmış, gelin alma günü gelip çatmış, kız ile damadın köyleri arasında çok derin bir dere varmış. Bu dere üzerinde eskiden beri köyler arasında gidiş gelişi sağlayan bir köprü varmış. Damadın akrabaları, komşuları ve köylüler kızı almak için arabalarla, atlarla ve yaya olarak kızın köyüne gelmişler. Gelip evden çıkıncaya kadar eğlenip oynamışlar. Gelin kız hazır olunca gelin almacılar kendi köyelerine doğru yola çıkmışlar. Yine köprü üzerinden geçerken köprü çökmüş, gelin damat ve birçok kişi bu derenin sularında can vermişler.

Yüzücüler ve dalgıçlar olaydan sonra ne bir kişi bulabilmişler ne de bir tek kişi kurtarabilmişler. O günden sonra bu olay bir efsane haline gelip bilinmeyenlere anlatılır olmuş” (Aydın, 2000, s. 85-86).

2.2.3.4. Göllerle İlgili Efsaneler

A. Göl Efsanesi (48)

“Yörük köyü çevresinde iki güzel göl bulunmaktadır. Yemyeşil tabiatın içerisinde bulunan bu göller, adeta bir doğa harikasıdır. Bu göllere ilişkin yörede çeşitli efsaneler bulunmaktadır. Bu efsanelerin en yaygın olanı, gölün dibinin ulaşılamayacak kadar derin olduğu yönündedir. Rivayete göre, köylüler tarafından bu göle ucuna kalın taşlar bağlanan urganlar salınmış; yine de dibine inilememiştir. Başka bir efsaneye göre, söz konusu göle üzeri yüklü araba uçmuş, yükü ile birlikte içerisinde kaybolmuş gitmiştir” (Kara, 2005, s.81).

2.2.3.5. Sularla İlgili Efsaneler

A. Sığırcık Suyu Efsanesi (49)

Rivayete göre Şeyh Ali Semerkandi Efendi, Karabük ili Eskipazar ilçesine bağlı Şeyhler köyündeki hırsızlık çetelerine son vermek için Alanya’dan bugünkü bulunduğumuz bölgeye gelmiş. Bulduğu bölgeye gelir gelmez irşad görevine başlamış. Buradaki halkın sığırlarını otlatarak hayatına devam etmiş. Günlerden bir gün namaz vakti girdiği halde abdest tazeleyecek bir su bulamamış. Asasını yere vurarak “Çık ya mübarek” deyince yerden insan gövdesinde bir su fışkırmış. Su hızla arazinin etrafına yayılırken orada hasat yapan köylü kadınlar bağırmağa başlamışlar. “Su çıkarma zamanı mı? Ürünlerimizi mahvediyorsun. Mahsullerimiz sular altında kalacak.” demişler. Bunu duyan Şeyh Ali Semerkandi Efendi “Ey mübarek su! Aktığın da çıktığın da belli olmasın.” demiş. Bu olaydan bir süre sonra bölgeyi çekirgeler istila etmiş. Bunun üzerine Şeyh Ali Semerkandi Efendi bu sudan alarak çekirgelerin bulunduğu bölgeye koymuş. Daha sonra o suyu içmeye gelen karnının altı beyaz diye tabir edilen o Sığırcık kuşları bir anda bölgeyi istila eden çekirgeleri yok etmişler ve bu olay sonucunda Şeyh Ali Semerkandi Efendi’nin kerameti ortaya çıkmış.

Daha sonra Osmanlı Devleti’nin tek şehit padişahı Sultan Murat Hüdavendigâr döneminde Bursa’yı çekirgeler istila etmiştir. O sırada Şeyh Ali Semerkandi Efendi bu istiladan habersiz Çamlıdere’ye göç etmiştir. Hekimler, âlimler bir araya gelmişler

lakin bu çekirgelere bir çözüm bulamamışlar. Bunun üzerine padişahın adına Anadolu'ya ferman çıkarılmış. Fermanı duyan Şeyh Ali Semerkandi Efendi bu sudan bir miktar Bursa'ya göndermiş. Bu su sayesinde oradaki çekirgeler bertaraf edilir. Bu iki olayın sonucunda halk onun bulduğu suyun şifalı ve mübarek su olduğunu düşünmüş. O günden bugüne o suyu almak isteyen herkes kurban kesip dua edermiş. Bu suyu içenlerin şifa bulduğuna ve bu suyun olduğu yere sinek, tırtıl, çekirge, fare, sıçan yılan vb. hayvanların gelmediğine inanılmış. Bu inanç günümüzde de devam etmektedir. Bu mübarek sudan alıp içmek isteyen ya da tarlalarındaki hayvanlardan kurtulmak isteyenler kurbanını kesip dua ettikten sonra şişelerle su alırlarmış (K.K.1)

B. Gecisuyu Efsanesi (50)

Rivayete göre eski zamanlarda Abakoğlu köyünün yakınlarında bir Zat yaşarmış. Bu Zat'ın ekip biçtiği de bir tarlası varmış. Bir gün vücudunda bir kaşıntı oluşmuş. Bu kaşıntıyı vücudundan def etmek için tarlanın kenarında bir su çıkarmış. Daha sonra Cumartesi günü bu suya girip yıkanmış ve bu kaşıntılardan kurtulduğunu görmüş. Bugün Abakoğlu Kuloğlu sınırlarında çay istikameti denilen dere istikametinde bulunan "Geci Suyu" kışın beş altı derece sıcak olurken yazın tam aksine soğuk olurmuş. Aynı zamanda bu suyun seviyesinde yıllar geçmesine rağmen azalma ya da çoğalma olmadığı her zaman eşit bir şekilde aktığı görülmüş. Bu kaynak suyu insan vücudunda olan kaşıntıların geçmesini sağlarmış. Ancak buradaki su yalnızca Cumartesi ve Salı günleri yıkanınca tesir edermiş. Bunun sebebi ise eskiden bu bölgelerde ocak sistemi varmış. Bir vatandaş hastalandığı zaman ocağa okutmaya giderlermiş. Onun günleri Osmanlı'dan beri Salı ve Cumartesi olarak belirlendiği için bu suyun şifası da aynı günler olarak belirlenmiş. Son olarak bu su günümüzde halen kullanılmaktadır. Vücudunda kaşıntı olan insanlar Salı ve Cumartesi günü bu dereye gelerek yıkanıp kaşıntılarından kurtuluyorlarmış. Derede yıkanmak istemeyenler ise bu suları şişeler vasıtasıyla evlerine götürüyorlarmış. Salı ve Cumartesi günü evlerinde bu suyla yıkanmaları koşuluyla kaşıntılardan kurtuluyorlarmış (K.K.5).

2.2.3.6. Taşlar ve Kayalarla İlgili Efsaneler

A. Sunak Taşı (51)

Bu rivayet çevrede Keşkek Dede olarak bilinen kişi ile ilgilidir.

“Yazıköy’de bulunan Keşkek Dede’nin yanındaki taş da halk arasında “sunak taşı” olarak bilinir. Rivayete göre, Keşke Dede’nin geyiklerle ilişkisi varmış. Geyikler de ona bütün işlerini yapmasına yardımcı olurmuş. Keşkek Dede de onların iyiliklerine karşılık olarak onlara keşkek yedirirmiş. Bu keşkeği de sunak taşı olarak bilinen kayanın üzerine dökerek yedirirmiş. Kerameti ortaya çıkana kadar bu böyle devam etmiş. Daha sonra keramet öğrenilince geyikler gelmez olmuş, Keşkek Dede de vefat etmiştir” (Akman, 2000, s.91).

B. Adam Kurutma Kayası (52)

Safranbolu’nun Akveren (Akören) Köyü yakınlarında, halk arasında Adam Kurutma Kayası denilen bir yer vardır. Yörede bir zamanlar cezalandırılmak istenen kişilerin bu kayaya yatırıldığı, adamın çok geçmeden sıcağın etkisiyle saca dönen bu kayalar üzerinde kuruyup kaldığı inancı yaygındır. Buna ilişkin şu efsane anlatılır:

Zamanın birinde bu yörede çok acımasız, zalim bir kral yaşarmış. Aklına esti mi insanları köpeklerine parlatıp, diri diri gömen kralın en büyük eğlencelerinden biri de yakaladığı kişileri kızgın saç üzerinde namaza durdurup ayakları yandıkça zıplamalarını izlemekmiş. Günlerden bir gün Bey amansız bir hastalığa yakalanmış. Ülkesinin tüm hekimleri bir çare bulamamış. Bir gece acılar içinde kıvranırken rüyasında Hızır’ı görmüş. Hızır “Senin derdinin dermanı Adam Kurutma Kayasındadır.” Kayalara varıp üstündekileri çıkar, iki rekât namaz kılıp Tanrı’ya yakar, demiş. Ertesi gün kral kayalara gitmiş, soyunmuş, kayaların üstüne çıkmış. Namaza duracaktı ama kaya güneşten o kadar kızmış ki ayakları yanmaya başlamış. Hoplaya zıplaya güçlkle namazı tamamlamış. Ellerini dua için açtığında kulağına Hızır’ın sesi gelmiş. “Ey acımasızların acımasızı sen ki zavallı insanlara layık gördüğün azabı kendinde denedin, artık tövbe et, kötülüklerinden arınmak için halkına yardımcı ol ki şifa bulasın” demiş. Bunun üzerine kral yaptıklarına tövbe etmiş bir daha kötülük yapmayacağına ant içmiş. Bir süre sonra da iyileşmiş. Yörede bu kayaların kimi hastalıkları iyi ettiği inancı günümüzde de yaygındır (K.K.1).

C. Kırklar ve Yediler Kayalıkları (53)

“Sivri kayalıkların olduğu kutsal bir çayırlıktır. Hızır’ın ayağının değip çayır olduğu yerlerdendir. Burada kızlar bağırarak Allah’tan hayırlı koca dilerler. Kısmetlerinin açılması için yalvarırlar” (Barlas, 2004, s.43).

D. Göktepe Yaylasındaki Taş (54)

1400'lü yıllarda Fatih Sultan Mehmet döneminde askerler bu bölgeyi Cenevizlilerden almışlar. Bu bölgede Cenevizlilerden önce Bizanslıların yaşadığı rivayet edilmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in askerlerinden olan bir din adamı savaş esnasında vefat etmiş. Adı sanı bilinmeyen bu kişinin mezarı bu bölgede kalmış. Bu mezarın başında o zamanlardan kalma bir taş varmış. Bu taş yerinden oynatıldığında, devrildiğinde hatta küçük bir tahribata uğradığında bile bölgeyi doğal afetler sararmış. Daha önce taş devrilmiş ve onun ardından bölgeye taş yerine konana kadar çok şiddetli dolu yağmış.

1982 yılında bu bölgeye Adana'dan bir karakol komutanı atanmış ve bu taşın kerametine inanmamış. Halkın bu inancıyla alay ederek böyle bir şey olmadığını dile getirmiş. Hatta bununla da yetinmeyerek askeri aracıyla bu taşı yerinden aldırılmış ve askeriye'nin önüne indirmiş. Bu taş askeri bölgede 45 gün kalmış. Bu 45 gün içinde Yenice bölgesinde doğal afetler durmamış. En sonunda halk baskısıyla bu taş yerine geri konulmuş ve doğal afetler taşın yerine gelmesiyle birlikte durmuş.

Bu bölgeye çocuğu olmayanlar gelirler, Kur'an okurlar ve ardından yatırın olduğu bölgede dua ederlermiş. Bununla birlikte yağmur yağmadığı zamanlar köy halkı bir araya gelir ve yağmur duasına çıkarmış. O bölgede dualar edilir ve ikramlarda bulunulmuş. Köy halkı evine girmeden yağmur duası kabul olurmuş ve bölgeye yağmur yağarmış (K.K.7).

E. Gelin Kayası Efsanesi (55)

Ovacık ilçesine bağlı Eyberler Mahallesinde Gelin Kayası diye bilinen bir yer vardır. Bu mahallede bulunan kayalar Nevşehir'deki Peri Bacalarına benzemektedir.

Rivayete göre çok eski zamanlarda bu köyde yaşayan genç bir kız varmış. Ailesi bu genç kızı başka köydeki genç bir delikanlı ile evlendirmek istemiş. Ancak kız buna razı gelmemiş. Çünkü kendi köyünde sevdiği bir kişi varmış. Gelin olacak kız o kayaların olduğu yerde "Eğer bu köyden başka bir köye gelin gidersem taş olayım" demiş ve bunun üzerine de o kayalıkların adı bu şekilde bilinir olmuştur.

Eski zamanlarda bir gelin evlenirken yanında atı ve sandığı da olurmuş. Rivayete göre eskiden bu kayalıkların bulunduğu yerde sandığa, ata benzeyen taşlar varmış. Bugün her ne kadar yol yapımı yüzünden o kayalıklar harap edilmiş olsa da

yöredeki halk orayı günümüzde deGelin Kayası olarak bilmektedir (K.K.13).

2.2.3.7. Türbelerle İlgili Efsaneler

A. Karapınar Köyü Türbesi (56)

“Karapınar köyünde Hıdrellez kutlamalarını “türbe”de olmaktadır. Türbe köyün üst kısmında 5-6 yüzyıllık 4 metre eninde 8-10 metre uzunluğunda yağma taştan bir mezardır. Baş taşı yerinde bir suluk vardır. Ayak taşı yerinde ise üzerinde helezonik motifler bulunan bir sütun vardır. Bu türbenin baş tarafında yaklaşık yüz yaşında dalları iç içe geçmiş iki çam ağacı bulunmaktadır. Bu ağaçların birinde türbenin sakalı denilen bir yeşillik grubu bulunmaktadır. Çok soğuk bir kış günü üç yolcu ısınmak için bu sakallardan ve çam dallarından koparıp ateş yakmışlar. Fakat orada çarpılarak öldükleri söylenmektedir. Bu üç yolcunun mezarları da bu türbeye yakın bir yerdedir. Bu türbenin çamlarından birisi bir yıl kuruyup diğer yıl yeşermektedir. Kısacası ağaçlar birer yıl kuruyup yeşermektedir” (Barlas, 2004, s.46).

B. Ergüllü Baba Türbesi (57)

“Kirkille kent yolunun hemen sol alt yönünde bulunan bu türbede ermiş bir zatın yattığı rivayet edilmektedir. Söylendiğine göre bu zat bir zabittir. Ne var ki adı bilinmemektedir. Rivayete göre bu zatın kabrine önceleri önem verilmemiş hatta mahalle sakinler tarafından üzerine çer çöp atılmış ama her gece kabir kendiliğinden tertemiz bir hale gelince türbe haline getirilmiştir. Bu türbenin yanına da bir mescit yapılmıştır” (Tunçözgür, 2012, s.115).

C. Hacı Emin Efendi Türbesi (58)

“Zamanın birinde bu türbenin bulunduğu, Mescit Mahallesi’nde yangın çıkmıştır. Bütün her şeyin yanmasına karşın, bu türbe yanmamıştır. Son zamanlara kadar bu türbeye her gün bir kadın, orada yatanlar abdest alsınlar diye bir ibrik su bırakmış. İnanışa göre o ibrikteki su ile oradaki evliyalar abdest almış. Fakat son zamanlarda bu uygulamadan da vazgeçilmiştir.

Bir gece mahalledeki herkes rüyalarında şeyhlerin “artık biz gidiyoruz, rahatça hareket edin” dediklerini işitmişlerdir (Akman, 2000, s.111).

D. Ali ve Hasan Baba Türbeleri 1 (59)

“Ali ve Hasan Baba türbeleri, kentin Çavuş mahallesinde Kemeragzı sokağındadır. Türbenin kesin yapım tarihini belirten bir kitabesi yoktur. Yalnız batının cephesinde 1871- 1872 tarihini taşıyan bir yazıya rastlanmıştır. İçindeki üç sandukadan ilki halveti şeyhlerinden Hasan Baba’ya, ikincisi babası şeyh Ali Baba’ya, üçüncüsü Hasan Baba’nın oğluna aittir. Bu türbede bulunan evliyalardan Ali Baba’nın ilginç öyküleri vardır:

Ali Baba ilk zamanlar anlaşılmamıştır. Evlendiği gece gelinin duvağını açtıktan sonra evden ayrılmış, sabaha kadar geceyi türbenin üst tarafındaki tepede bulunan Hasan Dede’nin mezarının başında geçirmiştir. Bu da bunun nedenini hiç bilmeyecek olan halk tarafından onun meczup olduğu kanaatine varılmasına neden olmuştur” (Tunçözgür, 1997, s.106-107).

E. Çalışlar Mahallesi Türbesi (60)

Bu türbe Karabük ilinin Eflani İlçesine bağlı Çalışlar Mahallesi sınırlarında yer almaktadır. Rivayete göre eski zamanlarda Orta Asya’dan gelen iki muhterem zat varmış. İrşad için geldikleri bu bölgede uzun süre yaşamışlar. Caminin müstemilatında kendilerine tahsis edilen odada kalmışlar. Bu şahıslar kendi sınırlarını o bölgede ikamet eden İmam Efendi, Hüseyin Efendi ve Şeyh İsmail Efendi ile paylaşmışlar. Daha sonra “Bize emr-i hak vakti olunca üç geyik gelecek bunları kurban ediniz, etini dağıtınız, bizi yıkamaya gelecekler, onların yıkamasına müsaade ediniz” demişler. Bir sabah namazından sonra camiden ilk çıkan kişi kapıdan bahçeye çıkar çıkmaz yabancı hayvanları (geyikleri) görmüş ve korkarak içeri girmiş. Bu durumu hemen İmam Efendi’ye anlatmış. Daha sonra İmam Efendi hemen üst kata bu Zatların kaldığı odaya gitmiş. Odaya girince ikisinin de vefat ettiğini görmüş. Daha sonra bahçeye gelen bu geyikler orada kesilmiş ve ardından eti cemaate dağıtılmış. Bu geyiklerin boynuzları o gün türbeye konulmuş ve halen de bu boynuzlar türbenin içindedir. Daha sonra aynı gün iki yabancı kişi yöreye gelmiş ve ölen bu zatlara yıkayıp caminin ön tarafına defnetmişler. Bu olaylardan çok sonra bu türbenin yanındaki camide yangın çıkmış. Caminin tamamı yanmış, ağaç minare yanar bir vaziyette türbenin üzerine doğru yıkılmış. Çok ilginçtir ki türbe ağaç olmasına rağmen hiç yanmamıştır. Yörede yaşayan halk bu durumun türbedeki zatlara bir kerameti olduğunu düşünmektedir. Buna binaen o günden bugüne bu mahallede düğünler davulsuz, içkisiz yapılmış.

Tersi olması durumunda evlenen çiftlerin mutsuz olduğu ve akıbetlerinin iyi olmadığı rivayet edilmektedir (K.K.4).

F. Kötürüm Türbesi (61)

“Bu türbe Eskipazar’ın Babalar Köyünde bulunmaktadır. “Kötürüm Türbesi” diye adlandırılan yerde yatan kişi Şam’dan gelmiştir. İlk olarak Safranbolu’ya yerleşmiş. Daha sonra Eskipazar’a bağlı Babalar Köyüne yerleşmiştir. Bu kişinin kulağında küpe olmasından dolayı onun soyundan gelen aileye “Küpeligil” adı verilmiştir. Bu lakap halen yörede kullanılmaktadır. Babalar köyünden bir aileye içgüvey verilen bu kişi Şam’dan gelirken yanında bir tas getirmiştir.

Rivayete göre annesi bu tasla köydeki çelimsiz, hastalıklı çocukları yıkarmış. Bunun sebebi ise bu tasla yıkanan çocukların şifa bulmasıymış. O günden bugüne bu tasla yıkanan çocukların iyileşeceğine inanılmış. Bugün de bu sülaleden gelenler, köydeki hastalıklı çocukları yıkamaktadırlar. Önce hasta çocuğa abdest aldırırlar. Eğer çocuk küçükse annesi yetişkin ise kendisi iki rekât namaz kılar. Daha sonra birlikte türbeyi üç defa dolanırlar. Bu sırada türbede bulunan bir taşın altına cüzi miktarda para bırakılır. Çocuğun bir çamaşırı da orada bulunan bir ağaca asılır. Böylece çocuğun iyileşeceğine inanılır” (Gürel, 2015, s.27).

G. Hasan Baba Türbesi (62)

“Safranbolu’yu tepeden izleme imkânı veren Hasan Dede Kayası’nın üzerinde bulunan türbede yatan zat Hasan Baba’ya dervişler zikir için giderler. Ancak o sırada kimi kişiler bu dervişlerle alay eder, “Şunlara bak köpek gibi ulumaya gidiyorlar.” derlermiş. Bu dervişler bir gün dayanamayıp Hasan Baba’ya üzüntülerini anlatır. Hasan Baba, o kişinin kendilerinden özür dileyeceğini söyler. Gerçekten de Hasan Babanın dediği olur. Çünkü o kişinin evini gece köpekler sarar ve tüm gece uluyarak o kişiyi korkutur” (Mazıcı, 2012, s.82).

H. Konarı Türbesi Efsanesi (63)

“İslamiyet’in yayılması amacıyla erenler ve dervişler, Anadolu’da çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bunlar Horasan erenleri adıyla anılmaktadır. Bunlardan

üç kardeş Konarı köyüne gelmiştir. Üç kardeşin en küçüğü olan Gavsi Babayla ilgili bölgede anlatılan efsane şöyledir:

“Rivayete göre Gavsi Baba köye, köyün kuzeyinde yer alan köylerden gelmiştir. Ve bölgede türbe olarak bilinen yerde ölmüş oraya da gömülmüştür.

Bu dervişler, geldikleri gördükleri yerlerde misafir olarak kalırlar, köy halkı ile sohbet ederlermiş. Gavsi Baba ve kardeşleri de bu şekilde köyden köye göç ederken bazı köylerde hoş karşılanır, kendilerine itibar ve hürmet edilir; bazı yerlerde hoş karşılanmazlar, hakarete maruz kalırlarmış. Dervişler böylece düşe kalka yollarına devam edip dururken bir gün içlerinden Gavsi Baba hastalanmış. Hastalarını tedavi etmek, bakmak için geldikleri köylerde kalıp kalamayacaklarını sora sora bugün, türbenin olduğu yere kadar gelmişlerdir. Onların geldiğini gören mahalleli önlerine çıkmış. Nereden gelip nereye gittiklerini, bir ihtiyaçları olup olmadıklarını sormuşlar. Onlar da hastalarının olduğunu eğer hak vaki olursa onu buraya gömmek istediklerini söylemişler. Mahalleli onlara aş çıkarmış, önlerine koymuş. Yatmaları barınmaları için bir yer hazırlamış. Hastalarına bakmaları için yardımcı olmuş. Günler bu şekilde geçmiş, her gün bir hane halkı dervişlere sıra ile yemek vermiş ve ihtiyaçlarını karşılamış. Böylelikle dervişler ile köy halkı arasında bir gönül ve muhabbet bağı ortaya çıkmış. Bu bir süre böyle devam etmiş. Hasta ise iyi olmuyor günden güne kötüleşiyormuş. Bir gün hak vaki olmuş ve Gavsi Baba Hakk’ın rahmetine kavuşmuş. Köylüler kazma kürek ile gelmişler, mezar kazmışlar, defin işlemine yardımcı olmuşlar. Dervişler, köylülerin kendilerine karşı tutum ve davranışlarından çok memnun olmuşlar. Köylüye bir ihtiyaçlarının olup olmadığını geçimlerini ne ile karşıladıklarını sormuşlar. Köylüler geçimlerini sebzeçilik meyvecilik, tarım ve hayvancılık ile karşıladıklarını yalnız köstebek denen kemirgenden, çok zarar gördüklerini anlatmışlar. Bunun üzerine dervişlerden Veli Baba, Gavsi Baba’nın mezarının çevresinden yerden bir avuç toprak alıp dua ettikten sonra havaya savurmuş. “Bu köyün sınırları içinde yaşayan köylülerin elinden yıl boyu terazi düşmesin ürünü bol ve çeşitli olsun ve yine bu köyün sınırları içinde bundan böyle köstebek yaşamasın.” diye dua etmiş. Köylüler de âmin demişler.

Rivayete göre o günden bugüne sınır olunan komşu köy ve bahçelerinde köstebek görüldüğü halde bu köyün tarla ve bahçelerinde köstebek görülmez. Köylüler bunu dervişlerin dua etmesine bağlarlar (çevre köy ve şehirlerden bahçe ve tarlasında

köstebek sorunu olanlar türbeden toprak alarak bahçe ve tarlalarına serpererek kösteбекten korurlar). Bu nedenle de kendileri için dua etmiş olan dervişleri anmak, ruhlarına Fatıha okumak için her ramazan, kurban arifesinde ve hidrellezde türbeyi ziyaret eder ve toplu olarak ikindi namazını orada kılarlar. Türbenin olduğu yerde küçük bir oda odanın içinde mum yakmaya yarayan bir yer, türbeyi ziyarete gelenlerin namaz kılmaları için ayrılmış kapalı bir alan ve aş odası vardır. Yaşlı sakız (menengiç) ağacı ve ağacın altında Gavsı Baba'nın artık toprakla eşit olmuş mezarı vardır. Türbenin etrafı köylüler tarafından duvarla çevrilmiştir” (Mazıcı, 2012, s.80-81).

İ. Sırçalı Köyündeki Türbenin Efsanesi (64)

“Sırçalı köyünde bulunan türbenin etrafında meşe ağaçları vardır. Bu ağaçlar kutsaldır, kesilemez. Çünkü inanişaya göre Arabistan'dan gelen ermiş birkaç kişi bu köyden geçerken içlerinden biri ölür. Ermişler onu günlerce taşır ama bedeni gittikçe ağırlaşır. Ne yapalım bari iç organlarını çıkaralım onları gömelim derler ve ciğerlerini, bağırsaklarını vs. Sırçalı Köyü'ne gömerler. Oradaki mezarda da meşe ağacı yetişir. Buraya bu nedenle sırçalı denir zamanla bu ad değişerek köyün adı olan Sırçalı'ya dönüşür. İnanışaya göre kim o ağacı kesmeye çalışsa huzur bozulur evinin beti bereketi kaçar, işleri rast gitmez”(Mazıcı, 2012, s.81-82).

J. Yıldız Türbesi Efsanesi (65)

“Safranbolu'nun Bağlar Mahallesi'nde yer alan bu türbe, konumu nedeniyle halk tarafından çok sık ziyaret edilen türbelerin arasında yer alır. Buranın bakımıyla ilgilenen Fatma Çetin isimli kadın, türbenin ziyareti sırasında dikkat edilmesi gereken hususları şöyle anlatmıştır: “Mutlaka sessiz olunmalı ve ziyaret edildikten sonra türbeden geri geri çıkılmalıdır.” Türbedar kadın, kendisinin Safranbolu'dan ayrılamadığını; ne zaman şehir dışına çıksa türbede yatan zatın kendisine Safranbolu'ya dönmesi gerektiğini rüyasına girerek söylediği anlatır. Fatma Hanım, türbeden gece göğe nur çıktığını bu nedenle de buranın adının Yıldız Türbe olduğunu belirtmiştir. Türbedar Fatma Hanım, Yıldız Dede'nin kendisinin çok hızlı şekilde Kur'an öğrenmesine vesile olduğunu ve her sabah namaza kaldırdığını da nakletmiştir”(Mazıcı, 2012, s. 82).

K. Yazıköy Madan Baba Türbesinde Yaşanan Sıra Dışı Durum (66)

“Köylüler bu türbeye ermişleri gömmüşler. Ancak türbenin çok eskimesi üzerine köylü türbenin çeşitli yerlerine tamir etmiş. Köylü türbeyi ne zaman tamir etse türbede yangın çıkarmış. Türbe defalarca yanmış ancak içindeki ermişlere hiçbir zaman yanmamış ve onlara bir şey olmamıştır” (Oral, 2018, s.201).

L. Ergüllü Türbesi (67)

“Hıdrellezi eğri çam ağacının altında kutlanır. Bu ağaca adak için bir şeyler de bağlanmaktadır. Bir söylentiye göre Ergüllü Türbesinde bu çam ağacının altında bulunan gülün altında Hıdrellez sonrası bir kızcağız her gün bir mecit altın bulmuştur. Bu olay iki ay devam etmiştir. Kızın babası, kızını bu parayı sıkıştırıp nereden buluyorsun diye sıkıştırıp söyletince bir daha gül dibinde altın bulunmamış ve sihir bozulmuştur” (Barlas, 2004, s. 43).

M. Kıyancık Türbesi (68)

Türbe Yenice merkeze yaklaşık 3 saat uzaklıkta bir yerde bulunmaktadır. Bu türbede eskiden köy köy dolaşıp insanlara dini eğitim veren Molla hocalardan birinin mezarı olduğu bilinmektedir. Türbenin bulunduğu bölgede tek, kuru bir ağaç varmış. Bu ağacın yanında da bir taş varmış. Bu bölgeyi ziyarete gelen insanlar abdest alıp namaz kıldıktan sonra taşın etrafında yedi kez dolanırlarmış. Daha sonra ağaca bir bez parçası bağlanırmış. Buraya genellikle hamile kalıp çocuk düşürenlerle hiç çocuğu olmayanlar gelirmiş. Buraya gelip dua edenlerin dualarının kabul olduğuna inanılmaktadır. Bu bölgeye halen gidip dua edenler vardır (K.K.6).

N. Kızlar Türbesi (69)

“Rivayete göre, köyün yukarısında Kilimli Yaylası adı verilen yerden üç kız gelirken bugünkü türbenin bulunduğu yerde bir tipiye yakalanmışlar ve orada hayatlarını kaybetmişler. Sonra, onları buldukları yere gömmüşler. O günden beri burası türbe olarak bilinmektedir”(Akman, 2000, s.86).

O. Ergüllü Baba Türbesinin Bulunmasıyla İlgili Bir Rivayet (70)

“Ergül Baba'nın türbesinin olduğu yerde önceden tek bir mezar varmış. Bir gün bir adam yoldan arabayla çocuklarıyla geçiyormuş. Yaşlı bir adam bu arabaya durması için el sallamış. Adam bu fakir ihtiyarı arabaya almak istememiş ancak çocukları çok ısrar edince; adam bu yaşlı fakir ihtiyarı yoldan alıp evine kadar bırakmış. İhtiyar eski

bir kulübede yaşıyormuş. İhtiyar kulübede adam ve çocuklara bir şeyler ikram etmiş. Daha sonra ise adam ve çocukları köylerine geri giderler. Fakat çocuklar yaşlı ihtiyarı çok sevmiştir. Daha sonra yaşlı ihtiyar için alışveriş yapıp onu kulübesinde ziyarete giderler. Giderler fakat ortada kulübe falan yoktur. Geri dönerler. O gece ihtiyar, adamın rüyasına girer: ‘Burada benim mezarım var yaptır onu’ der. Adam rüyasındaki o kulübenin yerindeki mezarı bulur ve yaptırır. Böylece Ergül baba türbesi meydana çıkmıştır” (Oral, 2018, s.202).

P. Toprakcuma Köyü Eski Kilise Efsanesi (71)

“Çok eskiden Toprakcuma köyünün yüksek ve dağlık alanlarında bir kilise varmış, bu kilisenin de bir papazı varmış. İnanılan şu ki Anadolu’da ajanlık yapan toplam 12 papaz vardır; bu papazın 3’ ü Karadeniz bölgesindedir, bu üçünden birisi de Toprakcuma köyündeki bu kilisenin papazıdır. Bu papazlar yılda bir toplanır Anadolu’nun ahvali hakkında bilgileri sızdırırlarmış. Osmanlı Safranbolu’ya hâkim olduğu sıralarda bu durumun anlaşılmasından korkan papaz altınlarını hazinelerini ve topladığı bilgileri 203 kilisenin altına gömerek kaçmıştır. Köylüler bu kilisenin gizli bölmelerine ulaşmaya çalıştıklarında çeşitli engel ve tuzaklarla karşılaşmışlar ve işleri hiç rast gitmemiştir. Daha sonra bu eski kilise köylü tarafından cami olarak kullanılmıştır. Papazı bir daha gören olmamış, kaçarken ölmüş ya da öldürülmüş olduğu köylülerce düşünülmektedir”(Oral, 2018, s.202-203).

R. Sarı Kız Türbesi Efsanesi (72)

“Toprakcuma köyünün dağlarına doğru kaynanam ve komşu kadınlar ile odun toplamaya gittik. Yanımızda ineğimiz de vardı ve aynı zaman da ineği de güdüyordum. Eski, türbeye benzeyen, yıkılmış ama etrafının tertemiz olduğu bir yerle karşılaştım. Oraya yaklaştıkça sesler duymaya başladım sanki etrafımda hareket eden bir şeyler vardı. Yanımdaki inek ilerlemeyi birden kesti. Hamile olduğum için korktum ve daha ileriye gitmedim geri döndüm. Bu yaşadığımı kaynanam ve komşularla paylaştım kaynanam bana dedi ki: ‘Sarı kızın yanına mı gittin yine kalkmış türbenin etrafının süpürüyordur’ dedi. O yıkık eski harabe garip bir şekilde yaz kış her zaman süpürülmüş gibi tertemiz imiş. Kaynanam daha önce hiç görmediği tanımadığı bir kıızı orayı süpürürken görmüş. Kimse yakınına yaklaşmaz korkarmış. Kimsenin artık yaşamadığı bu yer, dağın içinde her yer taş toprak bitki kalıntıları dolu iken, her zaman tertemizmiş”(Oral, 2018, s.203).

S. Taşatarlar Türbesi (73)

“Burada yatan kişinin zaman zaman abdest almak için mezarından çıktığı söylenmektedir. Türbenin bahçesinin bulunduğu evin sahibi bazen abdest almaya giderken abdest alınan yerde ıslak ayak izleri görüyormuş.

Bir anlatmaya göre de sarhoşun birisi gece küfür ederek türbenin yanından geçiyormuş. O sırada bir şamar yemiş. Etrafına bakınmış, fakat kimseyi görememiş. O sırada kendine gelmiş ve durumu anlayarak oradan uzaklaşmış.

Yeni düğünü olmuş bir gelin de gece oradan geçerken yeşil sarıklı, cübbeli birisini görmüş ve çok korkmuştur. Olaydan üç gün sonra korkusundan ölmüştür. Eskiden bu türbe de adak için ziyaret edilirmiş. Fakat bugün bu fonksiyonunu yitirmiş gibidir” (Akman, 2000, s.116).

T. Göğeeren Türbesi (74)

Bu türbede ermiş Abdullah ve hanımının mezarları vardır. Adı geçen bu karı koca bir vakitler burada yaşamışlar. İlk türbe yandığından, taşları tahrip olduğundan hangi yıllarda yaşadıkları kesin olarak bilinmemektedir.

“Abdullah ve hanımı köyün en fakiridirler. Ekip biçecek tarlaları yoktur. Bu yüzden köyün hayvanlarını gütmektedirler ve yolla rızıklarını temin etmektedirler. Ne var ikisi de ibadet ve zikir ile Allah kulu olmuşlardır, O'nun inayetine mazhar olmuşlardır İkisi de bu kadar çok süttten, yağ ve peynir yaparak, Safranbolu pazarına götürüp ve para kazanmaya başlamışlar. Ne var ki, bu durum köylüye çok acayip gelir. İneği, davarı olmadığı halde bu yağ ve peynir nereden yapılmaktadır?

Köylüler ikisi de kadıya şikâyet ederek, güttükleri köylüye ait hayvanların gündüz dağda sütünü sağarak, bu yağ ve peynirleri hırsızlık yoluyla yaptıkları iddiasında bulunurlar.

Abdullah da karısı da, kadı'nın sıkıştırması üzerine sır olarak kalması gereken gerçeği açıklarlar. Kadı ikna olur. İkisi de kurtulur, ama artık geyikler gelmez olurlar. Her ikisi de eskisinden beter aç açıkta kalmışlardır. Bunun üzerine gazaba gelip köylüye beddua ederler:

- Allah bu köyün hanesini altıdan yediye çıkartmasın diye. Çok geçmeden ikisi de sıkıntı içinde vefat eder. Ne var ki onları bedduası tutmuştur. Köy hiçbir zaman altı haneden yedi haneye çıkmaz” (Tunçözgür, 1997, s.110-111).

U. Karakoyun Dede Türbesi (75)

“Rivayete göre, Karakoyun Dede’yi bir ordu beyi ve askerleri ziyaret etmişler. Fakat dedenin de onlara ikram edecek hiç yiyeceği yokmuş. Sadece kara bir koyunu varmış. O koyunu kesmiş, pilav vs.de pişirerek ordunun karnını doyurmuş. Bu kara koyunun eti tam o orduyu altı ay beslemiş.

Yine Karakoyun Dede’yi bir Rum beyi konağına davet etmiş. O da gitmiş. Dedenin de evinde arı kovanları varmış. Dede gidince Rum beyinin köleleri arıları çalmak istemişler. Tam arıların yanına geldikleri zaman baksalar ki, dede, arıların yanına oturmuş, sakalını sıvazlıyor. Bu görüntü birkaç defa tekrar etmiş. Sabah olunca Rum beyi “nasıl, rahat edebildiniz mi?” dediği zaman dede de “senin köleler olmasaydı daha iyi olacaktı” demiş. Bunun üzerine bey, tam on kölesini öldürtmüş ve köyün güneydoğusundaki dereye gömdürmüştür. Bugün hala bu dereye köle deresi denir.

İnanışa göre, Karakoyunlu Köyü buradaki türbe sayesinde çeşitli felaketlerden korunur. Örneğin, köyün içinden geçen Filyos Çayı, ne kadar taşsa da bir tavuğa dahi zarar vermemiştir” (Akman, 2000, s.117-118).

V. Yusuf Efendi Türbesi (76)

Yusuf Efendi keramet sahibi bir zattır. Köyde “Deli Yusuf” olarak tanınırmış. Bir kerameti şöyledir:

“Yusuf Efendi bir harp esnasında esasını eline almış, asayla, tarlada biçilmiş ekin destelerini karıştırıyor, havaya doğru fırlatıyormuş. Köylüler de “Deli Yusuf yine delirdi” deyince o da “benim ne yaptığımı harpten gelenlere sorun” demiş. Bir müddet sonra savaştan galip gelen köyün askerleri “savaşı bizim askerler kazanmadı, havada düşmanın üzerine hep kılçık, ekin tozu yağdı, düşmanın gözüne kaçtı, savaşı bu sayede kazandık” demişler.

Yusuf Efendi’nin ara sıra mezardan çıkıp abdest aldığını görenler olmuştur. Fakat 1960’larda caminin tam karşısındaki köy çeşmesini yapan kişi gündüz alkol alkollü içki içer, gece de türbenin yanındaki köy odasında çeşmenin planını çizermiş. İşte bu içki içen kişiye kızarak Yusuf Efendi’nin bir daha dışarı çıkmadığı söyleniyor.

Eskiden Safranbolu pazarına giden civar köylerin halkı Hacılarobası Köyü'nde konaklar, geceyi bu köyün köy odasında geçirirlermiş. O gece Yusuf Efendi namaz kılmadan yatan herkesi uyutmaz, rahatsız edermiş.

Yusuf Efendi ilk önce, yanındaki kabirde yatan yüzbaşının naşını türbesine kabul etmemiştir. Daha sonra köylüler, kurbanlar keserek, dua ederek kabul ettirmişlerdir.

Bu türbenin sayesinde köyde hiç hırsızlık, kötü olay olmazmış. Köyün giriş ve çıkışında iki tane sur kapısı vardır. Gece olunca bu kapılar kapanır, herhangi bir yabancı içeri giremediği gibi, kötü niyetli kimseler de türbeden korkularına buna cesaret edemezlermiş” (Akman, 2000, s.119-120).

Y. Hacı Emin Efendi Türbesi (77)

“Hacı Emin Efendi türbesi, Mescit Mahallesi, Mescit Camiinin yanındadır. Pencere arasında yer alan yazıtına göre, 1866/1867 yılında ölen Halveti tarikatı şeyhlerinden Hacı Emin Efendi için yaptırılmıştır. Hacı Emin Efendi'ye affolunan en önemli olay şöyledir: Hacı Emin Efendi çok mütevazı ve kendi halinde bir kişidir. Bu kişiliği içinde basit bir hayat sürmektedir. Bu sıralarda Safranbolulu bir tüccar iş için Mekke'ye gider. Orada paralarını kaptırır. Sıkıntıya düşer. Durumunu anlatırken Araplara dert yanarken kendisine nereli olduğunu soran Araplara Safranbolulu olduğunu söyleyince Araplar:

- Biz bir derdimiz olursa Safranbolulu hacı Emin Efendi'ye koşarız. Sen niye hemşerine gitmiyorsun, derler. Adam hayretler içinde Safranbolu'da oturan Emin Efendi'nin Mekke'de ne aradığını sorar. Araplar:
- Hacı Emin Efendi her öğle namazını Haremi Şerif'te kılar. İstersen seni oraya götürelim, derler. Ve öğle vakti onu Haremi Şerif'e götürerek, H. Emin Efendi'ye gösterirler. Şaşırın tüccar onun yanına gider ve omzuna dokunur. O nu gören Emin Efendi sapsarı kesilir. Zira kerameti keşfedilmiştir. Ona der ki:
- Bu gördüğünü kimselere söylemeyeceğine yemin edersen seni bu sıkıntıdan kurtarırım. Yemin edildikten sonra, yine ona:
- Eteğimi tut, gözlerini yum, der. Adam gözlerini yumar ve az sonra ikinci komut gelir:
- Gözlerini aç... Gözlerini açar. Bir de bakar ki ikisi de Köprülü Camiinin avlusundadırlar. Kerameti açığa çıkan Emin Efendi çok yaşamaz ve birkaç gün

sonra ölür. Tüccar ise olayın şokunu atlatamamıştır. Üstüne üstelik herkes bu kadar kısa bir sürede Arabistan'dan nasıl dönebildiğini sormaktadır. Çünkü o sıralarda hayvan sırtında yolculuğun aylar aldığı gerçektir. Adam bu baskılar karşısında artık dayanamaz ve gerçeği ifşa eder. Ve o da ölür” (Tunçözgür, 1997, s.108-109).

Z. Sakızlı Harman Türbesi (78)

Bu türbe ile şöyle bir olay anlatılır:

“Bu türbenin yanında bulunan evin sahibi mütemadiyen alkollü içki içermiş. O kişi bir gece rüyasında bu türbede yatan zatı görür ve ona bu zat, “Kur’an okumayı öğren” der. Bunun üzerine adı geçen kişi bir gecede Kur’an okumayı öğrenir ve eski hayatını değiştirir.

Yine bu türbeyle ilgili olarak, köyde hiç evlenmemiş yaşlı bir kadın, gece penceresinden bakarken türbenin içinden biri erkek, biri kadın iki kişinin eline mumlarla çıktığını gördüğünü anlatır. Bu türbedekiler, yine bir gece kadının önüne çıkarlar ve ona “bizim evimizi yaptırır” derler. Bunun üzerine kadının öncülüğünde mezarları tamir edilir.

Yine bu türbeyle ilgili olarak, Kurtuluş Savaşı zamanında civar yörelerde türeyen Eğri Ahmet çetesi ile ilgili bir hikâye anlatılır:

Eşkiya Eğri Ahmet, köyün girişindeki ve çıkışındaki türbelerden dolayı köye giremez ve dolayısıyla da köye zarar veremez. Tam gireceği sırada etrafı duman bürür ve girmesine engel olur. Bunun üzerine Eğri Ahmet, Karıt köyünde namaz kılar ve Allah’a dua eder. Duasında bütün kötü huylarını bırakacağını, köyden geçerken de köye ve köylüye zarar vermeyeceğini söyler”(Akman, 2000, s.120-121).

AA.Yağiboğlu Türbesi (79)

“Nebioğlu Köyü’nün Sarpın Mahallesi’nde, köyün en yüksek yerinde bulunan bir türbe de Yağiboğlu Türbesi’dir. Rivayete göre, adamın birisi türbenin bulunduğu yere her sabah, namazdan sonra çıra soymak için gelirmiş. Oradaki çamların da çırası, yağı çokmuş. Köylülere de “yağibol yağibol” diye sesleniyormuş. Türbenin isminin de buradan geldiği zannedilmektedir. Bir gün yine o çamları keserken orada çarpılmış ve ölmüştür” (Akman, 2000, s.86).

2.2.4. Olağanüstü Kişi, Yaratık ve Olaylarla İlgili Efsaneler

Bu bölüm kader ve ölüm ile ilgili efsaneler, olağanüstü varlıklar ile ilgili efsaneler ve şekil değiştirme efsaneleri olmak üzere üç alt başlıkta tasnif edilmiştir. Efsanelerin neredeyse tamamında olağanüstülük vardır. Ancak bu bölümde anlatılan efsanelerin genelinde olağanüstülük olduğu için ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Şekil değiştirme efsanelerinde de birbirini seven gençlerin kavuşamayınca göle atlamaları ve ördeğe dönüşmeleri ya da taşa dönüşmeleri gibi efsaneler bulunmaktadır.

2.2.4.1. Kader ve Ölüm İle İlgili Efsaneler

A. Musa Şık'ın Eşinin Yok Olması İle İlgili Efsane (80)

Ovacık ilçesinin Boyalı Köyü yakınlarında Musa Şık adında bir kişi varmış. Bu kişi ailesiyle birlikte bu bölgede yaşıyormuş. Musa Şık her sabah namaz kılmak için köye 2 km uzaklıktaki namazgâhına gidermiş. Her sabah ibadetini yerine getirmek için namazgâhına giden Musa Şık hakkında yörede dedikodular çıkmış. Yöre halkı onun her sabah namaz kılmaya gitmediğini, zina yaptığını konuşmaya başlamış. Bu dedikodular kulaktan kulağa yayılarak herkesin kulağına gitmiş. Daha sonra bölgedeki birkaç kişi Musa Şık'ın eşine gidip kocasının onu başka biriyle aldattığını dile getirmişler Musa Şık'ın eşi ilk başlarda bu dedikoduya inanmasa da daha sonra içine bir şüphe düşmüş ve bu konunun gerçekliğini öğrenmek için bir plan yapmış. Bir sabah eşi evden çıkınca onu takip edip nereye gittiğini öğrenmek istemiş. Kendisinin eşi tarafından takip edildiğini anlayan Musa Şık “Yok Ol” diye seslenmiş. O günden sonra Musa Şık'ın eşini gören duyan olmamış.

Bugün yörede Musa Şık ve çocuklarının mezarı bulunmaktadır ama eşinin mezarı ne yazık ki yoktur. Yöre halkı eşinin mezarının nerede olduğunu halen bilmemektedir (K.K.10).

B. Cinci Hanın Kuruluşuyla İlgili Rivayet (81)

“Padişah deli olunca bütün hacılara hocalara danışmışlar, okutmuşlar ama padişah bir türlü iyileşmemiş. O sırada Safranbolu'nun Navşalar Köyünde Cinci hoca adında muska yazan, hastaları okuyuveren bir hoca varmış.

Cinci Hoca “Padişahı ben iyi ederim” demiş. Padişahı iyileştirmiş. Bunun üzerine padişah “Bu hocayı saraya alın ne isterse yapın” demiş. Cinci hoca sarayda bir süre kaldıktan sonra padişaha “Padişahım izin ver de Safranbolu'ya gideyim, bir han

yaptırayım, onun geliriyle geçineyim” demiş. Padişah hocaya izin vermiş ve biraz da altın verip göndermiş.

Aradan yıllar geçmiş. Devletin mali duru bozulmuş, padişah Cinci hocaya elçi göndermiş. Elçiler hocaya “Hocam devlet parasız kaldı. Padişah sizden para istiyor” demişler. Cinci hoca o zamana kadar kazandığı bütün parayı padişaha göndermiş. Aradan zaman geçmiş padişah yine adamlarını göndermiş ve yine para istemiş. Cinci Hoca gelen elçilere “param yok” demiş. Padişah bunun üzerine Cinci Hoca’yı boğdurmuş. İşte o günden sonra Cinci Hocan’ın yaptırdığı hana Cinci Hanı denilmiştir”(Aydın, 2000, s.83-84).

C. Ermiş (82)

“Bu efsane ise Safranbolu’ya bağlı köylerden biri olan Yazıköy’de çok önceleri yaşayan bir aileye aittir. Bu aile yaşlı bir anne babadan ve bir de delikanlıdan meydana geliyormuş. Bu delikanlının Allah’a karşı olan güveni öyle kuvvetliymiş ki boş zamanlarının tümünü ibadetle, Allah’a yalvarmakla geçirirmiş. Haram olan şeyleri yapmaz, doğruluktan ayrılmazmış. Bu inancı Allah tarafından ödüllendirilmiş ve ermiş olmuş.

Ermiş olduğunun nerede ve nasıl anlaşıldığıyla ilgili vaka ise şöyle olmuştur.

Bu delikanlının annesi her sabah kalktığında ayakkabılarının içinin kumla dolu olduğunu görüyormuş. Bu durum birkaç gün böyle devam etmiş. Bunun üzerine yaşlı anne her gece oğlunun nereye gittiğini öğrenmek için oğluna bu konuyu açmayı düşünmüş, oğlu ile konuşarak oğlundan bir cevap beklemiş. Fakat delikanlı annesinin sorularına cevap vermiyormuş. Annesi bunun üzerine oğluna, tüm gerçekleri söylemediği takdirde hakkını helal etmeyeceğini söylemiş. Delikanlı tüm gerçeği annesine anlatmak zorunda kalmış. Bu gerçek kısaca şöyleymiş. Bu delikanlı Mekke’ye her gece yürüye yürüye gidip Kâbe’yi tavaf eder, ibadetini yapar ve dönermiş.

Kendisine ait olan bu gizli gerçeği annesine anlattıktan sonra ölmüş, ondan sonra bu efsane dilden dile dolaşır olmuş” (Aydın, 2000, s.85).

D. Hamza Bakı’nın Ölümü (83)

“Hamza Bakı, köyün dışında yalnız yaşarmış. Köyde herkes tarlasını sürdüğü halde bir türlü o sürmezmiş. Köylüler bir gün ona “tarlanı niye sürmüyorsun” diye sormuşlar. O da “acelesi yok, sürerim daha” diye cevap vermiş. Ertesi gün köylüler tarlalarına gidince, Hamza Bakı’nın tarlalarının hep sürülmüş olduğunu görürler. Bu böyle her yıl devam etmiş. Sonunda köylüler Hamza Bakı’yı takip etmeye karar vermişler. Hamza Bakı’nın tarlalarını geyiklerin sürdüğünü görünce şaşırılmışlar. Bu olayın açığa çıkmasıyla birlikte Hamza Bakı’da vefat etmiş ve onu bugünkü bulunduğu yere defnetmişler.

Yine rivayete göre Hamza Bakı, bugün köyün bekçisi konumundadır. Bulunduğu yer, köyün diğer girişi olduğu için kötü niyetli kimselerin bu yoldan köye girmelerine izin vermezmiş”(Akman, 2000, s.85).

2.2.4.2. Olağanüstü Varlıklar İle İlgili Efsaneler

A. Ovacık Çukurköy Camisi (84)

Çok eski yıllarda Çukurköy bölgesine Horasan’dan boynunda büyükçe bir tespih asılı olan bir zat gelmiş ve köy halkına köyün camisinde ücretsiz olarak cami hocalığı yapabileceğini söylemiş. Yalnız bunun için bir şart koşmuş. Akrabası olmadığı için öldüğü zaman kendisini bu caminin yanına gömmelerini istemiş. Köy halkı bu teklifi kabul etmiş. Çünkü eskiden köy imamlarının ücretini devlet değil halk veriyormuş. Daha sonraları bu zat ölmüş ve mezarını caminin yanına gömmüşler. Ondan sonra bu köye imamlık yapmak için gelen hocalar bu camide yalnız başlarına kalamıyormuş. Yalnız kaldıkları zaman camiden kapı gıcirtısına benzer seslerin geldiğini hatta cinlerin ziyaret ettiğini ve kendisini uyutmadığını söylerlermiş. Bu olaydan sonra bölgede bir deprem olmuş. Bu depremde çevre köylerde zarar gören birçok yapı olmasına rağmen bu camiye hiçbir şey olmamış. Bölge halkı bu caminin orada yatan zat tarafından korunduğunu düşünmektedir.

Bölgede yaşayan halkın anlattıklarına göre caminin yanında bir konak varmış ve bu konağa kalmak için gelenleri zatın ruhu namazını kılmadan uyutmazmış. Günün birinde köylülerden biri ölünce bu zatın yanına gömülmeyi vasiyet etmiş. O kişi ölünce köy halkı bu vasiyeti yerine getirmiş. Anlatılanlara göre o kişi zatın yanına gömüldükten sonra zat kimseye karışmaz olmuş. Son olarak Horasan’dan gelen zata ait olduğu söylenen tespihin bir kısmı halen camidedir (K.K.9).

B. Boyalı Köyündeki Türbede Yaşanan Sıra Dışı Durum (85)

Boyalı Köyünde bulunan türbede ne zaman tadilat yapılsa türbenin üstündeki kiremitlerden biri mutlaka kırılırmış. Türbenin tadilatı yapılırken defalarca farklı kiremit koymayı denemişler ama sonuçta değişen bir şey olmamış. Bütün olarak koyulan kiremitlerden biri mutlaka kendi kendine kırılıyormuş. Bölgede yaşayan halk kiremidin neden kırıldığını bilmediklerini ama bu işin orada yatan zatla ilgili olduğunu düşünmektedirler.

Son yıllarda türbenin üzerinde bir tadilat yapıldığı zaman ustalar kiremidin bir tanesini bütün olarak koymuyorlarmış. Kiremidi ya kendileri kırıyorlarmış ya da kiremidin bir ucunu kapatmayıp açık bırakıyorlarmış (K.K.10).

C. Şeytan Kazanı (86)

Rivayete göre Yenice ilçesine bağlı olan Yirmibeşler Mahallesi işletme yokuşunda geçmiş zamanlarda cinlerin düğün yaptığı, helva kavurduğu bir kazan bulmuşlar. Birsen Hanımın dedesinin yaşadığı olay şöyledir: Birsen Hanım'ın dedesi sabahleyin 5 civarı sabah ezanından önce Yirmibeşler Mahallesi işletme yokuşundan geçerken incir ağacının atında cin diye tabir ettiği ufak tefek yaratıkların oyun oynadığını görmüş. Bu yaratıkların ayakları geriye dönükmüş ve kafalarında da huniler varmış. Bu yaratıklar sanki bir düğün yaparmışçasına oyun oynuyorlarmış. Birsen Hanım'ın dedesi "Bismillahirrahmanirrahim" demiş ve az önce gördüğü yaratıklar hemen ortadan kaybolmuş. Daha sonra o incir ağacının altında bakırdan büyük ve genişçe bir tava bulmuşlar. O tavayı almışlar ve eve getirmişler. O tavada cinlerin helva kavurduğunu düşündükleri için ona "Şeytan Tavası" adını vermişler. O tavayı uzunca bir süre kullanmışlar. Daha sonra o tava ortadan kaybolmuş. O tavanın nereye gittiğini gören duyan bilen olmamış.

Bu olayı yaşayan kişi yöre halkına incir ağacının altından geçerken cinleri gördüğünü ve oradan "Bismillahirrahmanirrahim" diyerek geçmelerini söylemiş. Birsen Hanım'ın söylediğine göre o zamanlar o bölgede şimdiki gibi ışıklandırma yokmuş. Bu sebeple ilk başlarda oradan geçerken "Bismillahirrahmanirrahim" diyerek geçilmesine özen gösterilmesine rağmen şuan da o bölgede ışıklandırma olduğu için buna dikkat eden yokmuş (K.K.11).

D. Mezarın Eşelenmesi (87)

Bahaddin Gazi ile ilgili yörede yaygın olarak bilinen rivayetlerden birisi de şu şekildedir:

Rivayet odur ki bir akşam vakti bir ayı Bahaddin Gazi'nin mezarının başına gelir ve mezarını eşelemeye başlar. Ayı mezarı kazmaya başladıktan bir süre sonra Bahattin Gazi, "Beni rahatsız etme ey mübarek" diye seslenerek elinin tersi ile ayıya vurmuştur. Ayı ne olduğunu anlamadan mezarın alt tarafında bulunan mezarlıktan aşağıya uçmuştur. Daha sonra Bahattin Gazi'nin ayıya vurduğu eli mezarın dışında kalmıştır.

Bunun üzerine Bahattin Gazi bir gece uykusunda Kaleköy'deki bir zatın rüyasına girer ve "Mezarıma gel, elimi yıka ve kefenle" der. Sonra zat rüyayı görür görmez söyleneni yapmak için Dede Yaylasındaki mezara gider. Oraya vardığında bakar ki Bahattin Gazi'nin bir eli dışarıdadır. Bu keramete şahit olan zat hemen Bahattin Gazi'nin ellini yıkar. Dışarıdaki elin mezarın içine nasıl gideceğine şahit olmak için gözlerini bir an olsun mezardan ayırmaz. Tam o sırada bir gürültü kopar ve küçük bir deprem yaşanır. Zat ne olduğunu anlamak için mezardan bir dakika bile ayırmadığı gözlerini sesin geldiği tarafa doğru çevirir. Duyduğu sesin nerden geldiğini anlayamayınca tekrar mezara bakar ki bir de ne görsün. Bahattin Gazi elini çoktan geri çekmiştir. Daha sonra anlar ki aslında oradaki gürültü kendisini oyalamak içindir(K.K.15).

2.2.4.3. Şekil Değiştirme Efsaneleri

A. Dipsiz Göl Efsanesi (88)

Efsaneye göre vaktiyle Yörük Köyü civarında bulunan köylerden birisinde güzel mi güzel bir kız varmış. Güzelliği dillere destan olan bu kızı görenler sevdalanıp istemeye giderlermiş. Kız ise hiç kimseye bakmaz istekleri geri çevirmiş. Günlerden bir gün buralara konargöçer bir kabile gelmiş ve göl kenarına yerleşmişler. Oba beyinin de yağız bir oğlu varmış. Bu yağız delikanlıya civar oba kızları yanıp tutuşur, ama yakışıklı delikanlı bu kızların hiç birini beğenmezmiş. Yağız delikanlı günlerden bir gün, güzelliği dillere destan olan kızla karşılaşmış; yıldırım aşkı bu olsa gerek birbirlerine sevdalanmışlar. Âşık olduklarını kimseye duyurmadan bir yolunu bulup gizli gizli görüşmeye başlamışlar. Aradan biraz zaman geçince bu yağız delikanlı babasına sevdalandığı kızıdan bahseder ve onunla evlenmek istediğini söyler. Delikanlının babası göçebe bir topluluk oldukları için kızı vermeyeceklerini söyler.

Lakin oğlu çok ısrar edince kızın babasının niyetini öğrenmek için bir elçi gönderir. Kızın babası bunu duyunca küplere biner: “Ben kızımı yersiz yurtsuz göçebeye vermemem. Kişiyeye yer yurt gerek, yeri yurdu olmayana karı ne gerek” diyerek kızını eve kapatmış. Bu durumu öğrenen delikanlının babası öfkelenerek: “Konargöçer Avşara elkızı ne gerek, obamızda kız mı yok ki oğlum” diyerek, acilen obanın toplanmasını emir buyurmuş ve obasının toplayıp Kastamonu taraflarına gitmiş. Yemeden içmeden kesilen kız, sevdiğinin hasretine dayanamayarak evden kaçmış. Obaya varmış, varmış ama oba gitmiş çadırların yerinde yeller esmekteymiş. Kız: “Vay benim onmaz başım, kara yazgım, ağladım güldüm, ömrümde bir kez sevdim, onu da benden kaçırdılar, artık bu dünya neyime gerek” deyip kendini göle atmış ve boğulmuştur. Aynı gün delikanlı da kızını kaçırmak niyetiyle obadan kaçıp köye geri dönmüş. Sevdalısının akıbetini öğrenince o da aynı duygularla kendini göle atmış.

Rivayete göre ramazan bayramının ve kurban bayramının arife günü sabah namazından önce bu gölde iki tane yeşilbaşlı ördek peyda olur. Bu iki ördekten birisinin genç kız birisinin de sevgilisine kavuşamayan delikanlı olduğu söylenir. Derler ki sabah ezanı okunduktan sonra bu iki ördek göle batar ve bir dahaki arife gününe kadar ortaya çıkmazlar. Bu süre içerisinde nerede oldukları, nereye gittikleri bilinmez. Bu iki ördeği yöre halkında günümüzde de gören vardır. Ayrıca günümüz hidrellezlerinde o gölün çevresinde adak kurbanı kesilir ve gelen misafirlere ikram edilir (K.K.3).

B. Göl Efsanesi (89)

“Safranbolu’nun yakın ve büyük köylerinden biri olan Yörük ve Konarı köylerinin bağlarını-sebzelerini-bahçelerini-sulayan yazı bağlarında iki göl vardır. Biri Taşpınar denilen büyük göl, diğeri küçük göldür. Büyük gölün etrafı sonradan çevrilerek havuz haline getirilmiş ve suları kanallar içine alınmıştır.

Çok eskiden bu göllerin bulunduğu yerde bir hamam varmış. Bir taraftan sıcak su bir taraftan da soğuk su akarmış. Bir kış günü gelin hamamı yapılırken, hamam birden bire göçüvermiş ve gelinle beraber sulara gömülmüş.

Gel zaman git zaman bu gölde süt beyazı başı hotozlu bir dişi ördek peyda olmuş. Tek başına yıllarca yüzer durur yanına da hiçbir ördeği yanaştırmamış. İşte bu ördeğin vaktiyle sulara gömülen gelin olduğu söylenir. Hamamın yıkıldığı kış günleri çıkıp görünür, sonra yine kayboluverirmiş” (Kara, 2005, s.81).

C. Emzikli Kaya (90)

Safranbolu ilçesinin “Eski Çarşı” diye anılan bölgesine yaklaşık 2-3 km uzaklıkta bulunan mevkiinde “Emzikli Kaya” denilen bir mağara varmış. Eski zamanlarda Safranbolu’nun eski çarşı diye bilinen bölgesinde birbirini çok seven bir Rum genci ile Türk kızı varmış. Bu iki âşık gencin hikâyesi yıllarca devam etmiş. Bu iki genç bir süre sonra evlenmeye karar vermişler. Bu kararlarını aileleriyle paylaştıklarında, kız tarafı bu işin olamayacağını söylemiş; çünkü Türk geleneklerine göre kızın gayrimüslimle evlenmesi bölgede hoş karşılanmamaktadır. Erkeğin ailesi genç kızın ailesine göre olaya daha sıcak yaklaşmış ama sonuçta ailelerini bir araya getiremedikleri için kaçmışlar. Kızının kaçtığını fark eden baba, yanına birkaç kişiyi alarak kızının peşine düşmüş.

Uzun arayışlar neticesinde gençleri bir mağarada bulmuşlar. Yakalanacaklarını anlayan bu iki genç ayrılacaklarını anlayınca ağlamaya başlamışlar. İki birden ‘Allah’ım, bizi birbirimizden ayırma, gerekirse ikimizde burada taş olalım ama ayrılmayalım!’ diye yalvarmışlar. Bu yakarıları sonucunda duaları kabul olan gençler mağaranın içinde taş olmuşlar.

Bu bölgeyi ziyaret edenler mağaranın tavanından sadece Hıdırellez zamanında su aktığını ve bu akan suyun gençlerin gözyaşı olduğunu söylemektedir. Bölge halkı buraya özellikle sevdiğine kavuşmak isteyen gençlerin geldiğini ve dilek dilediğini söylemektedir.

Bununla birlikte mağarada bir duvara bağlı, yuvarlak şeklinde içi boş olan bir taş daha bulunduğunu ve bu taşın ortasından üç kez geçildiğinde içten söylenen dileklerinin kabul olduğuna inanmaktadır (K.K.6).

2.2.5. Hayvanlarla İlgili Efsaneler

Türk mitolojisinde önemli bir yer tutan hayvanlarla ilgili çeşitli efsaneler vardır. Bu bölümde de Karabük’te geyik, sülük, ayı, yılan, maymun ve ejderha gibi hayvanlarla ilgili anlatılan efsanelere yer verilmiştir.

A. Ermiş’in Geyikleri (91)

“Safranbolu’nun Gögeeren köyüne ermişler yerleşmiş. Ermişler köyün ormanında yaşıyormuş, fakat köylü onların ermiş olduğunu bilmiyormuş. Ayrıca köyün ormanında sadece geyikler varmış ve köylüden saklanarak yaşıyorlarmış.

Köyün ormanında yaşayan ermişlerin yanına her gün bu geyikler gelip kendini sağdırıyormuş. Ermişler geçimlerini geyikler sayesinde sağlıyormuş. Köylüler de ermişlerin bolluk içinde yaşamaya başladığı fark edince onlardan şüphelenmişler ve hırsızlık yaptıklarını düşünerek şikâyet etmişler. Ermişleri iftira ile köyden kovdurmuşlar. Ermişler giderken beddua etmişler 3 eviniz 4 olmasın demişler” (Oral, 2018, 214).

B. Ermiş Abdullah ve Eşinin Geyikleri (92)

“Bu türbede ermiş Abdullah ve hanımının mezarları vardır. Adı geçen bu karı koca bir vakitler burada yaşamışlar. İlk türbe yandığından, taşları tahrip olduğundan hangi yıllarda yaşadıkları kesin olarak bilinmemektedir.

Abdullah ve hanımı köyün en fakiridirler. Ekip biçecek tarlaları yoktur. Bu yüzden köyün hayvanlarını gütmektedirler ve yolla rızıklarını temin etmektedirler. Ne var ikisi de ibadet ve zikir ile Allah kulu olmuşlardır, O’nun inayetine mazhar olmuşlardır. İkisi de bu kadar çok süttten, yağ ve peynir yaparak, Safranbolu pazarına götürüp ve para kazanmaya başlamışlar. Ne var ki, bu durum köylüye çok acayip gelir. İneği, davarı olmadığı halde bu yağ ve peynir nereden yapılmaktadır?

Köylüler ikisi de kadıya şikâyet ederek, güttükleri köylüye ait hayvanların gündüz dağda sütünü sağarak, bu yağ ve peynirleri hırsızlık yoluyla yaptıkları iddiasında bulunurlar.

Abdullah da karısı da, kadı’nın sıkıştırması üzerine sır olarak kalması gereken gerçeği açıklarlar. Kadı ikna olur. İkisi de kurtulur, ama artık geyikler gelmez olurlar. Her ikisi de eskisinden beter aç açıkta kalmışlardır. Bunun üzerine gazaba gelip köylüye beddua ederler:

- Allah bu köyün hanesini altıdan yediye çıkartmasın diye. Çok geçmeden ikisi de sıkıntı içinde vefat eder. Ne var ki onları bedduası tutmuştur. Köy hiçbir zaman altı haneden yedi haneye çıkmaz” (Tunçözgür, 1997, s.110-111).

C. Sülük Tutulmak (93)

Yenice bölgesinde belli başlı yerlerde çamurlu göller varmış. Genellikle köyün yaşlı kadınları mayıs haziran gibi toplanıp bu çamurlu göllere giderlermiş. Kıyafetlerini dizlerine kadar sıvayıp bu çamurlu suyun içine ayaklarını sokarlarmış. Daha sonra “Kan yala, kan yala” diyerek sülüklere seslenirlermiş. Bu sesi duyan

sülükler yavaş yavaş çamurlu suda görünür olurlarmış. Kadınlar bir müddet “Kan yala, kan yala” şeklinde seslenmeye devam ederlermiş. Sülükler bu sesler eşliğinde kadınların ayaklarına çıkmaya başlarmış. Kadınların ayaklarındaki ağrıyan bölgeyi tespit edip oraya yapıştırmış. Bir süre sonra bu sülükler yapıştığı bacadan ayrılarak çamurlu sulara gömülürmüş. Yöre halkı halen bu gölleri ziyaret edip sülüklere seslenmekte ve şifa bulmaktadır.

Yöre halkı bu çamurlu sudaki sülüklerin şifalı olduğuna inanmaktadır. Bu sülüklerin vücuttaki kötü kanı emerek kişiyi hastalıklardan kurtardıkları rivayet edilir. (K.K.8)

D. Ayıboğan Efsanesi (94)

Yenice bölgesinde Ayıboğan lakabıyla tanınan bir amca varmış. Bu amca küçük yaştaki çocukları bir araya toplar ve başından geçen olayı anlatırmış. Anlattıklarına göre Ayıboğan amca bir gün mantar toplamak için evine yakın olmayan bir ormana gitmiş. Mantar topladıktan bir süre sonra yakınlardan uğultu duymuş. Arkasını dönüp baktığında çok şaşırılmış. Çünkü arkasından gelen bu ses büyük bir ayıya aitmiş. Ayıyla karşı karşıya gelen bu amca onu ilk gördüğünde kaçmaya çalışmış ama kaçamamış. Çünkü ayı onu yakalayıp tutmuş. Yüzüne pençe atmış ve bu iz amcanın gözünün yanında bir ömür kalmış. Ayıyla sanki karşısında bir insan varmış gibi dövüşmüş. Ayı ona vurdukça kendisi de altta kalmayarak ayıya vurmuş. Bir süre boğuşmuşlar. Daha sonra ayıyla başa çıkamayacağını anlayan bu amca ölü taklidi yaparak kendisini yere atmış ve nefesini tutmuş. Ayı bunu bir süre koklamış ve öldüğünü sanmış. Amcanın öldüğünü zanneden ayı bir çukur kazarak onu bu çukurun içine atmış ve üzerine de yapraklar örtmüş. Çünkü ayının karnı tokmuş ve amcaı daha sonra yiyeceğini düşünerek onu kendince saklamış. Aradan belli bir süre geçtikten sonra ayı bölgeden uzaklaşmış. Ayının gittiğini gören amca yaralı bir vaziyette hızla oradan uzaklaşarak köyüne gitmiş. Kanlar içinde kalan amcaı koyun postuna sarmışlar ve yaraları hızla iyileşmiş.

Bölgede bu amcanın boğuştuğu ayıyı görenler olduğu söylenmektedir (K.K.8)

E. Sütçünün Yaptığı Hileyi Ortaya Çıkaran Maymun Efsanesi (95)

“Safranbolu da bir stu hacca gitmeye karar vermiş. Yola ıkmış. Yoldayken bir maymun stnn elindeki altın kesesini almış. Altının bir tanesini stye atarken diğerine deniz sularının içine atmış” (Oral, 2018, s.214).

F. Taşlı Türbedeki Beyaz Yılan (96)

“Ovacuma köyünde bulunan bu türbenin içinde beyaz bir yılanın yıllardır yaşadığını görenler olmuş. Bu yılan bu türbeyi korurmuş ve türbeye zarar verenlere musallat olurmuş”(Oral, 2018, s.214).

G. Canavar (97)

“Vakti zamanında köyün kuzeyindeki doğudan batıya uzanan akmak Dağlarında  başlı bir canavar varmış. Dağdaki kayalıklarda, mağaralarda yaşarmış. Köylünün bütün sığırlarını ve koyunlarını yemiş. Hiç kimse ondan korkusuna dışarı ıkamazmış. Ejderha, yiyecek sığır ve koyun kalmayınca insanları yemeye başlamış. Herkes korkudan ne yapacağını bilemiyormuş. Gizli gizli bu duruma bir çare aramaya başlamışlar. Yrenin ileri gelen bilginlerine danışmışlar. Bilenler sonunda bir çare bulunca herkes çok sevinmiş.

Ejderha’dan kurtulmak için onu mutlaka öldürmek lazım ama bu kolay iş değil, bunu kılıçla okla öldürmek mümkün değil demişler. Ahali peki nasıl olacak bu iş? diye sormuş. Bilenler (ileri gelen bilgin kişiler) “Onu zehirlemek lazım hem de kurt sütü ile” demiş. nce bir kurt yakalayıp onu sağın ve sütünü ejderhanın mağarasına yakın bir yere koyun, ejderha sütü içince ölecek ve siz de kurtulacaksınız” demişler. Herkes birbirine bakmaya başlamış. Kurt yakalamak sütünü sağmak zor da olsa yapılacak bir Şey ama sütü ejderhanın mağarasına kadar götürmek yürek ister, diye çaresizce mırıldanmışlar. Ahali sessizce bekleşirken oradan bir ses yükselmiş, “Ben yaparım, bana bırakın, ben yaparım” demiş. Bunu diyen cesur ve yiğit kişiliği ile bilinen “Siyamoğlu” imiş. Siyamoğlu denildiği gibi yaparak kurt sütünü ejderhanın geçtiği yere bırakmış. Ejderha sütü içince ölmüş ve ahali kurtulmuş” (Ersoy, 2011, s.191).

2.2.6. Trk ve Deyimlerle İlgili Efsaneler

Efsaneler içerisinde önemli bir yere sahip olan türküler ve deyimlerde bu bölümde ele alınmıştır. Anadolu’nun hemen her yerinde birbirinden farklı türküler söylenmektedir ve bu türkülerin birçoğunun ortaya çıkışı ile ilgili efsaneler bulunmaktır. Bununla birlikte yine Anadolu’da bir olay ya da durum sonucu ortaya

çıkan çeşitli deyimler mevcuttur. Bu ana başlıkta anlatılan efsaneler türkülerle ilgili efsaneler ve deyimlerle ilgili efsaneler olmak üzere iki alt başlık altında tasnif edilmiştir.

2.2.6.1. Türkülerle İlgili Efsaneler

A. Pire Türküsünün Efsanesi (98)

“Safranbolu’da özellikle kadınlar arasında okunan ”pire” isimli türkünün bir anlatısı vardır:

“Merhum Sadi Yaver Ataman’ın muhterem eşleri Hanife Ataman, Göztepedeki evlerine gidişlerimde bana bu türküyü güzel sesiyle okur ve hikâyesini anlatırdı...”

“Bir gün, köye imam atanır ve köyde görev yapmaya başlar... Bekârdır... Köyün ileri gelenleri İmama uygun bir kızla evlendirip içgüveyi almak isterler. Münasip gördükleri bir kızı da İmama gösterirler... İmam kızı, kızda boylu poslu imamı görür beğenir. Düğünü yaparlar. Gerdek gecesi gelir, gelin evinde beklemektedir... Odaya giren genç güveyi imam, kafasındaki sarığı çıkarınca, kız imamın kel olduğunu görür ve hayal kırıklığı yaşar. O şaşkınlık ve kızgınlıkla: “bir pire yakalım, şunu dışarı pencereden bir silkeleyiver” diye elinde tuttuğu ipekli mendili, İmamı odadan çıkarmak amacıyla eline verir. İpekli mendille kapıdan dışarı çıkan imamın ardından kapıyı kilitler. Sabah ezanı okununcaya kadarda açmaz... Kapının dışında kalan güveyi, uzun yalvarmalarına karşın, gelin odasının kapısını açtıramaz. Kapı dışında kaldığı süre boyunca her saat başı çalan duvar saatine nazire yaparak, geline yalvarır. Sabah ezanına kadar yalvarmaları bir sonuç vermeyen ve muradına eremeyen genç güveyi İmam, kapıyı açtıramayınca geline beddua eder ve reddedilmeyi onur meselesi yaparak kendini evin su kuyusuna atar. Sabahleyin, gelin odasına çıkan hane halkı, bu faciadan haberdar olurlar... İmamın bedduası da yerini bulur ve gelinin gözleri kör olur.

Derya kenarında martı

Hanım ettiğin dert oldu

Aç kapıyı gelin hanım

Saatler vurdu da altı

Elimi ısırdı pire

İpek mendilini düre

*Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi de bire*

*Dağlarda olur mu tilki
Bu kız annesinin ilki
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi de iki*

*Dağlarda olurmuş alıç
Lira saydım avuç avuç
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler vurdu da bak üç*

*Penceresi yeşil perde
Yeni düştüm ben bu derde
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi de dörde*

*Dağlarda var yeşil meşe
Bak başıma gelen işe
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi de beşe*

*Evlerinin önü iğde
Altın saat aldım hediye
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler geldi yediye*

*Ağzında misli sakız
N'olacak halimiz a gız
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler vurdu da sekiz*

*Yaylalarda gezer kuzu
Başımda altın hotuzu
Aç kapıyı gelin hanım
Saatler vurdu dokuzu*

Ayağında penbe donu

Hanım olan etmez bunu

Aç kapıyı gelin hanım

Saatler vurdu da on'u

Sabah ezanı okunsun

Elin elime dokunsun

Benden başka yar seversen

İki gözün kör olsun” (Ataman, 2009, s.73).

B. Âşık Ali Türküsü (99)

“Vakti zamanında, Dağıstan’da kendi hallerinde yaşayan üç gardaş vardı. En güççüğü Hızır Aleyhisselam vasıtasıyla üryasında oraların derebeyi olan hükümdarın gızına âşık oldu. Gız da onu rüyasında görmüş ki, o da ona âşık olmuş üryâda. Âh u zâr ile aradan on yıl geçer. Günlerden bir gün gıza nişan verilmiş, gız da kederlenerek gül bahçasının duvarına arkasını dönmüş, ağlarmış. Oraya gelene kadar Âşık Ali, dağlara, taşlara, akan sulara solarak, bugün nişan verildi deyi haberini alır. Gül bahçesine gelir. Bir de bakar ki ne görsün, üryasında gördüğü gız değil mi? Ona beyit söylemeğe başlar:

A gız allar geyinmişsin

Neden duvara dönmüşsün

Söyle a beyin güzel gızı

Hangi yiğidin olmuşsun

Gız da ne baksın ki, o da rüyasında gördüğü delikanlıdır. Hemen gözyaşlarını silmiş, o da ona beyitle şöyle demiş:

Salıver atın başını

Yisin bahçamın otunu

Söyle yiğit yerini yurdunu

Sana kim oğlu kim derler

Almış Âşık Ali:

Salıvermem altının başını

Yimez bahçanın otunu

Neden sorarsın yerimi yurdumu

Bana Dağıstanlı derler

Bana âşık Ali derler

O zaman Gız:

Yolcuysan git yiğit yolunca

Yüzünü gördüm doyunca

Üç gardaşım var boyunca

Öldürürler seni duyunca

Bu kez almış Âşık Ali:

Yolculuktur benim işim

Yâr yoluna koydum başım

İster olsun on gardaşın

Döğüşürüm yana yana

Deyince, gız netsin, sevda bu:

Varayım eve gideyim

Anamdan izin alayım

Sarmalı çarşafa bürüneyim

Bekle beni Dağıstanlı

Âşık Ali, ardından şöyle dedi:

Beyin gızı Beyin gızı

Sen allar gey ben gırmızı

Zabahın şafak yıldızı

Beklerim seni burada

Gız gitti, çarşafını giyindi geldi. Âşık Ali gızı terkisine aldı kaçıyorlar. Bir ırmak kenarına geldiler, orada Âşık Ali gıza:

- On yıldır senin sevdanla yana yana buralara düştüm geldim. Seni buldum, şükür olsun. On yıldır uyku uyumadım, bir lokma uyku uyuyacağım, dedi. Kılıcını çıkardı gızın dizine yattı, hemen de uyudu.

Biz gelelim kızın babasına. Düğüncü gızlardan gızın kaçtığını anlayarak, derebeyi, kırk atlı alıp nişanlısı birlik onların ardına düştü. Gız gelen atlıları görmüştü. Oğlanı uyarlamaya gıyamadığı için dürtüklemeyip ona beyit düzmeye başladı:

Çamlı dağdan atlar aştı

Elim ayacuğum şaştı

Gırk atlı bizi bastı

Uyan Âşık Alim uyan

Uyan Âşık Alim uyan

Alinin bindiği taylar

Gelip geçtiğimiz çaylar

Gökyüzünde doğan aylar

Uyan Âşık Alim uyan

Uyan Âşık Alim uyan

Baktı ki Âşık Ali uyanmıyor, gözlerinden dolu denesi gibi yaşlar döküle dursun, bi damlası oğlanın yüzüne damladı. Âşık Ali yüzüne damlayan gözyaşına uyandı:

- Sultanım, nadim mi oldun benimle geldiğine? Dedi. Gız:
- Hayır, nadim olmadım, emme neyleyim ki babam Derebeyi'dir. Gırk altıynan yola düşmüş gelir, dedi.

Âşık Ali baktı ki, essah atlılar gelir, hemen doğruldu, gız:

- Zararı yok gelsinler, biz de onları garşularız, dedi.

Gızı atının terkisine aldı:

- Senin baban, benim babamdır, diye gelenlere doğru atını sürdü.

Gızın babası, yanlarına gelince doğrudan gızına sordu:

Gızım gızım hangi bahçanın gülüsün

Hangi gülün bülbülüsün

Doğru söyle hanım gızım

Hangi yiğidin yârisin

Gız da şunları söyledi:

Babacuğum babacuğum gendi bahçamın gülüyüm

Gendi gülümün bülbülüyüm

Doğru söylerim beybabam

Âşık Ali'nin yâriyim

Derebeyi bu kez Âşık Ali'ye soruyor:

Niçün ettin sen bu işi
Elimdeki hançer şişi
Sen bir kişi biz kırk kişi
Öldürürüz seni şimdi

Aldı Âşık Ali:

Bey babam uslu dur uslu dur
Zağlı kılıcım paslıdır
Benim aslım arslan aslıdır.
Şimdi parçalarım cümleliz

Derebeyi bakıyor ki bu delikanlı gerçekten yüreği bütün bir yığittir.

- Mademki birbirinizi seversiniz, ben de sizi birbirinize münasip görürüm, diyor, kızın nişanlısına da:

Sana Allah hayırlı kısmet versin, ben kızımı bu babayığide verdim, deyip atına atladığı gibi dönüyor. Gız da Âşık Ali'yle ver elini Dağıstan deyüp, varıyorlar Dağıstan'a.

Dağıstan'da Âşık Ali'nin iki gardaşı daha vardı ya. Bunlar gızı görünce, ikisi birden gıza âşık oluyorlar. Bunlar, hain gardaşlarmış. Âşık Ali'yi üvey anasına avutmak üzere kavlediyorlar. Bir kuzu kesip avuluyorlar, kızartıp sofraya koyuyorlar. Bu, gıza da, Âşık Ali'ye malum oluyor.

Âşık Ali:

- Hele bir beyit söyleyeyim de guzuyu öyle yiyelim, diyor. Gıza şunları söylüyor:

Gaşını gözünü çatmışsın
Sen kaygulara batmışsın
Önümdeki guzuya
Avular mı gatmışsın

Gız da diyor ki:

Sunma beyim sunma
Bu sözünden geri dönme
Önündeki guzuya

Şeker gatsalar da yime

Bunun üzerine, guzudan yimiyorlar. Gardaşları buğez de onu hançerle öldürmek üzere kavlediyorlar. Akşam güveyi koyacaklar. O sıra o memleket de ne gada köpek varsa ulumaya başlıyor. Cemaat, Âşık Ali'yi gapıdan içeri güveyi sokacaklar. Adet güveyinin sırtına yumruk vurarak içeri sokmaktır. Cemaat yumruklarla oğlanı içeri sokuyorlar. Âşık Ali o hızınan merdivenlerden yukarı çıkıp gelinin odasına giriyor. İki rekât namaza duruyor, secdeye kapanıyor ve ruhunu teslim ediyor. Meğer hain gardaşları, o galabalıkta gardaşlarını hançerlemişler. Gız da Âşık Ali'nin secdeden kalkmadığını görünce şu beyti söylüyor:

Bir incecik çıra yaktım
Yüzümden duvağım attım
Köpekler ürüdü korktum
Uyan Âşık Alim uyan
Ali'nin bindiği atlar
Menevşe yaprağı otlar
Koynuma girmesin yadlar
Uyan Âşık Alim uyan

Bakıyor ki, Âşık Ali hâlâ secdeye kapanmış durur. Bu gez de şunları söyler:

Âşık Alim ne uyursun
Bu uykudan ne bulursun
Ne vakit benim olursun
Uyan Âşık Alim uyan

Ortalık ağarmış, horozlar ötmeğe başlamış. Âşık Ali yine secdeye kapanmış duru. Gız bir yol daha seslenir:

Zabah oldu uyansana
Gül yastuğa dayansana
Ölüyorum inansana
Uyan Âşık Alim uyan
Uyan Dağistanlı yârim uyan

Bakıyor ki hiç ses seda yok. Yavaşcacık kalkıp yanına varıyor, bi de ne baksın? Âşık Ali çoktan ölmüş. Başlıyor yas etmeğe:

Evimizin önü kavak
Kavaktan dökülür ufak
Elim kına yüzüm duvak

Uyan Alim sabah oldu
Gözlerini aç güneş doğdu

Alinin geydiği atlas
Çalarım iğneler batmaz
Güvey olan böyle yatmaz

Uyan Alim sabah oldu
Gözlerini aç güneş doğdu

Gızın feryadına, gardaşları geldiler:

- öldüyse, biz varız, dediler. Gız, onlara:
- Benim kırk gün yasım var. Kırk birinci gün beni ne yaparsanız yapın, dedi. Kırk gün tamam oldu, kardaşlar yine geldiler ve gazı çıkardılar. Gızbuğez de:
- Ben hamama gideyim, bir boy abtesti alayım, ondan sonra beni ne yaparsanız yapın, dedi. Hammama gitti. Âşık Ali'nin anasıyla hamamdan çıktılar.

Gız:

- Ben âşık Ali'nin mezarını ziyaret edeydim, gelirim, haydi ana sen eve git, dedi. Gız gitti, mezarın başına vardı, koynunda sakladığı hançerin sivri ucunu yukarı tarafa getirdi:
- Allahım beni rahmetinle yalınma, dedi, hemen bıçağın üstüne yattı ve öldü.

Bu iki sevdalı aşk yolunda öldüler. Hak rahmet eyleye. Âhîret de gavuşalar. Zalimler de şeytanından bulsun” (Ataman, 2009, s.155-163).

C. Çadır Kurdum Eğr'Ova'nın Düzüne Türküsü (100)

“Bir rivayete göre; uzun takiplerden sonra Eşkîya Eğri Ahmet'in kaldığı ev, istirahat ettiği oda ve döşeme tahtaları üzerinde yattığı kısım, bir ihbarcı tarafından zaptiyeye bildirilmiş. Eşkîya Eğri Ahmet, alt kattan, yattığı kısım yayılım ateşi ile taranarak ölmüş. Bu oyunlu türkü, milli savaş yıllarında Bolu ve Safranbolu havalisinde eşkıyalık etmiş olan Ovacıklı Eğri Ahmed'e yakıştırılmıştır.”

Çadır kurdum Eğr'Ova'nın düzüne (efem)

Sevda verdim bir muhâcir gızına (yandım/aman)
Gözelliikten bakılmâyor yüzüne (efem)
Yattım uykulardan uyanamadım (aman)

Yattım yârin dizine
Baktım elâ gözüne
Vallah billâh uyku girmez gözüme (aman)

Eğr’Ahmed’i Eğr’ova’da bastılar (efem)
Cepkenini çam dalına astılar (yandım/aman)
Beş yüz altı birden gemi gastılar (aman)
Yattım uykulardan uyanamadım (aman)

Yattım yârin dizine
Baktım elâ gözüne
Vallah billâh uyku girmez gözüme (aman)” (Ataman, 2009, s.50-51).

D. Genç Osman Geliyor Türküsü (101)

“Genç Osman türküsü yurdumuzun bazı yörelerinde, çok sayıda çeşitlenmesi (varyantı) oluşmuş bir kahramanlık türküsüdür. Bir efsane kahramanına yakılmış “ağıt” olarak da düşünülebilir.

Safranbolu çeşitlemesi, Sadi Yaver Ataman tarafından, Hanım Doyuran adlı bir halk sanatkârı kadından derlenmiş. Hanım Doyuran, efsanesini de şöyle anlatmış:

Genç Osman, anne babasının tek evladı imiş, civan bir delikanlı olarak “Genç” lakabı yakıştırılmış, vatan millet duygusu fazlaca olduğundan kabına sığamamış, bir an evvel askerliğe özenerek, bu isteğini anasına açıklamış. Her ne kadar çok genç ve körpe olduğunu, daha bıyıklarının bile terlemediğini söyledilerse de, dinletememişler.

Soluğu asker ocağında almış. Ne kadar direndilerse de vazgeçiremeyince kıt’a komutanı yanına hizmet için almak zorunda kalmış.

Bağdat kalesindeki dalyan gibi yiğit çeriler, aralarında dolaştıkça onu hafife alıp eğlenirlermiş. O yine de yılmaz, askerliğe olan hırs ve hevesini belli edermiş.

Bir gün çeriler, Osman’ın hevesini kırmak ve vazgeçirmek için “ Ey oğlan, daha senin bıyıkların çıkmamış, Paşa, bıyıklarında tarak durmayanları savaşa sokmaz”

demişler ve gür bıyıklarına tarakları takmışlar. Genç Osman, tarağı aldığı gibi üst dudağına saplayıvermiş. Çeriler, delikanlının bu azmi karşısında, ona saygı ve sevgi bağlamışlar. Günler sonra nihayet Osman'da çerilere katılmış.

Kalenin muhasara edilmesi üzerine, kale kapıları açılıp düşmanı def etme saldırısına geçildiğinde, Genç Osman da palasıyla düşman üstüne saldırıp, önüne çıkan düşman askerlerini devire devire ilerlerken, bir düşman askeri sinsice yaklaşmış Osman'ın kellesini uçuruvermiş.

Kale bedeninden bunu gören kumandan Paşa büyük bir üzüntü içinde: ‘ Bre Osman, kelleni düşmana kaptırma’ diye ünleyivermiş. Rivayete göre, Osman yere düşen kellesini kaptığı gibi koltuğuna almış, altı düşmanı da eğerinden kopardığı gibi yere yapıştırıp oracığa yığılmış. Sonradan ne kadar aradılarsa, Osman'ın cesedini bulamamışlar.”

*Genc Osman geliyor alaylı handan
Gılcın gabzası görünmez gandan (of of)
Bağdat'ın içinde tozdan dumandan
Dumanlar içinde galdı Genc Osman (of of)

Zabah namazında çıktım ben yola
Şaranpol çekilmiş sağ ile sola
Kargı işlemezse hayret-i pala
Allah Allah deyüp geçti Genç Osman (of of)

Birinci gapıda abdestim aldım
İkinci gapıda namazım gıldım (of of)
Üçüncü gapıdan bedene çıktım
Atladı hendeği geçti Genç Osman (of of)

Gale gapısından çıktım bedene
Bakin (da) kelle goltuğunda gidene (of of)
Ervanlar içinde Osman bir dene
Kelle goltuğunda gider Genç Osman (of of)

Bağdat'ın içinden durulmaz yastan
Analar doğurmaz böyle bir arslan (of of)
Kelle goltuğunda gidiyor gasten
Allah Allah deyüp geçti Genç Osman (of of)*

*Düşmanın yüreği kötüden kötü
Gılıncın gabzası demürden gati (of of)
Horazım tavuğum gıdıgak gıdıgak*

*Bağdat tarafından bir top atıldı
Şiddetinden aylar günler tutuldu
Horazım tavuğum gıdıgak gıdıgak*

*Genç Osman dedükleri gelsin göreyim
Nice gahramandır ben de bileyim (of of)
Vezirlik isterse üç tuğ vereyim
Vezirliği şayestedir Genç Osman (of of)
Horazım tavuğum gıdıgak gıdıgak’’(Ataman, 2009, s.98-99).*

2.2.6.2. Deyimlerle İlgili Efsaneler

A. İrecep (102)

“Safranbolu halkı Recep ismini İrecep olarak telaffuz eder. Safranbolu’da Recep(İrecep) adında bir genç varmış. Bu gencin bakkalı varmış. Ramazan ayında çok yorulan ve oruç tutan Recep çok yoruluyormuş. Dükkânı kapatır kapatmaz Köprülü Mehmet Paşa Cami’sine teravi namazını kılmak için koşarmış. Dükkânı kapatmakla uğraştığı için her vakit camideki safın en sonuna yetişirmiş Yine bir ramazan akşamı teravi namazına koşup camide yine son anda safın en sonuna yetişmiş. Recep o kadar yorgunmuş ki yine uyuklayarak teravi namazını kılıyormuş. Recep ayakta uyuyakalmış ve önünde saf tutan adamın üstüne, o adamda kendi önünde saf tutan adamın üstüne derken bütün cemaatin birbirini sıra ile düşürmesine ve yerlere düşmesine sebep olmuştur. Safranbolu halkı da o günden beri etrafına dikkat etmeden dolaşanlara ‘oğul İrecep gibi ne dolaşıyorsun’ diyerek seslenmektedir” (Oral, 2018, s.220).

B. Garının Müslümanı Olmaz (103)

“Zamanında çok iyi geçinen iki elti varmış. Dini yönleri kuvvetli olan bu iki kadın hakkaniyete çok önem verirlermiş. Bir gün büyük elti tarlaya gittiğinde evde kalan çocukları küçük elti doyurmuş. Bunların arasını bozmak isteyen bir kadın ise akşam tarladan gelen kadına “senin elti senin uşağa küçük yumurtayı, kendi uşağına da büyük yumurtayı yedirdi” demiş. Yumurtaların ebatları aşağı yukarı aynı olmasına

rağmen buradan başlayan fesatlığın sonu düşmanlıkla bitmiş. Bu temsilden sonuçla ne kadar dini bütün de olsa hak hukuk da bilse bir yerden sonra kadınlara güven olmaz anlamına gelen bu atasözü ortaya çıkmıştır.”(Ağaoğlu vd., 2015, s.190).

C. Hessemin Oluğu (104)

Ovacık ilçesine bağlı Kışlaköy’de eskiden bir su değirmeni varmış. Burada çalışan kişinin adı da Hessem’miş. Hessem’in değirmenindeki oluktan gür bir su gelirmiş. Suyun geldiği o oluğu insanın boğazına benzetirlermiş. Bu sebeple bölgede çok yiyen obur insanlara “Hessemin Oluğu gibi yiyorsun” derlermiş.

Günümüzde hala Ovacık halkı çok yemek yiyen obur kimselere “Hessemin Oluğu gibi yiyorsun” diyerek seslenmektedir (K.K.11).

SONUÇ

Derleme alanımız olan Karabük ili Batı Karadeniz bölgesinde yer alan küçük bir şehirdir. Çankırı'ya bağlı Ovacık ve Eskipazar ile Zonguldak'a bağlı Yenice, Safranbolu ve Eflani ilçelerinin 1995 senesinde Karabük'e bağlanmasıyla Türkiye'nin 78. ili olmuştur. Nüfusu 250.000 bin civarındadır. Karabük tarih boyunca birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Batı Karadeniz Bölgesinde yer almasına rağmen kıyıda içeride kaldığı için ilde karsal iklimin özellikleri daha hâkimdir. Şehrin ekonomisi demir-çelik sanayisine paralel olarak gelişmiştir. Şehirde kurulu bulunan haddehaneler ve dökümhaneler demir-çelik sanayinin diğer ürünleridir. Özellikle demir-çelik sanayisinin etkisiyle Karabük küçük bir yerleşim yeriye süratli bir şekilde gelişerek sanayileşme ve dolayısıyla da kentleşme evrimini tamamlamıştır. Son yıllarda tekstil, mermer ve çimento sanayinin kurulması şehre hareketlilik kazandırmıştır.

Karabük il, ilçe ve köyleriyle sınırladığımız çalışmada yazılı ve sözlü kaynaklardan toplam 104 efsane tespit edilmiştir. Bu efsaneler Şahıslar hakkında anlatılan efsaneler, Tarihî kişi, yer ve olaylarla ilgili efsaneler, Tabiat ile ilgili efsaneler, Olağanüstü varlık, güç ve olaylarla ilgili efsaneler, Hayvanlarla ilgili efsaneler, Türküler ve deyimlerle ilgili efsaneler olmak üzere altı ana başlıkta tasnif edilmiştir.

Karabük bölgesinde gerek yazılı kaynaklardan ulaştığımız gerekse sözlü kaynakların yardımıyla derlediğimiz efsaneler halkın yaşamından, gelenek ve göreneklerinden, kültüründen izler taşımaktadır.

Karabük efsanelerinin arasında en çok sayıya sahip olan efsaneler, türbelerle ilgilidir. Bunun en önde gelen sebebi; eski dönemlerde dini insanlara öğretmek için özellikle Horasan bölgesinden birçok zatın bu bölgeye gelip bu bölgede yaşaması ve bu bölgede hayatını kaybetmesidir. Bölge halkının evliya, zat, hoca ve türbelere olan inançları yaşantılarına etki etmiştir. Bununla birlikte türbe ziyaretlerinde edilen duanın kabul olacağına onan inanç da efsanelerde öne çıkan diğer bir husustur.

Derlediğimiz efsanelerin ilin tamamının efsaneleri olması mümkün değildir. Çünkü çalışmamızın büyük bir çoğunluğu pandemi sürecine denk geldiği için gitmediğimiz köyler ve bu köylerde de anlatılan birçok efsane olduğu kanaatindeyiz. Bulduğu yörenin efsanelerini iyi bilen kaynak kişilerin birkaçına ulaşamadık birkaçı

da efsaneyi bilmesine rağmen konuşmak istemedi. Derleme esnasında karşılaştığımız en büyük problem ise efsanenin ne olduğunu yöre halkının bilmemesiydi. Bölge halkı, hikâye, masal, mit, efsane, menkıbe ve destan gibi sözlü ürünleri birbirinden ayıramamaktadır. Sahada geçirilen sürenin artması anlatılan efsanenin değişik varyantlarına ulaşmamıza yardımcı olmuştur.

Bir toplumun kültürünü besleyen pek çok sözlü ürün gibi efsaneler de Karabük'te yaratım ve anlatım alanlarını yavaş yavaş kaybetmektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte kullanımı yaygınlaşan kitle iletişim araçları, hemen her bölgede olduğu gibi Karabük'te de kültürel belleğin git gide zayıflamasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte başta efsane olmak üzere diğer sözlü kültür ürünlerinin de icra ortamlarını azaltmaktadır.

Sonuç olarak üzerinde durmak istediğimiz en önemli husus efsanelerin akıbetidir. Kültürel belleği besleyen efsaneler yok olmadan gün yüzüne çıkarılmalı ve gelecek nesillere ulaştırılmalıdır. Yaptığımız çalışma bu endişenin bir sonucu olmakla birlikte, Karabük Efsanelerinin derlenmesi ve yazılı kaynaklarda parça parça yer verilen efsanelerin bir araya getirilip tasnif edilmesi ile ilgili ilk çalışma olması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca bu çalışmanın bizden sonraki araştırmacılara kaynaklık edip yol gösterici olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, S. vd. (2015). *81 İilde Kültür ve Şehir Karabük*. İstanbul: Karabük Valiliği Neşriyatı.
- Akman, E.(2000). *Safranbolu'daki Adak Yerleri ve Bu yerlerle İlgili İnançlar*, Ankara: Safranbolu Hizmetbirliği Kültür Yayınları.
- Ataman, A.(2009). *Safranbolu Türküleri ve Oyun Havaları*, Safranbolu: Seçil Ofset Matbaacılık.
- Ataman, S. Y. (1994). *Eski Safranbolu Hayatı*, İstanbul: Canyiğit Grafik.
- Aydın, E. (2000). *Safranbolu Kültürü*, Yayınlanmamış Mezuniyet Çalışması. K:K.T.C- Lefkoşa, Yakın Doğu Üniversitesi.
- Balaban, T. (2013). "Amasya Taş Kesilme Efsaneleri ve Motifleri," *Turkish Studies Dergisi*, 8 (8), 1671-1686.
- Barlas, U.(2004). *Safranbolu Kültür Tarihi Araştırmaları*, İstanbul: Hilmi Barlas Eğitim Vakfı Yayınları.
- Çam, B. F. (2016). "Parthenios'tan Bartın'a: Antik Dönemde Bartın Hakkında İlk Tespitler", *İnsan, Kimlik, Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu Bildirileri*, Zonguldak, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.
- Çetin, E. (2019). *Karabük İli Ovacık İlçesi Dudaş Köyü Örneğinde Kırsal Yerleşimlerdeki Geleneksel Konutların İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı, Karabük.
- Çiftçi, M. vd. (1999). *Karabük İl Yıllığı*, Ankara: TŞOF Plaka Matbaacılık.
- Dağdelen, G.(2011). *Eskipazar Ağzı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dikilitaş, B. (2016). *Ovacık (Karabük) ve Çevresinin Flora ve Etnobotanik Özellikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Ersoy, H. L. (2005). *Eflani Tarihi ve Köyleri*, İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- Ersoy, H. L. (2011). *Karabük'ün Köyden Kente Dönüş Öyküsü, Karabük Tarihi*, İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1963). *Karabük Sanayileşmesi ve İçtimaî Tesirleri*, İstanbul: İktisat Fakültesi Yayınları Fakülteler Matbaası.
- Gürel, G. (2015). *Eskipazar İlçesi Halk Folkloru*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Işık, N. (1988). *Doğu Karadeniz Efsanelerini Derleme ve Araştırma (Trabzon, Rize ve Artvin Efsaneleri)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kara, T. (2005). *Safranbolu Yörük Köyü Köyümüzde Geleneksel Yaşam Örf ve Adetlerimiz*, Ankara: Grafiker Yayıncılık
- Karacakaya, R., Yücedağ, İ. ve Yılmaz, N. (2013). *Arşiv Belgelerinde Karabük*. Karabük Valiliği Yayınları, Karabük: Seçil Ofset.
- Karasalihoğlu, M. (2014). "Antikçağ Kaynaklarında ve Sonraki Seyahatnamelerde Kastamonu Kıyıları", *Mediterranean Journal of Humanities*, IV.
- Karatay, A. (2017). *Bir Fabrika-Kentin Sosyal ve Siyasal Tarihi: Karabük ve KDÇF 1937-1995*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karauğuz, G. (2016). "2004-2008 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması Işığında Zonguldak Bölgesi'nin Eskiçağ Tarihi Kronolojisi Üzerine Kısa Bir Not", *İnsan, Kimlik, Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu Bildirileri*, Zonguldak, Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, D. (2014). *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Luthi, M. (2006). Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra gibi Türlerden Farkı (Çev. Sevgül Sönmez), "*Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1.*" Hzl. M. Öcal Oğuz vd. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Mazıcı, B. (2012). *Safranbolu İlçesi Halk Edebiyatı ve Halkbilimi Ürünleri Üzerinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

- Oral, Ş. (2018). *Safranbolu Efsaneleri ve Memoratları Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Özdemir, Ü.(2006). *Sosyal ve Ekonomik Yönden Az Gelişmiş Bir İlçe Eskipazar*, Erzurum.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Sami, Ş. (1978). *Kamus-ı Türkî*, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- Şahin, İ. vd. (2010). *Karabük Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Karabük ve İlçeleri*, Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Toker, T. ve Karabıyık, İ. (2012). *Ovacık Kaymakamlığı Ovacık Hayvancılığı'nın Stratejik Planı Analiz Çalışması*, BAKKA.
- Tuncel, M. (2001). “Karabük”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXIV, 372-374. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tunçözgür, Ü. (1997). *Dünden Bugüne Safranbolu*, Safranbolu: Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları.
- Tunçözgür, Ü. (2012). *Dünden Bugüne Safranbolu*, Safranbolu: Safranbolu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tunçözgür, Ü. (2012). *Mübadele ve Safranbolu*, Ankara: Kültür Yayınları.
- Vefa, Ü. vd. (1982). “Anadolu Uygarlıkları”, *Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi*, C.II, İstanbul, Görsel Yayınları
- Yakın, S. (2017). *Kütahya Efsaneleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı.
- Yazıcıoğlu, H. ve Al, M. (1982). *Safranbolu (Safranbolu, Karabük, Ulus, Eflani)*, Karabük: Özer Matbaası.
- Yücel, Y. (1988). *XIII. ve XV. Yüzyılda Kuzeybatı Anadolu Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Sözlü Kaynaklar

Kaynak Şahıs 1

Adı Soyadı: Dursun YAZI

Yaşı: 83

Öğrenim Durumu: İlkokul

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 14.11.2020

Kaynak Şahıs 2

Adı Soyadı: Mehmet ÜNAL

Yaşı: 88

Öğrenim Durumu: İlkokul

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 23.02.2020

Kaynak Şahıs 3

Adı Soyadı: Kamil ŞEN

Yaşı: 53

Öğrenim Durumu: Üniversite

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 21.02.2020

Kaynak Şahıs 4

Adı Soyadı: Mehmet ÖZDEMİR

Yaşı:64

Öğrenim Durumu: İlkokul

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 15.11.2020

Kaynak Şahıs 5

Adı Soyadı: Yasin BEKTAŞ

Yaşı:36

Öğrenim Durumu: Lise

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 15.11.2020

Kaynak Şahıs 6

Adı Soyadı: Sevilay TAVUKÇU

Yaşı: 49

Öğrenim Durumu: İlkokul

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 14.11.2020

Kaynak Şahıs 7

Adı Soyadı: Sezai Çoban

Yaşı:53

Öğrenim Durumu: Lise

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi:14.12.2020

Kaynak Şahıs 8

Adı Soyadı: Hatice Kahveci

Yaşı: 40

Öğrenim Durumu: Üniversite

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi:14.12.2020

Kaynak Şahıs 9

Adı Soyadı: Satılmış Temel

Yaşı: 59

Öğrenim Durumu: İlkokul

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi:15.12.2020

Kaynak Şahıs 10

Adı Soyadı: Emin Alpboğa

Yaşı: 52

Öğrenim Durumu: Ortaokul

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi:15.12.2020

Kaynak Şahıs 11

Adı Soyadı: Birsen Yirmibeş

Yaşı: 54

Öğrenim Durumu: Lise

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 16.12.2020

Kaynak Şahıs 12

Adı Soyadı: Seher Arıburnu

Yaşı: 58

Öğrenim Durumu: Yüksekokul

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 16.12.2020

Kaynak Şahıs 13

Adı Soyadı: Mustafa Par

Yaşı: 69

Öğrenim Durumu: Ortaokul

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 16.12.2020

Kaynak Şahıs 14

Adı Soyadı: Cemal Demirtaş

Yaşı: 28

Öğrenim Durumu: Lise

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 16.12.2020

Kaynak Şahıs 15

Adı Soyadı: Mustafa YILDIRIM

Yaşı: 58

Öğrenim Durumu:

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 16.12.2020

Kaynak Şahıs 16

Adı Soyadı: Hüseyin Lütfi Ersoy

Yaşı: 46

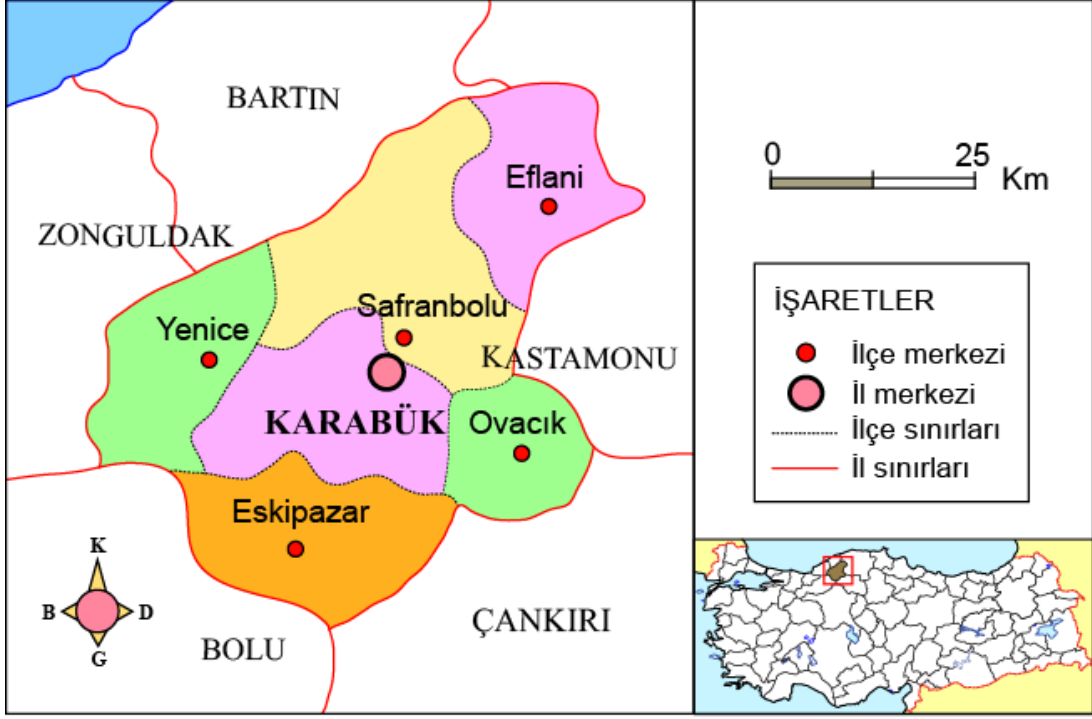
Öğrenim Durumu: Ön Lisans (Lisans eğitime devam etmektedir.)

Kimden Dinlediği: Büyüklerinden

Derleme Tarihi: 16.12.2020

EKLER

Ek1: Karabük İli Haritası

ÖZGEÇMİŞ

Yeliz YILDIRIM, 28.02.1996 tarihinde Samsun'da doğdu. Lise öğrenimini 2012 yılında Yakakent Çok Programlı Lisesi'nde tamamladı. 2018 yılında Karabük Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 2019 yılında Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Yine 2018 yılında Karabük Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (KBÜ TÖMER)'nde çalışmaya başladı ve halen bu birimde görevini sürdürmektedir. Orta derecede İngilizce bilmektedir.